ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Π.Μ.Σ. ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ ΘΗΤΕΙΑΣ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ:

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ 2000 - 2009

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ MAF 20/09

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων Καθηγητής: **κος ΤΑΧΥΝΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Επίκουρος Καθηγητής**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελ.

Περιεχόμενα 2

Σύνοψη 4

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή – Ποιότητα Ελέγχου

1.1 Εισαγωγικά 5
1.2 Το έργο και η λειτουργία του ορκωτού ελεγκτή 5
1.3 Η σημασία της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή 8
1.4 Παράγοντες που επηρεάζουν την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή 10
1.5 Μέτρηση της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου και της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών 12
1.6 Νομολογία και Ελεγκτικά Πρότυπα με στόχο τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή 15

Κεφάλαιο 2

Χειραγώγηση Κερδών, Παραποίηση Λογιστικών Καταστάσεων και Ελεγκτική

2.1 Εισαγωγικά 17
2.2 Παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις 18
2.3 Ο ρόλος του ορκωτού ελεγκτή στην ανίχνευση παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων 20
2.4 Περιπτώσεις παραποίησης οικονομικών καταστάσεων και ο ρόλος που διαδραμάτισε σε αυτές ο εξωτερικός έλεγχος 21

Κεφάλαιο 3

Η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών και ελεγκτικών εταιριών ως μέτρο βελτίωσης της ποιότητας του ελέγχου – Σχετικό Θεσμικό Πλαίσιο παγκοσμίως

3.1 Εισαγωγικά 25
3.2 Ιταλία 26
3.3 Βραζιλία 26
3.4 Σιγκαπούρη 27

3.5 Αυστρία 27
3.6 Ηνωμένο Βασίλειο 28
3.7 Γαλλία 28
3.8 Ισπανία 29
3.9 Ολλανδία 29
3.10 Ιαπωνία 29
3.11 Καναδάς 30
3.12 Γερμανία 31
3.13 Αυστραλία 31
3.14 Ελλάδα 31

Κεφάλαιο 4

Έρευνες σχετικά με την επίδραση της διάρκειας θητείας ορκωτού ελεγκτή και ελεγκτικής εταιρίας στην ποιότητα του ελέγχου

4.1 Εισαγωγικά 33
4.2 Davis, Soo και Trompeter (2000) 33
4.3 Ebrahim (2001) 36
4.4 Geiger και Raghunandan (2002) 37
4.5 Johnson, Khurana και Reynolds (2002) 39
4.6 Myers, Myers και Omer (2003) 40
4.7 Carcello (2004) 42
4.8 Ghosh και Moon (2005) 44
4.9 Nagy (2005) 46
4.10 Davis, Soo και Trompeter (2005) 48
4.11 Manry, Mock και Turner (2006) 50
4.12 Carey και Simnett (2006) 52
4.13 Ye, Carson και Simnett (2006) 55
4.14 Knechel και Vanstraelen (2007) 58
4.15 Bamber και Iyer (2007) 60
4.16 Fairchild (2007) 63
4.17 Gul, Jaggi και Krishnan (2007) 65
4.18 Jenkins και Velury (2008) 67
4.19 Chen και Lin (2008) 68
4.20 Cameran, Prencipe και Trombetta (2008) 70
4.21 Chin και Huang (2009) 73

Κεφάλαιο 5

Συμπεράσματα 76

Βιβλιογραφία - Αρθρογραφία 79
Παράρτημα (Συνοπτική Βιβλιογραφική Επισκόπηση) 83

ΣΥΝΟΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία έγινε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος του τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, στηριζόμενη σε διεθνή αλλά και εγχώρια βιβλιογραφία και αρθρογραφία.

Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι η παρουσίαση των ερευνών που εξετάζουν τη σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας του Ορκωτού Ελεγκτή – Λογιστή (Εξωτερικού Ανεξάρτητου Ελεγκτή) και της ποιότητας του ελέγχου που έχουν γίνει από το 2000 έως το 2009.Οι έρευνες αυτές σχετίζονται με το παρακάτω θέμα: αν και κατά πόσο η διάρκεια της θητείας του εξωτερικού ορκωτού ελεγκτή και της ελεγκτικής εταιρίας στον ίδιο πελάτη επηρεάζει την ποιότητα του ελέγχου.

Η ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή θεωρείται ότι είναι ο ακρογωνιαίος λίθος του επαγγέλματος του ελεγκτή επειδή αποτελεί το θεμέλιο στο οποίο στηρίζεται η εμπιστοσύνη του επενδυτικού κοινού. Στις έρευνες που παρουσιάζονται στη παρούσα εργασία, ο βαθμός ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή διαπιστώνεται μέσω της εξέτασης της ποιότητας του λογιστικού ελέγχου και της δυνατότητας που δίνεται στις ελεγχόμενες εταιρίες-πελάτες να ακολουθήσουν διάφορες πολιτικές χειραγώγησης των κερδών τους.

Η εργασία είναι χωρισμένη σε τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος (Κεφάλαια 1 & 2), δίνονται κάποιοι ορισμοί και θεωρητικά στοιχεία σχετικά με τον ρόλο, το έργο, την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή και την ποιότητα του ελέγχου, καθώς και ορισμοί και στοιχεία σχετικά με τη χειραγώγηση των κερδών και τον ρόλο του εξωτερικού ελέγχου στη προσπάθεια αποτροπής της. Στο δεύτερο μέρος (Κεφάλαιο 3), παρουσιάζεται η έννοια και η λειτουργία της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών και ελεγκτικής εταιρίας, καθώς και το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τις οικονομικά πιο ανεπτυγμένες χώρες σχετικά με την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών. Στο τρίτο μέρος (Κεφάλαιο 4), παρουσιάζονται οι έρευνες (ξένη αρθρογραφία) που εξετάζουν τη σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας του Ορκωτού Ελεγκτή – Λογιστή και την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Τέλος, στο Κεφάλαιο 5 παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της συγκεκριμένης εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ

1.1 Εισαγωγικά

Το στοιχείο της ποιότητας του ελέγχου αποτελεί πολύ σημαντικό μέγεθος για την εύρυθμη λειτουργία των αγορών παγκοσμίως, λόγω της σημασίας που δίνει το επενδυτικό κοινό στην ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και κατά συνέπεια στην ποιότητα των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων.

Ο DeAngelo[1] (1981) ορίζει την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου ως την πιθανότητα ο ορκωτός ελεγκτής της εταιρίας να μπορέσει τόσο να ανιχνεύσει όσο και να εκθέσει προς τα έξω τις λανθασμένες διατυπώσεις που περιλαμβάνονται στις οικονομικές καταστάσεις της ελεγχόμενης εταιρίας. Αυτό είναι ένας ορισμός της αντιληπτής από τους επενδυτές ποιότητας εξωτερικού ελέγχου δεδομένου ότι ο DeAngelo υπογραμμίζει το ρόλο του επενδυτικού κοινού στην αξιολόγηση της ποιότητας του ελέγχου. Η προθυμία των ορκωτών ελεγκτών να αποκαλύψουν τις λανθασμένες διατυπώσεις των οικονομικών καταστάσεων ορίζεται από τον DeAngelo ως ανεξαρτησία ορκωτών ελεγκτών. Επομένως, σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό, η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου είναι μια αλληλεπίδραση της δυνατότητας του ορκωτού ελεγκτή να ανιχνεύσει τις λανθασμένες διατυπώσεις στις οικονομικές καταστάσεις (ικανότητα ορκωτών ελεγκτών) και της προθυμίας του να αποκαλύψει τις πιθανές λανθασμένες διατυπώσεις (ανεξαρτησία ορκωτών ελεγκτών).

Σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι να παρουσιάσει το έργο και τη λειτουργία του ορκωτού ελεγκτή, τους παράγοντες που επηρεάζουν την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή και τη σημασία της διατήρησης αυτής της ανεξαρτησίας.

1.2 Το έργο και η λειτουργία του ορκωτού ελεγκτή

Ο εξωτερικός, ανεξάρτητος έλεγχος είναι αυτός που διενεργείται από επαγγελματίες και ειδικά εκπαιδευμένους γι' αυτό λογιστές/ελεγκτές, που αναφέρονται ως ορκωτοί ελεγκτές[2], (σήμερα στην Ελλάδα), ή ορκωτοί λογιστές (Certified Public Accountants ή Chartered Accountants, είναι ο τίτλος στις αγγλοσαξονικές χώρες). Ο εξωτερικός ελεγκτής ασκεί το λογιστικοδιαχειριστικό έλεγχο ενώ, δεν έχει καμία υπαλληλική σχέση με την ελεγχόμενη επιχείρηση. Κύρια προσόντα

[1] DeAngelo, 1981. Auditor Size and Audit Quality. Journal of Accounting and Economics. Vol. 3, No. 3: 183-199
[2] www.soel.gr

του ορκωτού ελεγκτή σύμφωνα και με την 8η οδηγία[3] της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναγνωρίζονται η εντιμότητα (άρθρο 3), η επαγγελματική συνείδηση (άρθρο 23), η επαγγελματική ανεξαρτησία (άρθρο 24) και η κατοχή υψηλού επιπέδου τυπικών και ουσιαστικών προσόντων (άρθρα 4-8).

Ο εξωτερικός έλεγχος διενεργείται επί του λογιστικού, κυρίως, συστήματος μιας μονάδας, αλλά και επί των άλλων επιμέρους οργανωτικών συστημάτων, τα οποία μπορούν εμμέσως να επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα του λογιστικού συστήματος, με τη χρήση ελεγκτικών προτύπων αλλά και άλλων μεθόδων, τις οποίες θα κρίνει κατά περίπτωση αναγκαίες ο ελεγκτής. Τα διακριτικά χαρακτηριστικά του ανεξάρτητου, εξωτερικού ελέγχου είναι τα παρακάτω[4]:

- Ο εξωτερικός έλεγχος έχει κύριο σκοπό να στηρίξει την εκ μέρους του ελεγκτή διαμόρφωση γνώμης αναφορικά με την ορθή ή μη παρουσίαση των χρηματοοικονομικών μεγεθών της ελεγχόμενης μονάδας στις ελεγχόμενες απ' αυτόν χρηματοοικονομικές καταστάσεις, δεύτερον,
- Ο ορκωτός ελεγκτής πρέπει να διαπιστώνει την επάρκεια και αξιοπιστία των λογιστικών βιβλίων και στοιχείων καθώς και άλλων πηγών πληροφοριών στις οποίες βασίζεται η σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων και, τρίτον,
- Ο ανεξάρτητος, εξωτερικός ελεγκτής ουσιαστικά φέρει ευθύνη προς τους εκτός της ελεγχόμενης μονάδας ενδιαφερόμενους για τη χρηματοοικονομική κατάσταση και αποτελεσματικότητα τούτης, συμπεριλαμβανομένων και των μετόχων, βεβαίως, σ' αυτούς τους εκτός του λειτουργικού και επιχειρησιακού περιβάλλοντος της μονάδας τρίτους.

Ο εξωτερικός έλεγχος περιλαμβάνει τα παρακάτω στάδια:

i. Το δειγματοληπτικό έλεγχο των βιβλίων και στοιχείων της επιχείρησης, προκειμένου να εκτιμηθεί το λογιστικό της σύστημα. Ο ελεγκτής θα πρέπει να πραγματοποιεί συσχετίσεις προκειμένου να εξασφαλίσει ότι οι λογαριασμοί που αναφέρονται στον ισολογισμό, στο λογαριασμό αποτελέσματα χρήσης και στο προσάρτημα, απεικονίζουν ορθά την οικονομική κατάσταση της επιχείρησης.

ii. Την εκτίμηση του επιπέδου του εσωτερικού ελέγχου, προκειμένου να διαπιστωθεί η δυνατότητα του να παρέχει τη μέγιστη δυνατή επίτευξη των στόχων της επιχείρησης και να διαφυλάσσει την περιουσία της. Επίσης, θα πρέπει να επισημανθούν τυχόν αδυναμίες του αλλά και περιθώρια βελτίωσης του.

iii. Τη σύγκριση με τις προηγούμενες χρήσεις. Ο ελεγκτής θα πρέπει αφού εκτιμήσει τις λογιστικές καταστάσεις της τρέχουσας χρήσης, να προβεί σε σύγκριση με τις προηγούμενες χρήσεις προκειμένου να εκτιμήσει τις αλλαγές που έχουν συμβεί και κατά πόσο αυτές συμβαδίζουν με τη γενικότερη τάση του εγχώριου και διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος.

Όλες οι παρατηρήσεις που αναγράφονται στις εκθέσεις των ορκωτών ελεγκτών πρέπει αρχικά να

[3] 8th Company Law Directive on Statutory Audit (Directive 2006/43/EC)
[4] Κάντζος Κωνσταντίνος, 2006, Ελεγκτική: Θεωρία και Πρακτική, Εκδόσεις Σταμούλη, σελ. 41-45

τεθούν υπόψη της ελεγχόμενης επιχείρησης, με σκοπό εάν είναι δυνατό να πραγματοποιηθούν διορθωτικές πράξεις. Ωστόσο, στις εκθέσεις των ελεγκτών θα πρέπει να αναγράφονται όλες εκείνες οι παρατηρήσεις οι οποίες δεν είναι σε θέση να τακτοποιηθούν ή η ελεγχόμενη επιχείρηση δεν τις τακτοποίησε σε εύλογο χρονικό διάστημα. Ο εξωτερικός ελεγκτής επομένως, στο πιστοποιητικό ελέγχου εκφράζει τη γνώμη του για τις λογιστικές καταστάσεις που έχει ελέγξει. Τα αποτελέσματα του ελέγχου μπορούν να έχουν τις παρακάτω διαπιστώσεις:[5]

I. *Πιστοποίηση χωρίς επιφύλαξη.* Δίνεται σε περιπτώσεις όπου ο ορκωτός ελεγκτής έχει καταλήξει στο συμπέρασμα, ότι οι λογιστικές καταστάσεις της επιχείρησης απεικονίζουν την πραγματική εικόνα της περιουσιακής θέσης και των αποτελεσμάτων ενώ, είναι και σύμφωνες με τις βασικές λογιστικές αρχές και πρότυπα.

II. *Πιστοποίηση με επιφύλαξη.* Δίνεται σε περίπτωση όπου ο εξωτερικός ελεγκτής έχει διαφωνία ή αβεβαιότητα για ένα ή περισσότερους λογαριασμούς οι οποίοι είναι σημαντικοί, αλλά όχι κεφαλαιώδους σημασίας για τη γενικότερη εικόνα της επιχείρησης.

III. *Πιστοποίηση αρνητική.* Δίδεται στις περιπτώσεις εκείνες όπου ο ελεγκτής αδυνατεί να αποδεχθεί τις λογιστικές καταστάσεις στο σύνολο τους λόγω σημαντικών διαφωνιών. Στη συγκεκριμένη περίπτωση επίσης θα πρέπει να επισημαίνονται με σαφή και συνοπτικό τρόπο όλα τα θέματα διαφωνίας που τον οδήγησαν στην συγκεκριμένη απόφαση.

IV. *Άρνηση γνώμης.* Η άρνηση γνώμης για τις λογιστικές καταστάσεις που έχει ελέγξει ο εξωτερικός ελεγκτής, αναφέρεται στις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες δεν είναι σε θέση να καταλήξει σε γνώμη, διότι οι διαφωνίες είναι ουσιώδους σημασίας. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να καταγράφονται όλες εκείνες οι ενστάσεις που τον οδήγησαν στην αποφυγή να εκφέρει γνώμη, όπως για παράδειγμα η επιβολή εμποδίων από τη ελεγχόμενη επιχείρηση στον έλεγχο.

Επίσης, ο ορκωτός ελεγκτής πέρα από τις παραπάνω εκθέσεις έχει υποχρέωση να αναφέρει και να δώσει μάλιστα και σχετικές διαβεβαιώσεις στα παρακάτω σημεία:

I. Εάν του παρασχέθηκαν όλες οι πληροφορίες που ζήτησε προκειμένου να ολοκληρώσει το έργο του.

II. Εάν έλαβε πλήρη γνώση του απολογισμού των εργασιών των υποκαταστημάτων, εφόσον υπάρχουν.

III. Εάν τηρείται κανονικά ο λογαριασμός κόστους παραγωγής, εάν πρόκειται για βιομηχανική επιχείρηση.

IV. Εάν έχει τροποποιηθεί η μέθοδος της απογραφής σε σχέση με το προηγούμενο οικονομικό έτος.

V. Εάν επαλήθευσαν τις πληροφορίες που αναφέρονται στο προσάρτημα και την έκθεση διαχείρισης του διοικητικού συμβουλίου.

[5] Κάντζος Κωνσταντίνος, 2006, Ελεγκτική: Θεωρία και Πρακτική, Εκδόσεις Σταμούλη, σελ. 57-67

1.3 Η σημασία της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή

Το στοιχείο της ανεξαρτησίας του Ορκωτού Ελεγκτή – Λογιστή είναι πολύ σημαντικό στη θεωρία του εξωτερικού ελέγχου, λόγω της ευθύνης την οποία οι ορκωτοί ελεγκτές αναλαμβάνουν έναντι τρίτων, αναφορικά με τις γνωματεύσεις που διατυπώνουν και υπογράφουν ως αντικειμενικοί κριτές (ανεξάρτητοι και ανεπηρέαστοι από εκείνους που αρχικά είναι υπεύθυνοι) της μέτρησης και παρουσίασης οικονομικών φαινομένων. Το μέσο με το οποίο οι ορκωτοί ελεγκτές επικοινωνούν με τους μετόχους, τους πιστωτές και τους υπαλλήλους καθώς και με το ευρύτερο κοινό είναι η έκθεση ελέγχου.

Η ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή είναι αναγκαία διότι:

- Διασφαλίζει την ποιότητα του ελέγχου και
- Δημιουργεί εμπιστοσύνη στους χρήστες των χρηματοοικονομικών εκθέσεων.

Η ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή κατέχει μία πολύ σημαντική θέση στη διαδικασία του εξωτερικού ελέγχου και λογαριάζεται μεταξύ των βασικών αρχών αυτού. Η εξασφάλιση ότι η λειτουργία του εξωτερικού ελέγχου είναι ανεξάρτητη είναι ένα χαρακτηριστικό που είναι ουσιαστικό για την εξασφάλιση της αξιοπιστίας της εργασίας των ορκωτών ελεγκτών. Έτσι, η ανεξαρτησία έχει χαρακτηρισθεί από πολλούς ως ο «ακρογωνιαίος λίθος του εξωτερικού ελέγχου» (Levitt, 2000)[6]: χωρίς ανεξαρτησία ένας λογιστικός εξωτερικός έλεγχος είναι ουσιαστικά άνευ αξίας.

Οι ορκωτοί ελεγκτές αποτελούν τον συνδετικό κρίκο μεταξύ αυτών που ασκούν τη διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρίας και διαχειρίζονται την εταιρική περιουσία (διευθύνοντες σύμβουλοι) και αυτών που βρίσκονται έξω από την εταιρία, όπως δανειστές, πελάτες, προμηθευτές, μελλοντικοί επενδυτές, κρατικές υπηρεσίες και οργανισμοί, κλπ., έχουν συμφέροντα στην εταιρία, ή χρειάζονται αξιόπιστες πληροφορίες για αυτήν. Οι ορκωτοί ελεγκτές έχουν καθήκον να διαμορφώσουν και να εκφράσουν μια άποψη (έκθεση ελέγχου) ως προς το εάν οι οικονομικές καταστάσεις της ελεγχόμενης επιχείρησης (οι οποίες ετοιμάζονται από τη διοίκηση της εταιρίας προς χρήση από τους μετόχους και άλλους εξωτερικούς ενδιαφερομένους(stakeholders)) παρέχουν μια αληθινή και δίκαιη άποψη της οικονομικής θέσης και της απόδοσης της ελεγχόμενης επιχείρησης. Εάν οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων πρόκειται να λάβουν υπ' όψιν τους και να στηριχθούν στην έκθεση του ορκωτού ελεγκτή, είναι ουσιαστικό ο ορκωτός ελεγκτής να είναι, και να γίνεται αντιληπτό ότι είναι, ανεξάρτητος από την επιχειρηματική οντότητα (ελεγχόμενη επιχείρηση) και τη διοίκησή της. Η ανάγκη αυτή απεικονίζεται και στη θεμελιώδη αρχή της Ελεγκτικής περί αντικειμενικότητας και ανεξαρτησίας, η οποία δηλώνει: «Οι ελεγκτές είναι αντικειμενικοί. Εκφράζουν τις απόψεις τους ανεξάρτητα από την ελεγχόμενη επιχειρηματική

[6] Levitt A, 2000, Renewing the Covenant with Investors,

οντότητα και τη διοίκηση αυτής».

Εάν διαπιστωθεί ότι οι ορκωτοί ελεγκτές δεν είναι ανεξάρτητοι από την ελεγχόμενη επιχείρηση και τη διοίκησή αυτής, η άποψή τους θα διακατέχεται από μικρό βαθμό αξιοπιστίας και οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων θα κερδίσουν ελάχιστη διαβεβαίωση από την έκθεση των ορκωτών ελεγκτών για την πραγματικότητα, την αντικειμενικότητα και την αληθή εικόνα των οικονομικών καταστάσεων. Κατά συνέπεια, σε περίπτωση πλήγματος της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή ο λογιστικός εξωτερικός έλεγχος θα έχει ασήμαντη αξία και δεν θα εκπληρώνει τον στόχο του.

Η σημασία της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών – τόσο για τους επενδυτές όσο και για την ευρύτερη οικονομία - παρουσιάσθηκε περιληπτικά από τον Turner (2001)[7], πρώην Προϊστάμενο Λογιστή της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α., όταν δήλωσε: «Η εμπιστοσύνη του επενδυτικού κοινού στην ακεραιότητα των αγορών κεφαλαίου είναι ζωτικής σημασίας. Τα κεφάλαια που επενδύονται αποτελούν τα καύσιμα για την οικονομική μηχανή μας, χρηματοδοτώντας την ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων και δίνοντας ευκαιρίες εργασίας σε δεκάδες εκατομμύρια εργαζομένων. Ωστόσο η προθυμία των επενδυτών να συνεχίσουν να επενδύουν δεν μπορεί να ληφθεί ως δεδομένη. Η δημόσια εμπιστοσύνη αρχίζει και τελειώνει, με την ακεραιότητα των αριθμών (οικονομικών καταστάσεων) τους οποίους το κοινό χρησιμοποιεί για τις αποφάσεις επένδυσής του. Είναι η έκθεση του ορκωτού ελεγκτή που παρέχει στους επενδυτές την κρίσιμη διαβεβαίωση ότι οι αριθμοί στις οικονομικές καταστάσεις έχουν υποβληθεί μετά από μια αμερόληπτη και αυστηρή εξέταση από έναν ειδικευμένο επαγγελματία (ορκωτό ελεγκτή). Για να είναι η έκθεση ελέγχου αξιόπιστη προς τους επενδυτές, και να προσθέτει αξία στη διαδικασία του ελέγχου, αυτή θα πρέπει να εκδίδεται από ένα πρόσωπο (ορκωτός ελεγκτής) ή μία εταιρία (ελεγκτική εταιρία) που ο επενδυτής αντιλαμβάνεται ως ανεξάρτητο από όλες τις παραμέτρους που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την κρίση του».

Δεδομένης της σημασίας της ανεξαρτησίας στη λειτουργία του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου, είναι σαφώς σημαντικό να εξεταστεί τι σημαίνει η έννοια αυτή.

Είναι δεδομένο ότι η ανεξαρτησία είναι ένα θεμελιώδες στοιχείο όλων των επαγγελμάτων. Εντούτοις, στον εξωτερικό έλεγχο ο όρος της ανεξαρτησίας έχει φθάσει να έχει μια πρόσθετη έννοια. Στην ουσία σημαίνει τη διατήρηση ανεξάρτητης συμπεριφοράς και σκέψης καθώς και την αποφυγή καταστάσεων οι οποίες θα μπορούσαν να βλάψουν την αντικειμενικότητα ή θα δημιουργούσαν προσωπικές προκαταλήψεις. Η αντικειμενικότητα είναι ουσιαστική για οποιοδήποτε επαγγελματικό πρόσωπο που ασκεί επαγγελματική κρίση. Η αντικειμενικότητα είναι η κατάσταση του μυαλού κατά την οποία δίδεται προσοχή σε όλες τις εκτιμήσεις τις σχετικές με το στόχο μόνο και σε τίποτα άλλο. Περιγράφεται μερικές φορές ως «ανεξαρτησία του μυαλού».

Με τον όρο ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή-λογιστή εννοούμε την ικανότητά του να δρα με ακεραιότητα και αντικειμενικότητα κατά την άσκηση των ελεγκτικών του καθηκόντων. Η ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή περιγράφεται από τους όρους «ανεξαρτησία στην πραγματικότητα» (Independence of mind) και «ανεξαρτησία στην εμφάνιση» (Independence

[7] Turner D, 2001, Securities Exchange Act, Release No. 44591

in appearance)[8].

- Ανεξαρτησία της σκέψης (ανεξαρτησία στην πραγματικότητα): η κατάσταση του μυαλού που επιτρέπει τη διαμόρφωση μιας άποψης χωρίς να επηρεάζεται από παράγοντες που εμποδίζουν την επαγγελματική κρίση, αλλά επιτρέποντας σε ένα άτομο να ενεργήσει με τιμιότητα, να δράσει αντικειμενικά και με επαγγελματικό σκεπτικισμό.
- Ανεξαρτησία στην παρουσίαση (ανεξαρτησία στην εμφάνιση): η μη αποφυγή γεγονότων και καταστάσεων που είναι τόσο σημαντικά για την ενημέρωση των τρίτων, η απόκτηση γνώσης για όλες τις σχετικές πληροφορίες καθώς και οι σχετικές εγγυήσεις για την τιμιότητα, την αντικειμενικότητα και τον επαγγελματικό σκεπτικισμό της επιχείρησης.

Ορίζοντας ότι οι ορκωτοί ελεγκτές πρέπει να είναι ανεξάρτητοι, τόσο στην πραγματικότητα, όσο και στην εμφάνιση, μπορεί να φαίνεται μια απλή και, λαμβάνοντας υπόψη την κρίσιμη σημασία της ανεξαρτησίας στον εξωτερικό έλεγχο, μία προφανής απαίτηση. Εντούτοις, στην πράξη, τέτοια ανεξαρτησία μπορεί να είναι δύσκολο να επιτευχθεί και εύκολο να καμφθεί.

1.4 Παράγοντες που επηρεάζουν την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή

Το γεγονός της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών από τις ελεγχόμενες εταιρίες-πελάτες τους, τις διοικήσεις των εταιριών αυτών, και από οποιεσδήποτε άλλες επιρροές οι οποίες θα μπορούσαν να επηρεάσουν την αντικειμενικότητα και την αμεροληψία τους, είναι κρίσιμης σπουδαιότητας στη λειτουργία του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Εάν οι ορκωτοί ελεγκτές δεν γίνονται αντιληπτοί (φαίνονται) ως ανεξάρτητοι από τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων, η άποψή τους (έκθεση ελέγχου) σχετικά με τις οικονομικές καταστάσεις θα πάσχει αξιοπιστίας και έτσι ο λογιστικός έλεγχος θα είναι ελάχιστης ή ακόμη και μηδαμινής αξίας.

Υπάρχουν διάφοροι παράγοντες που μπορούν να αποτελέσουν απειλές για την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών, όπως και πολλά μέτρα που λαμβάνονται, ή προτείνονται κατά καιρούς, τα οποία έχουν ως σκοπό να συντηρήσουν και να ενισχύσουν την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών.

Εδώ και πολλά έτη, διάφοροι πολιτικοί, οικονομικοί και εμπορικοί ρυθμιστές (όπως το τμήμα εμπορίου και βιομηχανίας των ΗΠΑ), καθώς και ακαδημαϊκοί έχουν προβάλει ερωτήματα για τη δυνατότητα των ορκωτών ελεγκτών να παραμείνουν ανεξάρτητοι από τους πελάτες τους (ελεγχόμενες εταιρίες). Τα ερωτήματα αυτά εγείρονται από γεγονότα όπως το ότι οι ελεγκτές προσλαμβάνονται, απολύονται και πληρώνονται από τις διοικήσεις των ελεγχομένων

[8] Gray, Iain and Manson, 2000, The audit process: principles, practice and cases, Business Press Thomson Learning

εταιριών, λειτουργούν σε στενή σχέση με τις διοικήσεις των ελεγχομένων εταιριών καθώς διεξάγουν τον λογιστικό έλεγχο και, κατά συνέπεια, μετά από κάποια χρόνια αλληλεπίδρασης ελεγκτή-ελεγχόμενης εταιρίας δημιουργείται μία εξοικείωση μεταξύ τους. Για τον λόγο αυτόν, ο ορκωτός ελεγκτής οφείλει να απολαμβάνει προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία από τη διοίκηση των ελεγχομένων ανωνύμων εταιριών. Οι παράγοντες που επηρεάζουν την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή είναι οι παρακάτω:[9]

- Η παράλληλη παροχή ελεγκτικών και διοικητικών υπηρεσιών από τον ορκωτό ελεγκτή προς την ελεγχόμενη εταιρία-πελάτη (Management Advisory Services – MAS, Non-Audit Services – NAS)
- Το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρίας (Auditing size)
- Ο ανταγωνισμός μεταξύ των ελεγκτικών εταιριών (Auditing competition)
- Το προσωπικό συμφέρον του ορκωτού ελεγκτή αποτελεί απειλή για την ανεξαρτησία του ως αποτέλεσμα μιας οικονομικής ή άλλου είδους σύγκρουσης συμφερόντων. (Self-interest threat)[10]
- Η δυσκολία αναθεώρησης προηγούμενων εκθέσεων και κρίσεων μπορεί να βλάψει την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή επειδή αυτός δυσκολεύεται να διαψεύσει και να αναθεωρήσει προηγούμενες εκθέσεις ελέγχου και αποφάσεις. (Self-review threat)
- Η οικειότητα, η εμπιστοσύνη και δημιουργηθείσα ανάγκη υπεράσπισης μπορεί να βλάψει σε μεγάλο βαθμό την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή. Η απειλή αυτή παρουσιάζεται όταν οι ελεγκτές επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από την προσωπικότητα και τις ιδιότητες των ανώτερων στελεχών των διοικήσεων των πελατών τους, με αποτέλεσμα αυτή η σχέση να οδηγεί τους ορκωτούς ελεγκτές στο να γίνουν συμπονετικοί και υπερασπιστικοί προς αυτούς. Ακόμη, η καθιέρωση ενός κλίματος τυφλής εμπιστοσύνης μεταξύ ορκωτών ελεγκτών και ανωτέρων στελεχών των ελεγχομένων εταιριών μπορεί να οδηγήσει στη μη συλλογή επαρκών αποδεικτικών στοιχείων και επομένως στο μη αυστηρό και σωστό έλεγχο. Οι παραπάνω απειλές για την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή εμφανίζονται κυρίως λόγω της μακρόχρονης θητείας (παραμονή σε έτη ως ορκωτός ελεγκτής) ως ελεγκτή στην ελεγχόμενη εταιρία. (Audit tenure)

Στη συγκεκριμένη εργασία θα μελετηθεί ο τελευταίος παράγοντας, δηλαδή αν η μακρόχρονη παραμονή του ορκωτού ελεγκτή στην ελεγχόμενη εταιρία-πελάτη επηρεάζει την ανεξαρτησία του.

Εκτός από τις παραπάνω γενικές απειλές που μπορούν να βλάψουν την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή, υπάρχουν και κάποιες πιο συγκεκριμένες καταστάσεις κατά τις οποίες ένας ελεγκτής μπορεί να βρει δυσκολία να διατηρήσει μια αμερόληπτη, αντικειμενική και ανεξάρτητη ιδεολογική στάση. Αυτές περιλαμβάνουν τις καταστάσεις όπου ο ορκωτός

[9] Ταχυνάκης Π, 1999, Η Επαγγελματική Ανεξαρτησία του Ορκωτού Ελεγκτή – Λογιστή, Τιμητικός Τόμος για την ομότιμη Καθηγήτρια Λίτσα Νικολάου-Σμοκοβίτη, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Σελ. 1705-1712, Πειραιάς
[10] Guide to Professional Ethics Statement (GPES) 1: Integrity, Objectivity and Independence (ICAEW, 1997)

ελεγκτής:

- έχει κάποια οικονομική σχέση με την ελεγχόμενη εταιρία είτε ως μέτοχος, είτε ως χρεώστης ή πιστωτής
- συμμετέχει (ή σχεδιάζει να συμμετάσχει) στη λειτουργία της ελεγχόμενης εταιρίας σε θέση εκτός από αυτήν του ορκωτού ελεγκτή (παραδείγματος χάριν, ως διευθυντής ή οικονομικός σύμβουλος της ελεγχόμενης εταιρίας)
- έχει αμοιβαίο επιχειρηματικό συμφέρον με την ελεγχόμενη εταιρία-πελάτη, ή με έναν ανώτερο υπάλληλο αυτής
- τυγχάνει ευνοϊκής μεταχείρισης από την ελεγχόμενη εταιρία-πελάτη είτε υπό μορφή αγαθών-υπηρεσιών είτε υπό μορφή φιλοξενίας και συμπεριφοράς
- ο ελεγκτής (ή η ελεγκτική εταιρία) εξαρτάται από την ελεγχόμενη εταιρία για ένα μεγάλο ποσοστό των συνολικών αμοιβών του (υψηλή συγκέντρωση πελατολογίου) και έτσι αναγκάζεται να παρέχει μη-ελεγκτικές υπηρεσίες στην ελεγχόμενη εταιρία πελάτη, έτσι ώστε να εξασφαλίσει τη βιωσιμότητα της.

1.5 Μέτρηση της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου και της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών

Σύμφωνα με τον DeAngelo (1981) (Κεφάλαιο 1.1), η ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή αποτελεί ουσιαστικά το κύριο συστατικό της ποιότητας του ελέγχου. Παρόλα αυτά, όπως γίνεται προφανές από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που χαρακτηρίζουν τον ανεξάρτητο ορκωτό ελεγκτή, η μέτρηση της ανεξαρτησίας του δεν είναι δυνατόν να μετρηθεί με αντικειμενικά και μετρήσιμα κριτήρια. Έτσι, στις περισσότερες από τις έρευνες που παρουσιάζονται και σε αυτή την εργασία, ως μέτρα της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών και κατά συνέπεια, της ποιότητας του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου, χρησιμοποιούνται διάφοροι άλλοι μετρήσιμοι παράγοντες.

Οι περισσότεροι από τους παράγοντες που χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση της ποιότητας του ελέγχου, εμφανίζουν άμεση σχέση με την πρωταρχική λειτουργία που πρέπει να επιτελεί ο αποτελεσματικός εξωτερικός έλεγχος. Έτσι, για τη μέτρηση της ποιότητας του ελέγχου χρησιμοποιούνται μέτρα του μεγέθους της χειραγώγησης των κερδών στην ελεγχόμενη εταιρία, αφού όπως αναφέρθη, η κύρια λειτουργία του εξωτερικού ελέγχου είναι η αποτροπή της χειραγώγησης των κερδών.

Συγκεκριμένα, στη συντριπτική πλειοψηφία των ερευνών που παρουσιάζονται παρακάτω, ως δείκτες μέτρησης της ποιότητας του ελέγχου χρησιμοποιούνται το μέγεθος των προαιρετικών δεδουλευμένων και οι αποκλίσεις μεταξύ προϋπολογισθέντων και πραγματοποιηθέντων κερδών. Τα προαιρετικά δεδουλευμένα είναι κάποια ποσά τα οποία η ελεγχόμενη επιχείρηση μπορεί να επιλέξει αν θα τα αναγνωρίσει. Αυτά τα ποσά αφορούν μελλοντικά έσοδα και έξοδα, που σύμφωνα με τις Γενικές Αρχές Λογιστικής (GAAP) εάν είναι γνωστή η ημερομηνία που θα πραγματοποιηθούν και το ακριβές ύψος τους πρέπει να καταχωρηθούν άμεσα. Έτσι, εμπίπτει στη διακριτική ευχέρεια της κάθε επιχείρησης αν θα αναγνωρίσει κάποια έσοδα κα έξοδα επόμενων χρήσεων. Τα προαιρετικά δεδουλευμένα συχνά είναι το

όπλο των διευθυντικών στελεχών για να χειραγωγούν τα αποτελέσματα των εταιριών τους. Οι αποκλίσεις μεταξύ προϋπολογισθέντων και πραγματοποιηθέντων κερδών δείχνουν τη διαφορά μεταξύ των κερδών που είχαν προβλεφθεί και αυτών που τελικά δημοσιεύθηκαν. Η απουσία αποκλίσεων σε αυτά τα ποσά αποτελεί πολύ σημαντικό γεγονός για τους επενδυτές, διότι αυτές οι αποκλίσεις δείχνουν την αξιοπιστία και τη συνέπεια της επιχείρησης προς τους επενδυτές. Έτσι, συχνά αλλοιώνονται τα αποτελέσματα έτσι ώστε να επιβεβαιώνονται ή ακόμα και να υπερπηδούνται οι προϋπολογισμοί κερδών. (Στο θέμα της χειραγώγησης των κερδών και της σχέσης της με τον εξωτερικό έλεγχο επανερχόμαστε στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας)

Άλλα μέτρα της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου που χρησιμοποιούνται στις έρευνες που παρουσιάζονται παρακάτω, είναι οι ελεγκτικές αποτυχίες. Ως ελεγκτικές αποτυχίες αναφέρονται οι περιπτώσεις όπου πριν την κατάρρευση κάποιας εταιρίας, οι ορκωτοί ελεγκτές της δεν είχαν προειδοποιήσει το επενδυτικό κοινό μέσω της έκθεσης ελέγχου με παρουσίαση αμφιβολιών σχετικά με την ομαλή συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

1.6 Νομολογία και Ελεγκτικά Πρότυπα με στόχο τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή

Από την παραπάνω παρουσίαση των παραγόντων που μπορούν να επηρεάσουν την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή, γίνεται σαφές ότι υπάρχει ένα ευρύ φάσμα καταστάσεων που μπορούν να εξασθενίσουν την ανεξαρτησία του. Λόγω της σπουδαιότητας της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή κατά τη λειτουργία του εξωτερικού λογιστικού ελέγχου, τόσο η Διεθνής Ένωση Λογιστών (International Federation of Accountants) μέσω των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (International Standards on Auditing) όσο και τα Κοινοβούλια της κάθε χώρας μέσω της έκδοσης νομολογιών, έχουν καθορίσει μέτρα με σκοπό να διασφαλίσουν ότι οι ορκωτοί ελεγκτές είναι, και θα παραμείνουν, ανεξάρτητοι από τις ελεγχόμενες εταιρίες-πελάτες τους. Παραδείγματα νομικών και ρυθμιστικών απαιτήσεων αποτελούν τα παρακάτω:

Ο Βρετανικός Νόμος περί Ανωνύμων Εταιριών (1985)[11] ορίζει ότι ένα πρόσωπο δεν μπορεί να διοριστεί ως ορκωτός ελεγκτής μίας επιχείρησης εάν είναι ανώτερο στέλεχος ή απλός υπάλληλος αυτής, καθώς και συνεργάτης ή υπάλληλος ενός συνεργάτη του υπαλλήλου της ελεγχόμενης επιχείρησης. Κάθε πρόσωπο που δεν μπορεί να διοριστεί ορκωτός ελεγκτής μίας επιχείρησης όπως ορίζεται παραπάνω, δεν μπορεί να διοριστεί και ορκωτός ελεγκτής σε συνδεδεμένη επιχείρηση της πρώτης. Προς διασφάλιση της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή, αυτός δεν πρέπει να θεωρείται ανώτερο στέλεχος ή υπάλληλος της ελεγχόμενης επιχείρησης. Αυτή η ρύθμιση έχει ως σκοπό να διασφαλίσει ότι ο ορκωτός ελεγκτής δεν θα οδηγηθεί σε μια σύγκρουση συμφερόντων ως συνέπεια της παράλληλης απασχόλησής του στην ελεγχόμενη επιχείρηση (άμεσα ή έμμεσα) σε μία θέση εκτός από αυτήν του ορκωτού

[11] Companies Act, 1985, (c. 6)

ελεγκτή. Επιπλέον, ο παραπάνω νόμος, ορίζει ότι κάθε επιχείρηση πρέπει να αποκαλύπτει στην ετήσια οικονομική έκθεσή της, το ποσό που καταβάλλεται ή οφείλεται στον ορκωτό ελεγκτή (ή την ελεγκτική εταιρία) για τις αμοιβές και τις δαπάνες λογιστικού εξωτερικού ελέγχου για το έτος το οποίο αφορά η έκθεση. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις πρέπει να αποκαλύπτουν στην ετήσια οικονομική έκθεση τους, τις δαπάνες που καταβάλλονται στους ελεγκτές τους (ή σε κάποιον συνεργάτη αυτών) για τις μη-ελεγκτικές υπηρεσίες. Αυτή η απαίτηση εξασφαλίζει ότι οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων θα έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες που θα τους επιτρέψουν να αξιολογήσουν τον βαθμό της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή που ενδεχομένως επηρεάζεται από την παροχή μη-ελεγκτικών (διοικητικών) υπηρεσιών προς την ελεγχόμενη επιχείρηση.

Στην Ελλάδα, ο Κανονισμός επαγγελματικής δεοντολογίας των μελών του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών[12] (1997) σχετικά με την διασφάλιση της ανεξαρτησίας και της αντικειμενικότητας των ορκωτών ελεγκτών ορίζει ότι κάθε μέλος του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών (Σ.Ο.Ε.) οφείλει πάντοτε να ασκεί το ελεγκτικό έργο κατά τρόπο αντικειμενικό και ανεξάρτητο από κάθε είδους επιρροή του ελεγχομένου. Ακόμη, ορίζεται ότι ο ορκωτός ελεγκτής που αδυνατεί να είναι ανεξάρτητος, ώστε να παρέχει μία έντιμη και αμερόληπτη γνώμη, οφείλει να μην αποδεχθεί την εργασία ή να διακόψει την ανατεθείσα σε αυτόν εργασία, αν οι υπάρχουσες ή διαμορφωθείσες συνθήκες κλονίζουν είτε την ανεξαρτησία, την αντικειμενικότητα και την προς αυτόν εμπιστοσύνη των τρίτων, είτε τις σχέσεις του με συναδέλφους μέλη του Σ.Ο.Ε. Επιπλέον, απαγορεύεται σε ορκωτό ελεγκτή η ανάληψη του υποχρεωτικού από τον νόμο ελέγχου μιας οικονομικής μονάδας, στην οποία ο ίδιος ή μέλος της διοίκησης του ελεγκτικού φορέα που έχει διατελέσει μέσα στην τελευταία πενταετία, πριν από το διορισμό του ως τακτικού ελεγκτή της οικονομικής αυτής μονάδας:

- είτε μέλος της διοίκησης,
- είτε διευθυντικό στέλεχος,
- είτε οικονομικός, λογιστικός ή φορολογικός σύμβουλος ή εσωτερικός ελεγκτής, με σχέση εξαρτημένης εργασίας ή ως ελεύθερος επαγγελματίας με κύριο αντικείμενο την παροχή των πιο πάνω υπηρεσιών στην ελεγχόμενη οικονομική μονάδα.

Τέλος, ο κανονισμός επαγγελματικής δεοντολογίας ορίζει ότι κάθε ελεγκτικός φορέας και κάθε μέλος του Σ.Ο.Ε. οφείλει να τηρεί τους ακόλουθους κανόνες, ώστε να εξασφαλίζει την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητα του:

1. Να μην παρέχει σε ελεγχόμενο άλλου είδους υπηρεσίες, εκτός από εκείνες που επιτρέπει ο νόμος και για τις οποίες αρμοδίως έχει οριστεί. (Δεν είναι ασυμβίβαστη η παροχή υποδείξεων, που ανακύπτουν ως απόρροια των παρεχομένων από Ορκωτό Ελεγκτή επαγγελματικών υπηρεσιών και σχετίζονται άμεσα με το ανατεθέν σ' αυτόν έργο.) Η παροχή πρόσθετων υπηρεσιών (μη - ελεγκτικών υπηρεσιών) σε ασυνήθιστη έκταση μπορεί να θεωρηθεί ότι επηρεάζει την αντικειμενικότητα του ελεγκτή.
2. Να μην αποφασίζει ο ίδιος σε θέματα αρμοδιότητας του ελεγχομένου. Επίσης πρέπει να αποφεύγει να εκφράζει την κρίση του στις επιχειρηματικές επιλογές ή αποφάσεις του ελεγχομένου.

[12] Κανονισμός Επαγγελματικής Δεοντολογίας των Μελών του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών, 1997, ΦΕΚ 364/1997

3. Να τηρεί αμερόληπτη στάση σε αντικρουόμενες απόψεις των ελεγχομένων ή άλλων ενδιαφερομένων, εκφράζοντας χωρίς περιττούς χαρακτηρισμούς τις αντικειμενικές διαπιστώσεις και υποδείξεις που βασίζονται σε επιμελή εργασία του.
4. Να μην έχει οποιοδήποτε άμεσο ή έμμεσο οικονομικό συμφέρον καθ' οιονδήποτε τρόπο από την πορεία των εργασιών του ελεγχομένου ή από το πόρισμα του ελέγχου του.
5. Να μην αποδέχεται παρεμβάσεις του ελεγχομένου ή τρίτων σχετικές με την εκτέλεση των καθηκόντων του.
6. Να είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικός όταν στον ελεγχόμενο υπηρετούν καθ' οιονδήποτε τρόπο συγγενικά ή φιλικό προς αυτόν πρόσωπα. Οφείλει να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να διασφαλίζει την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητα του και, όπου αυτό δεν είναι απόλυτα εφικτό, να αποποιείται τον έλεγχο ή να τον διακόπτει.
7. Να μη δέχεται από τον ελεγχόμενο περιποιήσεις ή άλλα δώρα, που υπερβαίνουν το μέτρο της απλής φιλοφρονήσεως και φιλοξενίας στον επαγγελματικό χώρο αυτού.
8. Να μην δέχεται οποιαδήποτε αμοιβή ή προμήθεια από τον ελεγχόμενο, πέραν της νομίμου, για οποιοδήποτε λόγο, έστω και για πρόσθετες συγκεκριμένες επαγγελματικές υπηρεσίες, αν δεν έχουν τηρηθεί διαφανείς διαδικασίες για την ανάθεση, την εκτέλεση και την τιμολόγηση της κάθε συγκεκριμένης υπηρεσίας του.
9. Να τηρεί αυστηρά τις κείμενες νομοθετικές διατάξεις και αποφάσεις του Εποπτικού Συμβουλίου για τα ασυμβίβαστα και τις απαγορεύσεις ως προς το επάγγελμα, καθώς και για τις διαδικασίες αποδοχής και γνωστοποίησης κάθε ανατιθέμενης σ' αυτόν εργασίας.

Η Διεθνής Ένωση Λογιστών (International Federation of Accountants) μέσω των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (International Standards on Auditing) έχει δημιουργήσει τα κατάλληλα ελεγκτικά πρότυπα έτσι ώστε να ενδυναμωθεί η νομολογία της κάθε χώρας (όπως αυτές της Βρετανίας και της Ελλάδας που αναφέρονται παραπάνω) σχετικά με την διασφάλιση της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών. Έτσι υπάρχουν τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα 220[13] και 260[14] (ISA 220 και ISA 260) που καταπιάνονται με την διασφάλιση της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών. Συγκεκριμένα τα πρότυπα ISA 220 και ISA 260 αναφέρουν:

Οι ελεγκτικές εταιρίες οφείλουν να καθιερώσουν πολιτικές και διαδικασίες έτσι ώστε να διασφαλίζεται ότι, τόσο αυτές όσο και το προσωπικό αυτών (ορκωτοί ελεγκτές και συνεργάτες τους), παραμένουν ανεξάρτητοι στις περιπτώσεις κατά τις οποίες επιβάλλεται αυτό από τον κώδικα ηθικής δεοντολογίας. Αυτές οι πολιτικές και διαδικασίες περιλαμβάνουν την μεταφορά των σχετικών με την ανεξαρτησία απαιτήσεων, στο προσωπικό της ελεγκτικής εταιρίας καθώς και τον προσδιορισμό και αξιολόγηση των καταστάσεων που μπορούν να αποτελέσουν απειλές για την ανεξαρτησία. Ακόμη απαιτείται η λήψη κατάλληλων μέτρων και πρακτικών έτσι ώστε να εξαλειφθούν οι απειλές κατά της ανεξαρτησίας ή να μειωθούν σε ένα αποδεκτό επίπεδο με την εφαρμογή των απαραίτητων δικλίδων ασφαλείας.

[13] ISA 220 Quality Control for Audit Work
[14] ISA 260 Communications of Audit Matters with Those Charged with Governance

Επιπλέον, θα πρέπει το προσωπικό που διενεργεί τον έλεγχο να ειδοποιεί αμέσως την ελεγκτική εταιρία σε περιπτώσεις καταστάσεων και σχέσεων που δημιουργούν απειλή για την ανεξαρτησία έτσι ώστε να μπορούν να ληφθούν έγκαιρα τα κατάλληλα μέτρα. Η πληροφόρηση που θα φθάσει στην ελεγκτική εταιρία για καταστάσεις και σχέσεις που μπορούν να αποτελέσουν απειλή για την ανεξαρτησία του ελέγχου θα πρέπει να γίνεται γνωστή στο σύνολο του προσωπικού της ελεγκτικής εταιρίας, έτσι ώστε οι ορκωτοί ελεγκτές να μπορούν εύκολα να προσδιορίσουν αν πληρούν τις απαιτήσεις ανεξαρτησίας και να μπορούν να ληφθούν έγκαιρα τα κατάλληλα μέτρα σχετικά με τις προσδιορισμένες απειλές για την ανεξαρτησία που δεν είναι σε αποδεκτό επίπεδο.

Τουλάχιστον μία φορά ετησίως, η ελεγκτική εταιρία θα πρέπει να λαμβάνει τη γραπτή επιβεβαίωση της συμμόρφωσης με τις σχετικές με την ανεξαρτησία πολιτικές και διαδικασίες από όλο το σταθερό προσωπικό της (ορκωτοί ελεγκτές) το οποίο απαιτείται να παραμένει ανεξάρτητο, από τον κώδικα ηθικής δεοντολογίας.

Ακόμη, η ελεγκτική εταιρία θα πρέπει να δημιουργήσει δικλίδες ασφαλείας, με σκοπό να μειωθεί η απειλή οικειότητας σε ένα αποδεκτό επίπεδο κατά την χρησιμοποίηση του ίδιου προσωπικού (ορκωτών ελεγκτών) για την διενέργεια ελέγχου κατά τη διάρκεια μιας μακριάς χρονικής περιόδου. Προς αποφυγή της απειλής οικειότητας που αναφέρεται παραπάνω η ελεγκτική εταιρία θα μπορούσε να εναλλάσσει τους ορκωτούς ελεγκτές που διενεργούν τον έλεγχο μίας εταιρίας με την πάροδο κάποιου χρονικού διαστήματος.

Τέλος, στην ετήσια έκθεση ελέγχου θα πρέπει να περιλαμβάνονται: α) Μια δήλωση ότι οι ορκωτοί ελεγκτές και οι συνεργάτες τους στην ελεγκτική εταιρία έχουν συμμορφωθεί με τον σχετικό με την ανεξαρτησία κώδικα ηθικής δεοντολογίας. β) Όλες οι σχέσεις που υπάρχουν (οικονομικές και κοινωνικές) μεταξύ της ελεγκτικής εταιρίας, της ελεγχόμενης εταιρίας, και των ορκωτών ελεγκτών, οι οποίες μπορεί εύλογα να θεωρηθεί ότι μπορούν να βλάψουν την ανεξαρτησία. Ακόμη θα πρέπει να περιλαμβάνονται οι συνολικές αμοιβές που χρεώνονται από την ελεγκτική εταιρία κατά τη διάρκεια της περιόδου που καλύπτεται από τις οικονομικές καταστάσεις για τις υπηρεσίες ελέγχου και τις μη-ελεγκτικές υπηρεσίες που παρέχονται από την ελεγκτική εταιρία. Αυτές οι αμοιβές πρέπει να είναι χωρισμένες σε κατηγορίες κατάλληλες να βοηθήσουν εκείνους που ασχολούνται με την αξιολόγηση της επίδρασης των μη-ελεγκτικών υπηρεσιών στην ανεξαρτησία του ελεγκτή και γ) Τα σχετικά μέτρα προστασίας που έχουν εφαρμοστεί για να εξαλειφθούν οι απειλές κατά της ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2
ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗ ΚΕΡΔΩΝ, ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

2.1 Εισαγωγικά

Έργο του ορκωτού ελεγκτή όπως καθορίζεται από το Π.Δ. 226/1992 αποτελεί η εξέταση του κατά πόσο οι λογιστικές-οικονομικές καταστάσεις εμφανίζουν ακριβοδίκαια την πραγματική οικονομική κατάσταση της ελεγχόμενης επιχείρησης. Επομένως, ο εντοπισμός λογιστικών λαθών που προέρχονται από δόλο με στόχο την αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων για την εξαπάτηση των εργαζομένων, μετόχων, πιστωτών, κρατικών φορέων κ.α. αποτελεί βασικό μέλημα των ορκωτών ελεγκτών. Η δημοσίευση παραποιημένων λογιστικών καταστάσεων συνδέεται τις περισσότερες φορές με την απόπειρα διαχείρισης των κερδών. Διαχείριση των κερδών είναι η ενεργή χειραγώγηση των λογιστικών αποτελεσμάτων, με σκοπό τη δημιουργία, διαφορετικής από την πραγματική, εντύπωσης για την επίδοσης της επιχείρησης. Η χειραγώγηση[15] αυτή των κερδών έχει να κάνει με τη χρησιμοποίηση διαφόρων τρόπων που διαστρεβλώνουν την πραγματική οικονομική κατάσταση της επιχείρησης, ώστε να επιτύχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Ο εξωτερικός έλεγχος χρησιμεύει στο να μειώσει την ασυμμετρία πληροφοριών μεταξύ επενδυτών και διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρίας, και η μείωση της ασυμμετρίας πληροφοριών είναι ένας δείκτης του επιπέδου ποιότητας του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου (Schauer[16], 2001). Οι ορκωτοί ελεγκτές μειώνουν την ασυμμετρία πληροφοριών μεταξύ των διοικήσεων και των επενδυτών με την παροχή της διαβεβαίωσης ότι οι οικονομικές καταστάσεις δεν περιέχουν λανθασμένες ή παραποιημένες διατυπώσεις. Επομένως, όπως προαναφέρθηκε, οι υψηλής ποιότητας λογιστικοί έλεγχοι πρέπει να ανιχνεύσουν επιτυχώς και να αποτρέψουν τη χειραγώγηση των κερδών. Άρα, τα υψηλά επίπεδα ποιότητας εξωτερικού ελέγχου πρέπει να συνδέονται με χαμηλότερα επίπεδα χειραγώγησης των κερδών.

Το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (American Institute of Certified Public Accountants - AICPA) στο πρότυπο Statement on Auditing Standards (SAS) 99[17], διαχωρίζει το λάθος που προέρχεται από αμέλεια από το λάθος που έχει ως στόχο την απάτη (fraud), αναφέροντας ότι απάτη είναι *"η σκόπιμη παράβλεψη ποσών ή παραποίηση στοιχείων στις*

[15] Σαλάμ Σούζαν, 2007, Earnings Management και Λογιστική, Μεταπτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη
[16] Schauer, P. (2001), "Differences in quality among audit firms", *Journal of Accountancy*, Vol. 192 No.1, pp.85
[17] Statement on Auditing Standards No. 99: Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit

οικονομικές καταστάσεις εταιριών".

Το ερώτημα που τίθεται είναι ποιος ο ρόλος των ορκωτών ελεγκτών στην αποκάλυψη των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Το επενδυτικό κοινό, καθώς και όλοι όσοι έχουν κάποια σχέση με την ελεγχόμενη επιχείρηση αναμένουν από τον ορκωτό ελεγκτή να εντοπίσει και να αποκαλύψει όλα τα λάθη που περιέχονται στις οικονομικές καταστάσεις των ελεγχόμενων εταιριών. Όπως μάλιστα υποστηρίζουν κάποιοι ακαδημαϊκοί η συχνότητα και η ευκολία αποκάλυψης ψευδών οικονομικών καταστάσεων από τον ορκωτό ελεγκτή αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους προσδιοριστικούς παράγοντες της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου. Η άποψη ότι οι ορκωτοί ελεγκτές αναφέρουν στην έκθεσή τους αντίστοιχες παρατηρήσεις για τις παραποιήσεις (γνώμη με επιφύλαξη), αλλά αυτές δεν λαμβάνονται σοβαρά υπόψη, ισχύει ως ένα βαθμό. Στην πλειοψηφία όμως των περιπτώσεων οι εκθέσεις των ελεγκτών για τις επιχειρήσεις που παραποιούν, είναι χωρίς επιφυλάξεις ή όταν αυτές αναγράφονται αφορούν επουσιώδεις λογαριασμούς.

Επιπλέον, από πολλούς ερευνητές έχει τεθεί το θέμα της μη αποκάλυψης των ψευδών οικονομικών καταστάσεων και των λανθασμένων λογιστικών στοιχείων, σε περιπτώσεις όπου ο ορκωτός ελεγκτής παραμένει για μεγάλο χρονικό διάστημα στην ελεγχόμενη εταιρία (αυξημένη θητεία ορκωτού) και αλλοιώνεται η ανεξαρτησία του. Στη συγκεκριμένη εργασία θα μελετηθεί το κατά πόσο επηρεάζεται η δυνατότητα αποκάλυψης παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων, από την διάρκεια της θητείας του ορκωτού ελεγκτή στην ελεγχόμενη επιχείρηση.

2.2 Παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις

Ως παραποίηση[18] των οικονομικών καταστάσεων ορίζεται ο σκόπιμος χειρισμός (manipulation) στοιχείων τους, όπως υπερτίμηση στοιχείων ενεργητικού, πωλήσεων και κερδών ή υποτίμηση των υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών με σκοπό να καθορισθεί το επιθυμητό ύψος τους ανάλογα με τον στόχο της διοίκησης της εταιρίας . Οι χειρισμοί αυτοί έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική αλλοίωση της ορθής εικόνας των οικονομικών καταστάσεων. Στις Η.Π.Α. ο αντίστοιχος όρος αναφέρεται στην απάτη (fraud) που διενεργείται μέσω της σκόπιμης αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων. Ως μέσα για την πραγματοποίηση των παραποιήσεων χρησιμοποιούνται διάφοροι μέθοδοι που συχνά αναφέρονται ως δημιουργική ή επινοητική λογιστική (creative accounting). Αντίστοιχοι όροι που εστιάζουν κυρίως στη μεταβολή των αποτελεσμάτων χρήσης, είναι η «εξομάλυνση τους» μέσω εσφαλμένων λογιστικών καταχωρήσεων (income smoothing), η «ωραιοποίησή τους» και η «διαχείριση τους» (managing earnings).

Το θέμα που ανακύπτει στις περισσότερες των περιπτώσεων είναι η ανακάλυψη του, πότε οι παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις είναι αποτέλεσμα λογιστικών λαθών και πότε είναι αποτέλεσμα σκόπιμων χειρισμών με στόχο την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων.

[18] Γαγάνης και Ζοπουνίδης, 2008, Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων – Μεθοδολογικό Πλαίσιο και Εφαρμογές, Κλειδάριθμος, σελ: 17-32

Τα όρια μεταξύ των δύο παραπάνω κατηγοριών στην πράξη δεν είναι ξεκάθαρα, και για τον λόγο αυτό τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα επιθυμούν να διαχωρίσουν τους δύο όρους. Σύμφωνα με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240[19] που αναφέρεται στις παραποιήσεις και στα λάθη στις οικονομικές καταστάσεις, ο όρος παραποίηση αναφέρεται σε εκούσια, εσκεμμένη ενέργεια από ένα ή περισσότερα άτομα της διοίκησης, των εργαζομένων ή τρίτου μέρους που έχουν ως αποτέλεσμα την ψεύτικη παρουσίαση (misrepresentation) των οικονομικών καταστάσεων.

Ο όρος (λογιστική) απάτη (fraud) αναφέρεται:

1) Στον χειρισμό, τη νόθευση ή την αλλοίωση των καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων.
2) Στη μη σωστή παρουσίαση των στοιχείων του ενεργητικού της επιχείρησης.
3) Στην απόκρυψη ή παράλειψη αναφοράς των επιπτώσεων των παραπάνω καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων.
4) Στην καταχώρηση συναλλαγών χωρίς ουσία (εικονικές συναλλαγές).
5) Στην κακή εφαρμογή των αρχών και προτύπων της λογιστικής.

Ο όρος λάθος ή σφάλμα (error*)* αναφέρεται σε ακούσια, μη σκόπιμα λάθη στις οικονομικές καταστάσεις όπως:

1) Αριθμητικά ή λάθη από αβλεψία του προσωπικού του λογιστηρίου που αφορούν καταχωρήσεις και αποδεικτικά στοιχεία.
2) Εκ παραδρομής ή παρερμηνεία της πραγματικής κατάστασης που αφορούν συναλλαγές.
3) Μη σωστή εφαρμογή των αρχών και προτύπων της λογιστικής. (GAAP και IFRS)

Οι απάτες τις περισσότερες φορές, συνοδεύονται από πλαστά δικαιολογητικά (τιμολόγια, φορτωτικές, δελτία αποστολής, μισθοδοσίες, τραπεζικές συναλλαγές κ.α.), νόθευση των λογιστικών βιβλίων με τη χρήση λογιστικών τεχνασμάτων (αριθμητικά λάθη, παράληψη μεταφοράς ποσών, μη λογιστικοποίηση δεδουλευμένων εσόδων ή εξόδων κ.α.), αυξομείωση της απογραφής, συνεχής αλλαγή λογιστικής μεθόδου αποτίμησης των αποθεμάτων, παρουσίαση αλλότριων περιουσιακών στοιχείων ως δικά τους, λογιστικοποίηση εικονικών πράξεων και εγγραφών κ.α.

Περαιτέρω εξέταση της έννοιας της λογιστικής απάτης μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων και κατηγοριοποίηση των τεχνικών παραποίησης έχει γίνει από τους Rezaee και από τον Worthy. Ο Rezaee[20], (2003) αναφέρει ότι η λογιστική απάτη, έχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

1) Νόθευση, παραποίηση ή αθέμιτη τροποποίηση οικονομικών μεγεθών, υποστηρικτικών εγγράφων, ή επιχειρηματικών συναλλαγών.
2) Σκόπιμα εσφαλμένες δηλώσεις, παραλείψεις ή διαστρεβλώσεις γεγονότων, εμπορικών συναλλαγών, λογαριασμών και άλλων σημαντικών πληροφοριών από τις λογιστικές καταστάσεις.
3) Σκόπιμα κακή εφαρμογή, ερμηνεία και εκτέλεση των λογιστικών προτύπων, αρχών

[19] ISA 240 The Auditor's Responsibility to Consider Fraud in an Audit of Financial Statements
[20] Rezaee, 2003, Improving corporate governance: the role of audit committee disclosures, Managerial Auditing Journal, (18)6/7, pages: 530-537

και των πρακτικών που χρησιμοποιούνται για την αναγνώριση και αναφορά οικονομικών και επιχειρησιακών συναλλαγών.

4) Εσκεμμένη παράβλεψη και αποκάλυψη ή παρουσίαση ανακριβών λογιστικών προτύπων, αρχών και πρακτικών.
5) Χρήση λογιστικών τεχνασμάτων για την αποκόμιση παράνομων κερδών.
6) Μεθοδεύσεις λογιστικών τεχνικών που βρίσκονται μέσα στα όρια των νόμων αλλά είναι εύκολο να μεταβληθούν μέσα από τα "παραθυράκια" αυτών.

Οι τεχνικές παραποίησης λογιστικών καταστάσεων διαχωρίζονται σε τρεις βασικές κατηγορίες:

1) Αλλαγή λογιστικής μεθόδου.
2) Μεταβολή των στοιχείων κοστολόγησης και
3) Παραβίαση της αρχής της αυτοτέλειας της χρήσης, μεταβάλλοντας τις ημερομηνίες που έσοδα και έξοδα θεωρούνται ως δεδουλευμένα.

2.3 Ο ρόλος του ορκωτού ελεγκτή στην ανίχνευση παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων

Οι ορκωτοί ελεγκτές είναι υποχρεωμένοι να αποκαλύπτουν στις εκθέσεις τους τις περιπτώσεις παραποίησης οικονομικών καταστάσεων. Σύμφωνα με τα αντίστοιχα Ελεγκτικά Πρότυπα (SAS 47[21] και SAS 82[22]), ο ορκωτός ελεγκτής πρέπει να εκτιμήσει τους παράγοντες κινδύνου (risk factors) και να εντοπίσει τυχόν προειδοποιητικά σημεία (red flags) στα οποία θα εστιάσει περισσότερο κατά τον έλεγχο. Παράγοντες κινδύνου αποτελούν τα παρακάτω:

- *Χαρακτηριστικά διοίκησης.* Περιλαμβάνουν διοικητικές ικανότητες, πιέσεις, στυλ, διαθέσεις και στάσεις ως προς τον εσωτερικό έλεγχο και τις διαδικασίες έκδοσης των οικονομικών καταστάσεων. Ύπαρξη τυχόν στενών σχέσεων μεταξύ διοίκησης και ελεγκτών.
- *Συνθήκες κλάδου.* Περιλαμβάνουν το οικονομικό περιβάλλον που δραστηριοποιείται η επιχείρηση (κορεσμένος κλάδος, αναπτυσσόμενος, νέας οικονομίας) καθώς και νέες θεσμικές απαιτήσεις στη φορολογία ή στους λογιστικούς κανόνες.
- *Λειτουργικά χαρακτηριστικά και οικονομική σταθερότητα.* Περιλαμβάνουν τη φύση και τη πολυπλοκότητα των εργασιών και των συναλλαγών της επιχείρησης με άλλες επιχειρήσεις, την οικονομική κατάσταση όπως ταμιακή στενότητα, τη χαμηλή κερδοφορία, καθώς και την ύπαρξη συσσωρευμένων ζημιών.

Η αποκάλυψη των παραποιήσεων δεν είναι εύκολη υπόθεση. Η εμπειρία που αποκτάται από τους ορκωτούς ελεγκτές είναι σημαντικός παράγοντας αλλά αυτό από μόνο του δεν αρκεί. Τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί πολλές διαδικασίες και εξελιγμένες τεχνικές οι οποίες

[21] SAS 47, Audit Risk and Materiality in Conducting an Audit
[22] SAS 82, Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit

περιλαμβάνουν υποδείγματα που βοηθούν τους ελεγκτές. Τα υποδείγματα αυτά χρησιμοποιούν μμεταβλητές ποσοτικές και ποιοτικές με τη βοήθεια εξελιγμένων τεχνικών της στατιστικής και της επιχειρησιακής έρευνας, όπως πολυμεταβλητών παλινδρομήσεων, ευφυών συστημάτων και υβριδικών συστημάτων.

Όσον αφορά την ελεγκτική διαδικασία, στην Ελλάδα, ο λογιστικός έλεγχος ασκείται σύμφωνα με τους κανόνες ελεγκτικής που ακολουθούνται από το Ελληνικό Ίδρυμα Πιστοποιημένων Δημόσιων Λογιστών (Greek Institute of Certified Public Accountants), καθώς επίσης και τον νόμο 2190/1920. Αντίθετα, με τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο, όπου η έκθεση του ελεγκτή είναι είτε καθαρή, είτε σύμφωνα με τις προδιαγραφές, στην Ελλάδα οι ελεγκτές δεν λαμβάνουν μια σαφή απόφαση. Αντί αυτού, πιστοποιούν την έκθεσή τους, όποτε πιστεύουν ότι υπάρχει υλική επιρροή σε συγκεκριμένα στοιχεία ή στη γενική εικόνα των οικονομικών καταστάσεων, επίσης αν υπάρχει περιορισμός στη δυνατότητά του ελεγκτή να διατυπώσει μια ικανοποιητική άποψη σχετικά με ένα ή περισσότερα στοιχεία καθώς και άλλες κοινοποιήσεις που συμπεριλαμβάνονται, ή θα έπρεπε να συμπεριληφθούν στην οικονομική δήλωση. Οι αναφορές στις πιστοποιημένες εκθέσεις ελέγχου έχουν αυξηθεί σε συχνότητα κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών διεθνώς. Στην Ελλάδα εμπειρικά στοιχεία που λαμβάνονται από τους πιστοποιημένους ελεγκτές, δείχνουν ότι περίπου το 50% των εταιριών είναι υποχρεωμένες να υποβάλλονται σε έλεγχο από έναν ορκωτό ελεγκτή για να λάβουν την πιστοποιημένη έκθεση. Η πιστοποίηση των οικονομικών καταστάσεων, καθώς επίσης και η ανίχνευση τυχόν πλαστογραφημένων οικονομικών δηλώσεων είναι πάντα στην επικαιρότητα στην Ελλάδα. Σύμφωνα με των Σπάθη[23] (2002), ο λογιστικός έλεγχος στην Ελλάδα έχει να κάνει με τα λογιστικά γεγονότα, όπου οι Ελληνικές Γενικά Αποδεκτές Λογιστικές Αρχές (GAAP) δεν ακολουθούνται, π.χ. ορισμένες δαπάνες που δεν αναγνωρίζονται, ελληνικές GAAP που δεν εφαρμόστηκαν ακριβώς, ή κανόνες και κανονισμοί της φορολογικής λογιστικής που ακολουθήθηκαν, αντί τις GAAP για την εξωτερική πληροφόρηση. Οι Σπάθης (2002) στη μελέτη του, συγκρίνει τα οικονομικά χαρακτηριστικά των εταιριών που λαμβάνουν πιστοποιημένη έκθεση λογιστικού ελέγχου, με εκείνες που δεν λαμβάνουν, και αναφέρει ότι οι περισσότεροι έλεγχοι αναφέρουν: ανακριβής εκτίμηση των πληρωτέων φόρων, υποτίμηση των εξόδων των μεγάλων χρεών, μη αναγνώριση πρόβλεψης για αποζημιώσεις υπαλλήλων λόγω απόλυσης, υπερτίμηση των μακροπρόθεσμων επενδύσεων και των ανεπαρκών αποσβέσεων.

2.4 Περιπτώσεις παραποίησης λογιστικών καταστάσεων και ο ρόλος που διαδραμάτισε ο εξωτερικός έλεγχος

Με αφετηρία τα σκάνδαλα της Xerox και της Enron, στις Η.Π.Α. μετά το 2002

[23] Σπαθής, 2002, Εμπειρική Διερεύνηση της Παραποίησης Οικονομικών Καταστάσεων, Λογιστής, Τεύχος 570, Σεπτέμβριος 2002, σελ: 1286-1292

αποκαλύφθηκαν πολυάριθμα εταιρικά σκάνδαλα στα οποία ο ρόλος του ανεξάρτητου εξωτερικού ελέγχου ήταν πολύ σημαντικός. Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η συγκέντρωση μερικών από τα σημαντικότερα εταιρικά σκάνδαλα που είδαν το φως της δημοσιότητας τα τελευταία έτη (μετά το 2001) στη διεθνή οικονομική σκηνή. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων οι παραποιήσεις εστιάζονται στην απόκρυψη χρεών και στη πλασματική εμφάνιση εσόδων, με στόχο την παραπλάνηση του επενδυτικού κοινού. Στις περισσότερες των περιπτώσεων που αναφέρονται παρακάτω, οι ορκωτοί ελεγκτές των εταιριών αυτών διαδραμάτισαν πολύ σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των σκανδάλων. Έτσι, στις περισσότερες περιπτώσεις λόγω της απώλειας της ανεξαρτησίας των ελεγκτών παρουσιαζόταν στο επενδυτικό κοινό χρηματοοικονομική πληροφόρηση που δεν ανταποκρινόταν στην πραγματικότητα.

Για να εκτελέσει αποτελεσματικά το έργο του, ο ελεγκτής πρέπει να παραμένει ανεξάρτητος, αντικειμενικός και ανεπηρέαστος. Η ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή αναφέρεται στην ικανότητα του να διατηρεί αντικειμενική και αμερόληπτη στάση κατά τον έλεγχο. Οι ορκωτοί ελεγκτές δεν πρέπει να είναι μόνο αμερόληπτοι, αλλά και η σχέση τους με τους πελάτες είναι επίσης αναγκαίο να φαίνεται ανεξάρτητοι στα τρίτα μέρη. Αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό γιατί η πληροφόρηση που επικυρώνεται από τους ελεγκτές είναι πολύ σημαντική για τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων.

Στις περισσότερες των περιπτώσεων εταιρικών σκανδάλων που παρουσιάζονται παρακάτω, είχε υποχωρήσει η ιδιότητα της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών, με αποτέλεσμα να πάσχει η ποιότητα του ελέγχου. Το πλήγμα της ανεξαρτησίας των εξωτερικών ελεγκτών προήλθε από τους διάφορους παράγοντες που μπορούν να αλλοιώσουν την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή. Έτσι, σε κάποιες περιπτώσεις όπως της Enron προκύπτει ότι η ταυτόχρονη παροχή διοικητικών και ελεγκτικών υπηρεσιών έβλαψαν την ανεξαρτησία του ελέγχου ενώ σε άλλες περιπτώσεις προκύπτει ότι η ανεξαρτησία του εξωτερικού ελέγχου δέχτηκε πλήγμα εξαιτίας της μακρόχρονης παραμονής είτε του ελεγκτή είτε της ελεγκτικής εταιρίας στην ελεγχόμενη εταιρία.

Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά κάποια εταιρικά σκάνδαλα, στα οποία η απουσία αξιόπιστου και υψηλού επιπέδου εξωτερικού ελέγχου διαδραμάτισε πολύ ουσιαστικό ρόλο:

Εταιρεία	Χωρά	Ετος Δημοσίευσης Σκανδάλου	Κλάδος	Ισχυρισμοί Παραποίησης	Ελεγκτική Εταιρεία
Xerox	Η.Π.Α.	2000	Παροχή περιφερειακών προϊόντων ηλεκτρονικών υπολογιστών	Διόγκωση εσόδων κατά 1.5 δισεκατομμύρια δολάρια (Παρατυπίες στη χρονική περίοδο που αναγνωρίζονταν τα έσοδα από τα συμβόλαια των μισθώσεων).	KPMG
Enron	Η.Π.Α.	2001	Ενεργειακός	Απόκρυψη χρεών και ζημιών από ενδιαφερόμενους επενδυτές και αύξηση κερδών από παραπλανητικές και ψευδείς συναλλαγές, όπως η καταγραφή ως τρέχοντα έσοδα αμοιβών που θα δεχόταν μελλοντικά για τις υπηρεσίες της. Δωροδοκία ξένων κυβερνήσεων για την.εξασφάλιση συμφωνιών με σκοπό τον έλεγχο της αγοράς ενέργειας.	Arthur Andersen

AOL	Η.Π.Α.	2002	Τηλεπικοινωνίες (καλωδιακή τηλεόραση)	Καθώς η αγορά διαφήμισης παρέπαιε, η AOL διόγκωνε φαινομενικά τα έσοδα της με το κλείσιμο συμφωνιών με διαφημιστές και εφοδιαστές όχι με χρηματικά ποσά, αλλά με ανταλλάγματα.	Ernst & Young
Adelphia	Η.Π.Α.	2002	Τηλεπικοινωνίες (καλωδιακή τηλεόραση), παροχές υπηρεσιών διαδι-κτύου (Internet services)	Αύξηση αποτελεσμάτων με τη διόγκωση κεφαλαιοποιημένων δαπανών και την απόκρυψη χρεών. Η οικογένεια Rigas, που ίδρυσε την επιχείρηση, βρέθηκε να έχει στην κατοχή της 3.1 δισεκατομμύρια δολάρια από δάνεια που πήραν μέσω της επιχείρησης και δεν καταγράφονταν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.	Deloitte & Touche
Computer Associates	Η.Π.Α.	2002	Παροχή εφαρμογών ηλεκτρονικών υπολογιστών (Software)	Ψευδής καταγραφή 500 εκατομμυρίων δολαρίων ως έσοδα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις κατά τις περιόδους 1998 και 1999, για την εκτόξευση της τιμής της μετοχής.	KPMG
Dynegy	Η.Π.Α.	2002	Ενεργειακός	Εκτέλεση εμπορικών συναλλαγών, όχι με καταβολή χρηματικών ποσών αλλά με ανταλλάγματα ("round-trip" trades) με σκοπό την "ώθηση" του όγκου εμπορικών συναλλαγών στον τομέα της ενέργειας και των ταμειακών ροών της επιχείρησης.	Deloitte & Touche, Arthur Andersen (Προκάτοχος)
Freddie Mac	Η.Π.Α.	2002	Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες (Financial Services)	Συστηματική εσφαλμένη απεικόνιση των πραγματικών εσόδων και των στοιχείων του ενεργητικού, με αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής της μετοχής.	Arthur Andersen
Halliburton	Η.Π.Α.	2002	Ενεργειακός (παροχή τεχνικών προϊόντων για την εξόρυξη, παραγωγή, φυσικού αερίου και πετρελαίου)	Αντικανονική κράτηση 100 εκατομμυρίων δολαρίων για ετήσια κατασκευαστικά κόστη, πριν δώσουν τη συγκατάθεση τους οι μέτοχοι πελάτες. Εμπλοκή σε δωροδοκίες για ευνοϊκότερη φορολογία σε θυγατρικές στο εξωτερικό.	Arthur Andersen
Harken Energy	Η.Π.Α.	2002	Ενεργειακός	Στέλεχος της εταιρίας κατηγορείται ότι πούλησε μετοχές της επιχείρησης λίγο πριν ανακοινωθεί από αυτήν σημαντικών ζημιών, με αποτέλεσμα την πτώση της μετοχής.	Arthur Andersen
ImClone Systems	Η.Π.Α.	2002	Φαρμακοβιομηχανία (ανάπτυξη βιολογικών φαρμάκων)	Στελέχη της επιχείρησης με εκτελεστικές αρμοδιότητες κατηγορούνται ότι πούλησαν τις μετοχές τους λίγο πριν την ανακοίνωση τις πτώσης της μετοχής της, ως αποτέλεσμα της μη έγκρισης ενός φαρμάκου από την αρμόδια επιτροπή.	KPMG
Kmart	Η.Π.Α.	2002	Εμπόριο (Αλυσίδα εμπορικών καταστημάτων)	Ανώνυμες καταγγελίες υπαλλήλων της επιχείρησης για λογιστικές πρακτικές που σκοπό είχαν την παραπλάνηση των επενδυτών σχετικά με την οικονομική "υγεία" αυτής.	Pricewater house Coopers
Lucent Technologi es	Η.Π.Α.	2002	Τηλεπικοινωνίες	Λογιστικές παρατυπίες στα έσοδα, τα οποία δεν ανταποκρίνονταν στην πραγματικότητα. Απόκρυψη παράπλευρων συμφωνιών και πιστώσεων με σκοπό την αύξηση των πωλήσεων των προϊόντων της παραπλανώντας τους αγοραστές.	Pricewater house Coopers
Merck a Co.	Η.Π. Α.	2002	Φαρμακοβιομηχανία	Καταγραφή 12.4 δισεκατομμυρίων δολαρίων ως έσοδα από καταναλωτές τα οποία η επιχείρηση ποτέ δεν συγκέντρωσε.	Arthur Andersen
Mirant	Η.Π.Α.	2002	Ενεργειακός (παραγωγή και παροχή ηλεκτρικού ρεύματος)	Πιθανή εμπλοκή της σε παρατυπίες σχετικές με αύξηση πολλών στοιχείων τόσο του ενεργητικού όσο και του παθητικού.	Arthur Andersen
Peregrine Systems	Η.Π.Α.	2002	Παροχή προϊόντων ηλεκτρονικών υπολογιστών (Computer software)	Αύξηση των πωλήσεων κατά 100 εκατομμύρια δολάρια με την αντικανονική αναγνώριση εσόδων από μεταπωλήσεις τρίτων.	Arthur Andersen
Qwest Communic ations	Η.Π.Α.	2002	Τηλεπικοινωνίες	Αντικανονικές λογιστικές πρακτικές για μακροπρόθεσμες συμφωνίες. Επίσης κατηγορείται για παράνομες πρακτικές αλλαγής των συνδρομών των πελατών της χωρίς τη συγκατάθεση τους.	Arthur Andersen
Reliant Energy	Η.Π.Α.	2002	Ενεργειακός (παροχή ηλεκτρικού ρεύματος)	Εμπλοκή σε περιπτώσεις εμπορικών συναλλαγών, όχι με καταβολή χρηματικών ποσών αλλά με ανταλλάγματα ("round-trip" trades) με σκοπό την "ώθηση" του όγκου εμπορικών συναλλαγών στον τομέα της ενέργειας (χειραγώγηση της αγοράς ενέργειας) και των εσόδων της επιχείρησης.	Deloitte & Touche
Sunbeam	Η.Π.Α.	2002	Οικιακές, ηλεκτρονικές συσκευές	Καταγραφή μαζικής αύξησης στις πωλήσεις προϊόντων της, οι οποίες δεν αντικατόπτριζαν την πραγματικότητα, με αποτέλεσμα την αύξηση των εσόδων.	Arthur Andersen

Tyco International	Η.Π.Α.	2002	Κοινοπραξία (παραγωγή ηλεκτρονικών προϊόντων, προϊόντων υγείας, πυρασφάλειας κ.α.)	Πρώην ανώτατο στέλεχος με εκτελεστικές αρμοδιότητες (CEO) κατηγορείται για φοροδιαφυγή. Ερευνάται αν η επιχείρηση γνώριζε αυτές τις ενέργειες του στελέχους, καθώς και την αντικανονική χρήση των χρηματικών πόρων της επιχείρησης και τις αντικανονικές πρακτικές όσον αφορά τις συγχωνεύσεις με άλλες επιχειρήσεις.	Pricewater house Coopers
Waste Management, Inc.	Η.Π.Α.	2002	Περιβαλλοντικές υπηρεσίες	Αύξηση της χρονικής περιόδου των αποσβέσεων ενσώματων ακινητοποιήσεων (depreciation time length for PP&E), δηλαδή στοιχείων του ενεργητικού που χάνουν αξία με την πάροδο του χρόνου, με σκοπό να εμφανίζει αύξηση των κερδών μετά φόρων.	Arthur Andersen
Worldcom	Η.Π.Α.	2002	Τηλεπικοινωνίες	Αύξηση ταμειακών ροών με την καταγραφή 3.8 δισεκατομμυρίων δολαρίων σε λειτουργικά έξοδα (operating expenses) ως έξοδα κεφαλαιοποίησης (capital expenses). Ο ιδρυτής της επιχείρησης έλαβε 400 εκατομμύρια δολάρια από δάνεια μέσω της επιχείρησης, χωρίς να καταγραφούν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.	Arthur Andersen
AIG	Η.Π.Α.	2002	Ασφάλειες	Διόγκωση της καθαρής αξίας της επιχείρησης, ως αποτέλεσμα αμφισβητούμενων συναλλαγών που αφορούσαν δανεισμούς οι οποίοι στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις καταγράφονταν ως ασφάλιστρα.	Pricewater house Coopers
Parmalat	Ιταλία	2003	Τρόφιμα	Πολλές από τις εταιρίες που στήθηκαν από αυτήν αποτελούσαν "εταιρίες κάλυψης" για τη δημιουργία ψεύτικων κερδών με σκοπό την παραπλάνηση των ενδιαφερομένων επενδυτών. Επίσης κατηγορείται για πλαστογράφηση εγγράφου όπου φαίνεται να υπάρχει στην τράπεζα Bank of America προθεσμιακός τραπεζικός λογαριασμός με πάνω από 4.98 δισεκατομμύρια δολάρια.	Grant Thornton
Bernard L. Madoff Investment Securities LLC	Η.Π.Α.	2008	Χρηματοοικονομικών υπηρεσιών	Χρηματιστηριακή απάτη που βασιζόταν σε αβάσιμες πληροφορίες προς τους επενδυτές και παραποιημένα πιστοποιητικά ελέγχου προς την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. Ο ιδρυτής της εταιρίας, Bernard Madoff, καταδικάσθηκε για χρηματιστηριακή απάτη και υπεξαίρεση 65 δισεκατομμυρίων δολαρίων, σε 150 χρόνια φυλάκιση.	Friehling & Horowitz

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΝΑΛΛΑΓΗ ΟΡΚΩΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΩΣ ΜΕΤΡΟ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ - ΣΧΕΤΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ

3.1 Εισαγωγικά

Η πολιτική της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών προτείνεται από τους περισσότερους ρυθμιστικούς φορείς ως μέσο βελτίωσης της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου και επομένως αύξησης της ποιότητας των οικονομικών καταστάσεων. Τα οφέλη που προτάσσονται από αυτή την πολιτική είναι ότι η ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή διατηρείται σε υψηλά επίπεδα και ότι μια νέα προοπτική στον έλεγχο μπορεί να οδηγήσει στον προσδιορισμό ζητημάτων και παρατυπιών που έχουν αγνοηθεί κατά τους προηγούμενους ελέγχους. Αυτά τα οφέλη στηρίζονται στην πεποίθηση ότι η εκτεταμένη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών συνδέεται με μειωμένη ποιότητα λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Η βάση για την υιοθέτηση της πολιτικής της περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών είναι ότι υπάρχει μια μείωση στην ποιότητα του ελέγχου πέρα από κάποια διάρκεια θητείας ενός ορκωτού ελεγκτή. Μια τέτοια πολιτική υποθέτει φυσικά ότι ένας υψηλού επιπέδου ποιότητας εξωτερικός έλεγχος επιτυγχάνεται κατά τα έτη μέχρι τη συνιστώμενη εναλλαγή. Έτσι, προκύπτει ότι μετά από μια μεγάλη περίοδο θητείας ορκωτού ελεγκτή, οι διαπροσωπικές σχέσεις ελεγκτή-πελάτη μπορούν να εξασθενίσουν την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή και ο χρόνος μπορεί να διαβρώσει την ικανότητα του για αντικειμενική και κρίσιμη αξιολόγηση. Εάν αυτοί οι παράγοντες οδηγήσουν σε μια μείωση της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου, αυτομάτως μεταφέρεται ένα κόστος στο επενδυτικό κοινό και το λογιστικό-ελεγκτικό επάγγελμα.

Στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον υπάρχει ανομοιογένεια σχετικά με την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών. Το ζήτημα συνεχίζει να προσελκύει την προσοχή των ρυθμιστικών φορέων σε πολλές ανεπτυγμένες χώρες, ιδιαίτερα μετά τα τεράστια οικονομικά σκάνδαλα που συγκλόνισαν το επενδυτικό κοινό των ΗΠΑ το 2001(Enron, WorldCom). Η απαίτηση για υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών στις ΗΠΑ ισχύει από τη δεκαετία του '70, όταν απαιτήθηκε από τις ελεγκτικές εταιρίες να αλλάζουν τους ορκωτούς ελεγκτές με τη συμπλήρωση θητείας 7 ετών στην ελεγχόμενη εταιρία. Τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα του 2001 οδήγησαν σε μια αναθεώρηση αυτής της πολιτικής με την υπογραφή του νόμου Sarbanes-Oxley[24] (2002) που απαιτεί την αλλαγή των ορκωτών ελεγκτών με τη συμπλήρωση 5ετούς θητείας.

Πέρα από την απαίτηση για υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών, η οποία όπως παρουσιάζεται και παρακάτω ισχύει στις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες, έχει

[24] Sarbanes-Oxley Act of 2002, 2002, H.R. 3763

συζητηθεί ιδιαίτερα έντονα από τους ακαδημαϊκούς και τους ρυθμιστικούς φορείς το ζήτημα της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας. Μια τέτοια συζήτηση έχει ενταθεί μετά τα πρόσφατα οικονομικά σκάνδαλα (Enron, WorldCom, Parmalat, κ.λπ.) και συνήθως καταλήγει σε αποφάσεις κυβερνητικών αντιπροσωπειών και ρυθμιστικών οργάνων (Επιτροπές Κεφαλαιαγοράς) να επιβάλουν αλλαγές στον κώδικα ηθικής και επαγγελματικής δεοντολογίας, τόσο των ορκωτών ελεγκτών όσο και των ελεγκτικών εταιριών, προκειμένου να μειωθεί η πιθανότητα απάτης στην παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων. Το πρωταρχικό μέτρο που επιβάλλεται συνήθως είναι η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών, που όπως αναφέρθη και παραπάνω ισχύει ήδη στις περισσότερες χώρες. Μετά από το νόμο Sarbanes-Oxley του 2002, η Αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC) εξουσιοδότησε το Γενικό Κυβερνητικό Γραφείο Λογιστικής (GAO) να μελετήσει το ζήτημα της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας ως πρόσθετο μέτρο ενδυνάμωσης της ποιότητας του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Το GAO κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει καμία σαφής ανάγκη για υιοθέτηση του προτεινόμενου μέτρου, εντούτοις δεν απέκλεισε ότι μια τέτοια απαίτηση μπορεί να γίνει απαραίτητη στο μέλλον, αν τα αποτελέσματα του νόμου Sarbanes-Oxley δεν κριθούν αποτελεσματικά. Ωστόσο, το ενδιαφέρον των ρυθμιστικών φορέων των ανεπτυγμένων οικονομικά χωρών για το ζήτημα της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας πυροδότησε έκρηξη ακαδημαϊκών ερευνών σχετικά με το θέμα.

Στις παρακάτω παραγράφους παρουσιάζεται το θεσμικό πλαίσιο που ισχύει στις ισχυρότερες οικονομικά χώρες παγκοσμίως, σχετικά με το ζήτημα της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών και ελεγκτικής εταιρίας.

3.2 Ιταλία

Η Ιταλία έχει θεσμοθετήσει την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας για τις εισηγμένες επιχειρήσεις από το 1975. Η θητεία της ελεγκτικής εταιρίας διαρκεί 3 έτη και η ίδια ελεγκτική εταιρία μπορεί να ανανεώσει δύο φορές την θητεία της μέχρι το μέγιστο των 9 ετών. Επιπλέον, μετά το πέρας της εννεαετούς θητείας απαιτείται το πέρας 3 ετών προτού να μπορέσει να επιστρέψει η ίδια ελεγκτική εταιρία. Η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας θεσμοθετήθηκε έτσι ώστε να προστατευτεί η ανεξαρτησία των ελεγκτικών εταιριών. Σε μια συνεδρίαση της Παγκόσμιας Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (IOSCO), ο Ιταλός αντιπρόσωπος της Ιταλικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, υποστήριξε ότι η εμπειρία της Ιταλίας πάνω στην υποχρεωτική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας είναι θετική, καθώς αυτή ενισχύει ιδιαίτερα την ανεξαρτησία στην εμφάνιση, γεγονός πολύ σημαντικό για τη διατήρηση της εμπιστοσύνης του επενδυτικού κοινού. Εντούτοις, διαπιστώθηκε ακόμη ότι έχουν υπάρξει αρνητικές επιδράσεις, όταν μετά από 3 έτη (πριν την επαναδιαπραγμάτευση για ανανέωση της θητείας), υπάρχει πίεση για μείωση αμοιβών από την ελεγχόμενη προς την ελεγκτική εταιρία, γεγονός που οδηγεί σε μειωμένα έξοδα εξωτερικού ελέγχου. Έτσι, όπως υποστήριξε ο εκπρόσωπος της Ιταλικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, μπορεί να παρουσιασθεί μια προοδευτική μείωση των αμοιβών λογιστικού εξωτερικού ελέγχου, η οποία αποτελεί αφορμή για ανησυχία σχετικά με την δυνατότητα των ελεγκτικών εταιριών να διατηρήσουν το υψηλό επίπεδο λογιστικού εξωτερικού ελέγχου.

3.3 Βραζιλία

Η Βραζιλία θέσπισε την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας τον Μάϊο του 1999. Η μέγιστη διάρκεια θητείας της ελεγκτικής εταιρίας καθορίσθηκε σε 5 έτη και για να επιστρέψει η ελεγκτική εταιρία ως ελεγκτής της επιχείρησης απαιτείται το πέρας 3 ετών. Η Βραζιλιάνικη Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (Comissao de Valores Mobiliarios - CVM) ισχυρίσθηκε ότι ο λόγος που θεσπίστηκε η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας ήταν να ενισχυθεί η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου μετά και τα φαινόμενα λογιστικής απάτης σε δύο τράπεζες (Banco Economico και Banco Nacional). Η Βραζιλία δεν έχει θεσμοθετήσει την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών, δεδομένου ότι η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς θεωρεί ότι η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας έχει περισσότερη ισχύ από την αλλαγή των ορκωτών ελεγκτών με ταυτόχρονη διατήρηση της ελεγκτικής εταιρίας. Εντούτοις, ως συστατικό της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας, η Βραζιλία απαγορεύει έναν ορκωτό ελεγκτή που έχει αλλάξει ελεγκτική εταιρία να ελέγξει την ίδια εταιρία δύο συνεχόμενες φορές.

3.4 Σιγκαπούρη

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς της Σιγκαπούρης τον Μάρτιο του 2002 αποφάσισε ότι οι τράπεζες που δραστηριοποιούνται στη Σιγκαπούρη δεν μπορούν να ελέγχονται από την ίδια ελεγκτική εταιρία για περισσότερο από 5 διαδοχικά έτη. Η απαίτηση αυτή δεν ισχύει για τις ξένες τράπεζες που δραστηριοποιούνται στη Σιγκαπούρη. Η χρονική ισχύς του παραπάνω μέτρου για τις τράπεζες ορίσθηκε το 2006. Παρόλο που δεν ορίζεται το χρονικό διάστημα που πρέπει να παρέλθει για την επαναπρόσληψη της ίδιας ελεγκτικής εταιρίας, οι τράπεζες που λειτουργούν στη Σιγκαπούρη, εκτός αν έχουν την γραπτή έγκριση της νομισματικής αρχής της Σιγκαπούρης, δεν μπορούν να ελέγχονται από την ίδια ελεγκτική εταιρία για περισσότερο από 5 διαδοχικά έτη. Επιπλέον, οι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο της Σιγκαπούρης επιχειρήσεις απαιτείται να αλλάζουν τους ορκωτούς ελεγκτές τους (συνεργάτες) κάθε 5 έτη. Ο λόγος που η Σιγκαπούρη καθιέρωσε την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας είναι ότι οι τοπικές τράπεζες επρόκειτο να προωθήσουν περαιτέρω την ανεξαρτησία και την αποτελεσματικότητα του εξωτερικού ελέγχου. Επιπλέον, το μέτρο αυτό θεσμοθετήθηκε έτσι ώστε: α) να ενισχυθεί η προστασία απέναντι στις ελεγκτικές εταιρίες που εστιάζουν υπερβολικά στη διατήρηση των μακροπρόθεσμων εμπορικών σχέσεων με τις τράπεζες που ελέγχουν, γεγονός που θα μπορούσε να καταστήσει τις ελεγκτικές εταιρίες πάρα πολύ δεσμευμένες-εξαρτημένες ή υπόχρεες στις τράπεζες, β) να διατηρηθεί σε υψηλά επίπεδα η επαγγελματική δεοντολογία της ελεγκτικής εταιρίας, διότι μέσω των μακροπρόθεσμων σχέσεων, οι ελεγκτικές εταιρίες διατρέχουν τον κίνδυνο εξασθένισης αντικειμενικότητας και ανεξαρτησίας, και γ) να φέρει μια φρέσκια ματιά στον εξωτερικό έλεγχο.

3.5 Αυστρία

Ο Αυστριακός Εμπορικός Νόμος απαιτεί από τις εταιρίες που ελέγχονται από ορκωτό ελεγκτή, την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας κάθε 6 έτη, έτσι ώστε να ενισχυθεί η ποιότητα των λογιστικών εξωτερικών ελέγχων και η ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών μέσω του περιορισμό του χρόνου θητείας στην ίδια επιχείρηση. Η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας τέθηκε σε ισχύ από την αρχή του έτους 2004, και προβλέπεται μια ελάχιστη χρονική καθυστέρηση ενός έτους προτού να μπορέσει να

επιστρέψει η ελεγκτική εταιρία στον έλεγχο κάποιας ελεγχόμενης στην οποία αναγκαστικά τερματίσθηκε η θητεία της. Στην Αυστρία δεν έχει καθιερωθεί η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών (συνεργατών), ωστόσο κάθε ορκωτός ελεγκτής εισηγμένης επιχείρησης που την ελέγχει για 6 διαδοχικά έτη δεν έχει τη δυνατότητα να προσληφθεί από την διάδοχη ελεγκτική εταιρία, έτσι ώστε να συνεχίσει να ελέγχει την ίδια ελεγχόμενη εταιρία.

3.6 Ηνωμένο Βασίλειο

Τον Ιανουάριο του 2003, το Ηνωμένο Βασίλειο υιοθέτησε τις συστάσεις της Συντονιστικής Επιτροπής σχετικά με το λογιστικό έλεγχο και τα λογιστικά ζητήματα (CGAA), να ενισχύσει την απαίτηση για υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών με τη μείωση της μέγιστης περιόδου θητείας τους από 7 έτη σε 5 έτη. Σύμφωνα με την έκθεση του CGAA, η περιοδική εναλλαγή του ορκωτού ελεγκτή αποτελεί απαίτηση του Ηνωμένου Βασιλείου για πολλά έτη, και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι αυτή η απαίτηση για εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ενδυνάμωση της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών. Όσον αφορά το ζήτημα της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας, το Ηνωμένο Βασίλειο δέχθηκε τις συστάσεις του CGAA, οι οποίες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι τα επιχειρήματα είναι ενάντια στην απαίτηση υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας. Τα επιχειρήματα του CGAA ενάντια στην υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας περιλαμβάνουν τα πιθανά αρνητικά αποτελέσματα στην ποιότητα και την αποτελεσματικότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου στα πρώτα έτη μετά από την αλλαγή, τις υψηλές δαπάνες ως αποτέλεσμα της απαίτησης να εναλλάσσονται οι ορκωτοί ελεγκτές τακτικά, την έλλειψη ισχυρών στοιχείων ενός θετικού αντίκτυπου στην ποιότητα λογιστικού εξωτερικού ελέγχου, και τις επιπτώσεις που έχει στην ανταγωνιστικότητα μιας τέτοιας απαίτησης. Παρόλα αυτά, το CGAA σύστησε στις ελεγκτικές επιτροπές να αλλάζουν την ελεγκτική εταιρία τους όταν η διάρκεια θητεία της υπερβαίνει τα 15-20 έτη.

3.7 Γαλλία

Στη Γαλλία, η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών ισχύει από το 1998, σύμφωνα με την πρόταση του Γαλλικού Κώδικα Ηθικής Δεοντολογίας του λογιστικού επαγγέλματος. Εντούτοις, η θεσμοθετημένη αυτή απαίτηση μέχρι το 2003 δεν ήταν εκτελέσιμη επειδή ο Κώδικας Ηθικής Δεοντολογίας δεν είχε διευκρινίσει τη μέγιστη διάρκεια θητείας πριν την υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών. Τον Αύγουστο του 2003, η Γαλλία πέρασε τον Γαλλικό Νόμο για την ενίσχυση της οικονομικής ασφάλειας, ο οποίος καθιστά παράνομο όποιον ορκωτό ελεγκτή υπογράψει περισσότερες από έξι ετήσιες διαδοχικές εκθέσεις λογιστικού ελέγχου. Η γαλλική απαίτηση που αναπληρώνει τη λειτουργία της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας είναι η απαίτηση να συμμετέχουν δύο ελεγκτικές εταιρίες στο λογιστικό εξωτερικό έλεγχο μιας επιχείρησης, η οποία είναι σε ισχύ από το 1985 και επαναδιατυπώθηκε τον Αύγουστο του 2003 στον Γαλλικού Νόμου για την ενίσχυση της οικονομικής ασφάλειας. Σύμφωνα εκπρόσωπο της Γαλλικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας δεν απαιτήθηκε στη Γαλλία λόγω της ανησυχίας σχετικά με την πιθανή εξασθένιση της ποιότητας του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου εξαιτίας της έλλειψης από τη νέα

ελεγκτική εταιρία σχετικής γνώσης για τις διαδικασίες της ελεγχόμενης επιχείρησης.

3.8 Ισπανία

Η Ισπανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς είχε απαιτήσει από το 1989 μέχρι και το 1995, την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας με τη μέγιστη περίοδο θητείας να διαμορφώνεται στα 9 έτη (3 θητείες) και την ελάχιστη στα 3 έτη (1 θητεία). Ακόμη, απαιτούταν η υποβολή νέων προσφορών κάθε 3 έτη (στη λήξη της θητείας της ελεγκτικής εταιρίας). Οι στόχοι των παραπάνω απαιτήσεων ήταν να ενισχυθούν τόσο η ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών όσο και η προώθηση του θεμιτού ανταγωνισμού. Παρόλα αυτά, το 1995, ο ισπανικός νόμος περί ανωνύμων εταιριών και ο ισπανικός νόμος περί λογιστικού ελέγχου τροποποιήθηκαν, αποβάλλοντας την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας, με την αντικατάσταση της από την παρακάτω απαίτηση: μετά από τη λήξη της αρχικής περιόδου (το ελάχιστο 3 έτη, το μέγιστο 9 έτη), ο ίδιος ορκωτός ελεγκτής θα μπορούσε να επαναπροσληφθεί από την ελεγχόμενη εταιρία σε ετήσια βάση (μονοετής θητεία). Ο πρόεδρος της Ισπανικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, ως λόγους για την εγκατάλειψη της υποχρεωτικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας επικαλέστηκε την επίτευξη του στόχου για θεμιτό ανταγωνισμό μεταξύ των ελεγκτικών εταιριών και την αύξηση του κόστους από την διαδικασία εκμάθησης των διαδικασιών που προκύπτει από την πρόσληψη νέας ελεγκτικής εταιρίας το λιγότερο κάθε 9 έτη. Τον Νοέμβριο του 2002, ο Ισπανικός Νόμος περί λογιστικού ελέγχου τροποποιήθηκε για να εισαγάγει μια νέα απαίτηση, την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών. Έτσι, το σύνολο της ομάδας που διεξάγει τον εξωτερικό έλεγχο (συμπεριλαμβανομένων των συνεργατών λογιστικού ελέγχου, ορκωτών ελεγκτών, των διευθυντών, των εποπτών, και του κατώτερου προσωπικού) πρέπει να αλλάζει κάθε 7 έτη σε ορισμένους τύπους επιχειρήσεων, οι οποίοι περιλαμβάνουν όλες τις εισηγμένες επιχειρήσεις, τις επιχειρήσεις υποκείμενες στον δημόσιο έλεγχο (Δημόσιες Επιχειρήσεις), και τις επιχειρήσεις με ετήσιο κύκλο εργασιών μεγαλύτερο των 30 εκατομμυρίων ευρώ.

3.9 Ολλανδία

Τον Ιανουαρίου του 2003, το βασιλικό ινστιτούτο λογιστών και ορκωτών ελεγκτών της Ολλανδίας (NIvRA) και το ινστιτούτο λογιστών και ορκωτών ελεγκτών των Κάτω Χωρών (NOvAA), που είναι οι οργανισμοί που αντιπροσωπεύουν το επάγγελμα λογιστικής στις Κάτω Χώρες και είναι αρμόδιοι για τα προσόντα και τους κανονισμούς του λογιστικού επαγγέλματος, υιοθέτησαν τη σύσταση της Συντονιστικής Επιτροπής σχετικά με το λογιστικό έλεγχο και τα λογιστικά ζητήματα (CGAA) να ενισχύσουν την απαίτηση της περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών. Η ενίσχυση αυτή έγινε μέσω της μείωσης της μέγιστης θητείας πριν την εναλλαγή του ορκωτού ελεγκτή από 7 έτη σε 5 έτη. Η υιοθέτηση αυτών των μέτρων τόσο από το NIvRA όσο και από το NOvAA έκανε αυτή την απαίτηση ένα μέρος του κώδικα δεοντολογίας των ορκωτών ελεγκτών, χωρίς βέβαια η απαίτηση εναλλαγής να βασίζεται σε κάποιον νόμο. Σήμερα, η Ολλανδική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς εξετάζει την νομική θεσμοθέτηση της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών για τις εισηγμένες εταιρίες.

3.10 Ιαπωνία

Στην Ιαπωνία, ο τροποποιημένος νόμος περί ορκωτών ελεγκτών ψηφίσθηκε τον Μάιο του 2003, και τέθηκε σε ισχύ την 1η Απριλίου του 2004. Σύμφωνα με τον παραπάνω νόμο, οι ορκωτοί ελεγκτές και οι συνεργάτες τους απαγορεύεται να συμμετέχουν στη διαδικασία εξωτερικού ελέγχου μίας εταιρίας για περίοδο εκτενέστερη των 7 διαδοχικών ετών. Η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας δεν έχει απαιτηθεί ποτέ στην Ιαπωνία, και δεν έχουν ενθαρρυνθεί ποτέ οι ελεγκτικές εταιρίες να προχωρήσουν εθελοντικά σε παραίτηση με το πέρας κάποιου χρονικού διαστήματος. Ενώ οι ρυθμιστικοί φορείς της Ιαπωνίας κατά καιρούς φαίνεται να συμφωνούν με τους ισχυρισμούς παγκόσμιων ρυθμιστικών φορέων ότι η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας θα χρειαστεί περαιτέρω εκτίμηση μελλοντικά, εκπρόσωποι της Ιαπωνικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς δηλώνουν ότι η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας δεν υποστηρίχθηκε λόγω των ανησυχιών ότι α) μπορεί να προκαλέσει τη σύγχυση δεδομένης της συγκέντρωσης των ελεγκτικών διαδικασιών στις μεγάλες ελεγκτικές εταιρίες, β) δεν απαιτείται σε άλλες ισχυρές οικονομικά χώρες εκτός από την Ιταλία, γ) μπορεί να οδηγήσει σε σημαντική μείωση της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου λόγω της ανάγκης να διεκπεραιωθούν πρόσφατα και σύντομα οργανωμένοι λογιστικοί έλεγχοι, και δ) θα οδηγούσε σε μεγαλύτερο κόστος εξωτερικού ελέγχου υπό την τρέχουσα συγκέντρωση των ελεγκτικών εργασιών από τις μεγάλες ελεγκτικές εταιρίες.

3.11 Καναδάς

Στον Καναδά, δεν υπάρχει αυτήν την περίοδο καμία απαίτηση για υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας. Εντούτοις, η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας περιλήφθηκε στην τραπεζική νομοθεσία αμέσως μετά από την κατάρρευση, το έτος 1923, της τράπεζας Home Bank και μέχρι την αναθεώρηση, τον Δεκέμβριο του 1991, του νόμου περί τραπεζών. Ο νόμος περί τραπεζών απαίτησε δύο ελεγκτικές εταιρίες να ελέγχουν μια τράπεζα, και ότι δύο εταιρίες μαζί δεν θα μπορούν να εκτελέσουν περισσότερους από δύο διαδοχικούς λογιστικούς εξωτερικούς ελέγχους. Κατά συνέπεια, μια από τις δύο ελεγκτικές εταιρίες θα έπρεπε να παραιτηθεί από τον έλεγχο για ένα ελάχιστο διάστημα 2 ετών. Σύμφωνα με τις καναδικές αρχές, στην πράξη αυτή η απαίτηση εφαρμόστηκε με δύο διαφορετικούς τρόπους. Μερικές τράπεζες διόρισαν μια επιτροπή τριών ελεγκτικών εταιριών με μια από τις τρεις εταιρίες να ενεργεί ως μόνιμος ελεγκτής ενώ οι άλλες δύο ελεγκτικές εταιρίες άλλαζαν κάθε 2 έτη. Άλλες τράπεζες διόρισαν μια επιτροπή τριών ελεγκτικών εταιριών και περιστρεφόταν μεταξύ των τριών αυτών εταιριών. Γενικά, η εταιρία που ήταν η χρονιά της να απομακρυνθεί από τον εξωτερικό έλεγχο της τράπεζας θα διατηρούσε τουλάχιστον μία πλούσια εικόνα των εξελίξεων στις λειτουργίες της τράπεζας, έτσι ώστε να μην έχει χάσει την επαφή της όταν θα χρειασθεί να την επανελέγξει.

Ένα από τα αρχικά οφέλη του συστήματος χρήσης δύο ελεγκτικών εταιριών ήταν ότι διευκόλυνε μια ανεξάρτητη θεώρηση του χαρτοφυλακίου δανείων των τραπεζών. Η νέα προοπτική από την νεοπροσλαμβανόμενη ελεγκτική εταιρία θεωρήθηκε γενικά μια χρήσιμη προστασία, και θεωρήθηκε ότι η δεύτερη εταιρία δεν θα οδηγούσε σε συμπληρωματικά κόστη. Το στοιχείο της εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας θεωρήθηκε ότι θα φέρει πρόσθετα στοιχεία ασφάλειας με την εξασφάλιση της ανεξαρτησίας και αντικειμενικότητας του εξωτερικού ελέγχου. Το μέτρο της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας διατηρήθηκε για περισσότερο από 60 έτη, έως το 1991, όπου η τραπεζική νομοθεσία τροποποιήθηκε, επέτρεψε τον έλεγχο των τραπεζών από μία ελεγκτική εταιρία και κατήργησε

την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας. Σύμφωνα με τους καναδικούς ρυθμιστικούς φορείς, ένας από τους λόγους για την εγκατάλειψη της υποχρεωτικής εναλλαγής ήταν ότι πολλοί υποστήριξαν ότι το κόστος από την συνύπαρξη δύο ελεγκτικών εταιριών δεν αντιστοιχούσε στα ανάλογα οφέλη και διαπιστώθηκε ότι ο Καναδάς ίσως είναι το μόνο κράτος στον κόσμο που επέβαλλε ένα τέτοιο σύστημα.

Η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας δεν εξετάζεται αυτήν την περίοδο στον Καναδά. Αντ.' αυτού , από τον Ιούλιο του 2003, ισχύει η υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών για όλες τις εισηγμένες επιχειρήσεις. Η Καναδική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς θεσμοθέτησε αυτό το μέτρο έτσι ώστε να εξασφαλίσει την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητα των προσώπων που διενεργούν τον εξωτερικό έλεγχο. Σύμφωνα με πρόσφατες πληροφορίες, η επέκταση της υποχρεωτικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών στις μη-εισηγμένες επιχειρήσεις είναι υπό εξέταση αλλά η έκβαση των σχετικών συζητήσεων δεν είναι ακόμη γνωστή.

3.12 Γερμανία

Σύμφωνα με τον γερμανικό εμπορικό κώδικα, ένας ορκωτός ελεγκτής ή μια ελεγκτική εταιρία δεν μπορεί να είναι ελεγκτής μιας εισηγμένης εταιρίας εάν έλεγξε τις οικονομικές καταστάσεις ή υπέγραψε τις ελεγκτικές εκθέσεις τουλάχιστον 6 από τα τελευταία 10 έτη λειτουργίας της ελεγχόμενης εταιρίας. Το μέτρο αυτό τέθηκε σε ισχύ για τις οικονομικές καταστάσεις του οικονομικού έτους που λήγει την 31^{η} Δεκεμβρίου του 2001. Σύμφωνα με τη Γερμανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, το μέτρο της περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών έχει αποδειχθεί επιτυχές, και δεν υπάρχει κανένα σχέδιο υιοθέτησης της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας επειδή ο στόχος του ανεξάρτητου και αντικειμενικού εξωτερικού ελέγχου μπορεί να επιτευχθεί αποτελεσματικά μέσω της περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών. Εντούτοις, προκειμένου να βελτιωθεί η προστασία των επενδυτών και η ακεραιότητα των εισηγμένων επιχειρήσεων, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση της Γερμανίας δημοσίευσε ένα έγγραφο 10 σημείων, το οποίο περιέλαβε μια τροποποίηση στους αντίστοιχους εμπορικούς κανονισμούς και πρότεινε την εναλλαγή όλων των ορκωτών ελεγκτών που εμπλέκονται στη διαδικασία του εξωτερικού ελέγχου με το πέρας χρονικού διαστήματος 5 ετών.

3.13 Αυστραλία

Στην Αυστραλία, πριν από το 1997 δεν εφαρμοζόταν καμία πολιτική εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών ούτε υποχρεωτικά, ούτε εθελοντικά από κάποιες ελεγκτικές εταιρίες. Κατά τα έτη 1997 έως 2001 η εταιρία Arthur Andersen (που όπως είναι γνωστό, μετά το σκάνδαλο της Enron την οποία ήλεγχε, κατέρρευσε και αυτή) εφήρμοσε εθελοντικά ένα σύστημα περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών. Οι υπόλοιπες μεγάλες ελεγκτικές εταιρίες στην Αυστραλία δεν ακολούθησαν το παράδειγμά της. Το έτος 2001, οι αυστραλιανές λογιστικές ενώσεις εισήγαγαν την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών στον κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας των λογιστών και ορκωτών ελεγκτών, με αποτέλεσμα οι ελεγκτικές εταιρίες που δραστηριοποιούνται στην Αυστραλία να αναγκαστούν να εναλλάσσουν τους ορκωτούς ελεγκτές τους το λιγότερο κάθε 7 έτη.

3.14 Ελλάδα

Στην Ελλάδα για την περιφρούρηση της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή ή της ελεγκτικής εταιρίας, όσον αφορά τον υποχρεωτικό εξωτερικό έλεγχο, ο Νόμος 3693/2008 ορίζει ότι:

- Ο ορκωτός ελεγκτής μπορεί να προσφέρει τις υπηρεσίες του με την ιδιότητά του αυτή για χρονική περίοδο που δεν μπορεί να υπερβεί τα πέντε συνεχή χρόνια και να επαναλάβει τα καθήκοντά του μετά παρέλευση δύο συνεχών χρόνων,

- Ο προϊστάμενος της ελεγκτικής εταιρίας μπορεί να προσφέρει υπηρεσίες του για χρονική περίοδο που δεν μπορεί να υπερβεί τα τέσσερα συνεχή χρόνια και ο ορισμός του μπορεί να επαναληφθεί μετά από παρέλευση τριών συνεχών χρόνων.

- Ο ορκωτός ελεγκτής ή ο κύριος ελεγκτής της ελεγκτικής εταιρίας δεν μπορεί να αναλάβει οποιαδήποτε θέση στη διοίκηση της ελεγχόμενης οντότητας, πριν από την παρέλευση δύο χρόνων από την ημερομηνία που έπαυσε να ενεργεί με αυτή του την

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4
ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ ΘΗΤΕΙΑΣ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

4.1 Εισαγωγικά

Στις παρακάτω παραγράφους παρουσιάζονται ακαδημαϊκές μελέτες που έχουν διεξαχθεί κατά τα έτη 2000 έως 2009 και μελετούν την επίδραση που έχει η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών και η διάρκεια θητείας της ελεγκτικής εταιρίας στην ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου και την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών. Η συντριπτική πλειοψηφία των παρακάτω μελετών διεξήχθησαν στο πλαίσιο της συζήτησης σχετικά με την υιοθέτηση ή μη της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών και ελεγκτικής εταιρίας. (Βλέπε Κεφάλαιο 3)

4.2 Davis, Soo και Trompeter (2000)[25]

Οι έννοιες της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή και της χειραγώγησης των κερδών από την ελεγχόμενη εταιρία, είναι άρρηκτα συνδεδεμένες. Οι ανεξάρτητοι ορκωτοί ελεγκτές είναι απαραίτητοι, έτσι ώστε να αποτρέψουν τις προσπάθειες των διοικήσεων των ελεγχομένων εταιριών για χειραγώγηση (διαχείριση) των κερδών τους. Έτσι, αν οι ορκωτοί ελεγκτές δεν είναι ανεξάρτητοι είναι λιγότερο πιθανό να μπορέσουν να αποτρέψουν την χειραγώγηση των κερδών.

Με βάση την παραπάνω θεώρηση της άμεσης σχέσης μεταξύ ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή και χειραγώγησης των κερδών, οι Davis, Soo και Trompeter διεξήγαγαν έρευνα με σκοπό την διαπίστωση της σχέσης μεταξύ της διάρκειας θητείας του ορκωτού ελεγκτή και της έκτασης της χειραγώγησης των κερδών. Κίνητρο για την έρευνα αυτή, αποτέλεσαν οι ανησυχητικές διαπιστώσεις της Αμερικανικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (Security and Exchange Commission – SEC) σχετικά με την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών και τη χειραγώγηση των κερδών.

Στην έρευνά τους μελετούν, τόσο τη σχέση μεταξύ της διάρκειας της θητείας του ορκωτού ελεγκτή και του μεγέθους της απόλυτης τιμής των προαιρετικών δεδουλευμένων όσο και τη

[25] Davis, L. R., B. Soo, and G. Trompeter. 2000. Auditor tenure, auditor independence, and earnings management. Working paper, Boston College, Chestnut Hill, MA

σχέση μεταξύ της διάρκειας της θητείας του ορκωτού ελεγκτή και του μεγέθους των αποκλίσεων μεταξύ προϋπολογισθέντων και πραγματικών κερδών. Συγκεκριμένα, υποθέτουν ότι μία θετική σχέση μεταξύ διάρκειας θητείας του ορκωτού ελεγκτή και απόλυτης τιμής προαιρετικών δεδουλευμένων είναι ενδεικτική του γεγονότος ότι όσο πιο μακροχρόνια γίνεται η παραμονή του ορκωτού ελεγκτή στην ελεγχόμενη εταιρία τόσο μεγαλύτερη ευελιξία χειραγώγησης των κερδών αποκτά η διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρίας. Ακόμη, υποθέτουν ότι μία αρνητική σχέση μεταξύ διάρκειας θητείας του ορκωτού ελεγκτή και του απόλυτου μεγέθους προϋπολογιστικού λάθους (απόλυτη τιμή απόκλισης μεταξύ προϋπολογισθέντων και πραγματικών κερδών) είναι ενδεικτική του γεγονότος ότι όσο πιο μακροχρόνια γίνεται η παραμονή του ορκωτού ελεγκτή στην ελεγχόμενη εταιρία τόσο πιο εύκολα η διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρίας μπορεί να παρουσιάσει τα πραγματοποιηθέντα κέρδη κοντά στα προϋπολογισθέντα. Τέλος, στην έρευνα τους μελετούν τη σχέση μεταξύ της διάρκειας της θητείας του ορκωτού ελεγκτή και των προαιρετικά καταχωρημένων προεισπραχθέντων εσόδων και αρνητικών προϋπολογιστικών αποκλίσεων.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 855 παραγωγικές αμερικανικές επιχειρήσεις που εμφανίζουν πλήρη στοιχεία σχετικά με τα δεδουλευμένα τους, τον ορκωτό ελεγκτή κάθε έτους και την έκθεση αυτού. Οι μη παραγωγικές επιχειρήσεις όπως χρηματοοικονομικές εταιρίες και εταιρίες παροχής υπηρεσιών αποκλείστηκαν από το δείγμα διότι σε αυτού του είδους τις επιχειρήσεις είναι προβληματικός ο υπολογισμός των προαιρετικών δεδουλευμένων. Το δείγμα αυτό των 855 επιχειρήσεων χωρίζεται σε δύο μικρότερα δείγματα 589 και 266 επιχειρήσεων, όπου οι πρώτες σχετίζονται μόνο με έναν ορκωτό ελεγκτή καθ' όλη τη διάρκεια της εξέτασης (1980-1998), ενώ οι δεύτερες έχουν αλλάξει τουλάχιστον μία φορά κατά τα έτη αυτά ορκωτό ελεγκτή.

Μια άποψη για τα προαιρετικά δεδουλευμένα υποστηρίζει ότι αυτά επιτρέπουν στις διοικήσεις των εταιριών να διαβιβάσουν ακριβέστερα την αξία της εταιρίας στους επενδυτές. Υπό αυτήν την άποψη, οι διευθυντές χρησιμοποιούν τα προαιρετικά δεδουλευμένα «για να παραγάγουν ένα πιο αξιόπιστο και εγκυρότερο μέτρο της εταιρικής απόδοσης». Εναλλακτικά, τα προαιρετικά δεδουλευμένα μπορούν να χρησιμοποιηθούν ευκαιριακά για να αλλοιώσουν την πραγματική εικόνα του ισολογισμού της εταιρίας. Υπό αυτήν την οπτική, τα δεδουλευμένα μπορούν να χρησιμοποιηθούν είτε για να κρύψουν την κακή απόδοση της εταιρίας, είτε με την αύξηση των εσόδων είτε με τη μείωση των δαπανών ή μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για να μειώσουν τα κέρδη στην κατεύθυνση: «αποθήκευση τρεχόντων κερδών για πιθανή χρήση στο μέλλον».

Η πρώτη υπόθεση που χρησιμοποιούν οι Davis, Soo και Trompeter στην έρευνά τους βασίζεται στην λογική ότι, εάν η αυξανόμενη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών ενισχύει τη δυνατότητα της διοίκησης της ελεγχόμενης επιχείρησης να χρησιμοποιηθούν τα προαιρετικά δεδουλευμένα για να γίνει χειραγώγηση των κερδών, τότε η απόλυτη τιμή των προαιρετικών δεδουλευμένων πρέπει να συνδέεται θετικά με τη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Η χρήση της απόλυτης τιμής επιτρέπει στην ανάλυση να συμπεριλάβει τα προαιρετικά δεδουλευμένα είτε αυτά ενισχύουν είτε μειώνουν τα κέρδη. Έτσι, η πρώτη υπόθεση είναι:

Η1a: Η διάρκεια της θητείας του ορκωτού ελεγκτή δεν συνδέεται με την απόλυτη τιμή των προαιρετικών δεδουλευμένων.

Η δεύτερη υπόθεση που χρησιμοποιείται στην έρευνα, βασίζεται στην θεώρηση των ερευνητών ότι ένας υψηλής ποιότητας και ανεξάρτητος λογιστικός εξωτερικός έλεγχος περιορίζει αποτελεσματικά τη δυνατότητα της ελεγχόμενης εταιρίας να διαχειριστεί τα κέρδη έτσι ώστε να επιβεβαιώσουν τους προϋπολογισμούς. Εάν η αυξανόμενη διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή μειώνει την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου, αναμένεται η διάρκεια

θητείας των ορκωτών ελεγκτών να συνδέεται με τις αποκλίσεις των προϋπολογισμών κερδών. Συγκεκριμένα, η μεγαλύτερη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών θα συνδεόταν με μια αυξανόμενη δυνατότητα της διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρίας να χειραγωγήσει τα κέρδη της, επιβεβαιώνοντας τους προϋπολογισμούς κερδών και κατά συνέπεια μικρότερη απόλυτη τιμή της απόκλισης από τους προϋπολογισμούς κερδών. Έτσι, η δεύτερη υπόθεση είναι:

H1b: Η διάρκεια της θητείας του ορκωτού ελεγκτή δεν συνδέεται με την απόλυτη τιμή των αποκλίσεων των προϋπολογισμών κερδών.

Ένα ακόμη θέμα που απασχόλησε τους ερευνητές είναι το προς ποια κατεύθυνση γίνεται η καταχώρηση των προαιρετικών δεδουλευμένων. Μια σημαντική θετική σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών και των προαιρετικών δεδουλευμένων θα ήταν ενδεικτική μιας αυξανόμενης δυνατότητας της διοίκησης να διογκωθούν τα κέρδη. Αντίθετα, μια σημαντική αρνητική σχέση θα ήταν ενδεικτική της δυνατότητας της διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρίας να «κρύβει» κέρδη προς μελλοντική χρήση όσο αυξάνεται η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Έτσι, η τρίτη υπόθεση είναι:

H2a: Η διάρκεια της θητείας του ορκωτού ελεγκτή δεν συνδέεται με την τιμή (κατεύθυνση) των προαιρετικών δεδουλευμένων.

Ομοίως, οι ερευνητές υποθέτοντας ότι ένας ανεξάρτητος εξωτερικός έλεγχος περιορίζει αποτελεσματικά τη δυνατότητα της ελεγχόμενης εταιρίας να διαχειριστεί τα κέρδη συναντώντας τους προϋπολογισμούς, δεν πρέπει να υπάρξει καμία συστηματική σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών και των αποκλίσεων των προϋπολογισμών κερδών. Εντούτοις, εάν η αυξανόμενη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών οδηγεί σε έναν λογιστικό έλεγχο χαμηλότερης ποιότητας, κατόπιν αναμένεται ότι η διοίκηση μπορεί ευκολότερα να συναντήσει ή να υπερβεί τις προβλέψεις κερδοφορίας. Έτσι, η τέταρτη υπόθεση είναι:

H2b: Η διάρκεια της θητείας του ορκωτού ελεγκτή δεν συνδέεται με την κατεύθυνση των αποκλίσεων των προϋπολογισμών κερδών.

Από την έρευνα των Davis, Soo και Trompeter διαπιστώνεται ότι η απόλυτη τιμή των προαιρετικών δεδουλευμένων αυξάνεται όσο παρατείνεται η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών, και ότι η απόλυτη τιμή των αποκλίσεων προϋπολογισμών κερδών μειώνεται με την αύξηση της διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Αυτά τα συμπεράσματα είναι σύμφωνα με τον ισχυρισμό ότι οι ορκωτοί ελεγκτές που παραμένουν πολλά χρόνια στην ελεγχόμενη επιχείρηση είναι πιθανότερο να επιτρέψουν στη διοίκηση αυτής να καταγράψει προαιρετικά δεδουλευμένα με σκοπό την χειραγώγηση των κερδών και την επαλήθευση των προϋπολογισμών των κερδών. Ακόμη, αυτά τα αποτελέσματα είναι σύμφωνα με τον ισχυρισμό της Αμερικανικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς ότι η ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών εξασθενίζει από την μακροχρόνια σχέση ελεγκτή-ελεγχόμενης εταιρίας.

Περαιτέρω συμπέρασμα της έρευνας αποτελεί το γεγονός ότι καθώς η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών αυξάνεται, τα προαιρετικά δεδουλευμένα τείνουν να είναι πιο αρνητικά, δηλαδή οι ελεγχόμενες εταιρίες χρησιμοποιούν την αυξανόμενη ευελιξία τους για να μειώσουν τα κέρδη τους, είτε αποσκοπώντας στην αποφυγή υψηλότερης φορολογίας, είτε «αποθηκεύοντάς» τα για μελλοντική ανάγκη. Τέλος, διαπιστώνεται ότι ενώ οι αποκλίσεις μεταξύ πραγματικών και προϋπολογισθέντων κερδών μειώνονται όσο αυξάνεται η διάρκεια θητείας ενός ορκωτού ελεγκτή, η δυνατότητα της ελεγχόμενης εταιρίας να υπερβαίνει τα προϋπολογισμένα κέρδη βελτιώνεται με την αύξηση της διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών.

Τα παραπάνω συμπεράσματα έχουν σοβαρές επιπτώσεις στο επάγγελμα του ορκωτού ελεγκτή, διότι εάν η ανεξαρτησία εξασθενίζει λόγω της μακρόχρονης σχέσης μεταξύ του

ορκωτού ελεγκτή και του πελάτη, μπορεί να είναι αναγκαία, μέτρα όπως η υποχρεωτική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών.

4.3 Ebrahim (2001)[26]

Η έρευνα του Ebrahim (2001) εν' αντιθέσει με τις περισσότερες έρευνες που παρουσιάζονται σε αυτή την εργασία δεν έχει πρωταρχικό στόχο την εξακρίβωση της σχέσης μεταξύ διάρκειας θητείας ορκωτού ελεγκτή και ποιότητας του εξωτερικού λογιστικού ελέγχου. Η μελέτη του Ebrahim στοχεύει στην εξακρίβωση της σχέσης μεταξύ ποιότητας εξωτερικού ελέγχου και δυνατότητας χειραγώγησης των αποτελεσμάτων από την ελεγχόμενη επιχείρηση. Παράλληλα με την μελέτη της παραπάνω σχέσης ο ερευνητής οδηγείται και σε κάποια συμπεράσματα για το πώς η διάρκεια θητείας ορκωτού ελεγκτή επηρεάζει την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και το μέγεθος της χειραγώγησης των κερδών, τα οποία σχετίζονται με το θέμα της εργασίας. Η σχέση μεταξύ ποιότητας εξωτερικού ελέγχου και δυνατότητας χειραγώγησης των κερδών από την ελεγχόμενη επιχείρηση θεωρείται δεδομένα αρνητική από τους περισσότερους ερευνητές, εφόσον τις περισσότερες φορές δείκτης μέτρησης της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου αποτελεί το μέγεθος χειραγώγησης των κερδών μέσω της μέτρησης των προαιρετικών δεδουλευμένων.

Βασιζόμενος σε πλήθος προγενέστερων ερευνών, ο Ebrahim προσδοκά ότι η διοικήσεις των ελεγχομένων εταιριών αναμένεται να περιορίσουν το βαθμό χειραγώγησης των αποτελεσμάτων τους εφ' όσον οι οικονομικές καταστάσεις τους ελέγχονται από ορκωτούς ελεγκτές υψηλής ποιότητας. Έτσι, η κύρια υπόθεση που δοκιμάζεται σε αυτή την έρευνα είναι η παρακάτω:

Η1: Η έκταση της χειραγώγησης των κερδών (μετρημένη με τη χρήση των προαιρετικών δεδουλευμένων) σχετίζεται αρνητικά με την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου.

Στην παραπάνω υπόθεση η ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου μετριέται από το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρίας. Σχετικά με αυτόν τον παράγοντα, ο Ebrahim (2001) στηρίζεται στη μελέτη του DeAngelo (1981)[27], η οποία προτείνει ότι οι μεγάλες σε μέγεθος ελεγκτικές εταιρίες είναι πιο ανεξάρτητες από τις μικρότερες και έτσι παρέχουν υψηλότερης ποιότητας λογιστικό εξωτερικό έλεγχο. Στον έλεγχο της ερευνητικής υπόθεσης χρησιμοποιούνται ακόμη δύο βοηθητικές μεταβλητές οι οποίες οδηγούν σε περαιτέρω συμπεράσματα. Αυτές οι μεταβλητές είναι η διάρκεια θητείας ορκωτού ελεγκτή στην ελεγχόμενη εταιρία και η σημασία του πελάτη (ελεγχόμενης εταιρίας) για την ελεγκτική, μετρημένη με τη χρήση του κλάσματος του κύκλου εργασιών ανά ελεγχόμενη εταιρία προς τα συνολικά έσοδα της ελεγκτικής εταιρίας.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από Αμερικανικές επιχειρήσεις των δεικτών NYSE, AMEX, και NASDAQ. Τα στοιχεία για αυτές τις εταιρίες προέρχονται από το έτος 1988 έως το1991. Τα προαιρετικά δεδουλευμένα υπολογίζονται για τα τρία έτη 1997-1999 και συγκρίνονται με τις υπόλοιπες χρονιές για τις οποίες υπάρχουν στοιχεία, σύμφωνα με το μοντέλο το Διαφοροποιημένο Μοντέλο του Jones που αναπτύχθηκε από τον Deshow (1995). Τελικά το δείγμα συγκροτείται από 5077 ετήσιες παρατηρήσεις 1938 επιχειρήσεων. Κτά

[26] Ebrahim A, 2001, Auditing Quality, Auditor Tenure, Client Importance and Earnings Management: An Additional Evidence, Working Paper, Rutgers University

[27] DeAngelo, 1981. Auditor Size and Audit Quality. Journal of Accounting and Economics. Vol. 3, No. 3: 183-199

βάση οι επιχειρήσεις που είναι εισηγμένες στα NYSE και AMEX ελέγχονται από τις μεγάλες (Big-5) ελεγκτικές εταιρίες. Στο δείγμα της έρευνας συμπεριλαμβάνονται και πολλές επιχειρήσεις του NASDAQ, οι οποίες ελέγχονται από μικρότερες ελεγκτικές εταιρίες έτσι ώστε να διαφοροποιηθεί η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου μετρώμενη από το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρίας.

Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαιώνουν την βασική υπόθεση και προτείνουν ότι οι πελάτες των μικρότερων ελεγκτικών εταιριών σχετίζονται με υψηλότερα επίπεδα χειραγώγησης των κερδών. Ακόμη, προκύπτει ότι η σημαντικότητα του πελάτη για τον ελεγκτή δύναται να επηρεάσει την ποιότητα του ελέγχου αρνητικά, όμως αυτή η σχέση δεν είναι στατιστικά ιδιαίτερα σημαντική. Αυτό που σχετίζεται με την παρούσα εργασία (βιβλιογραφική επισκόπηση) είναι το συμπέρασμα ότι η διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή συνδέεται αρνητικά με την έκταση χειραγώγησης των κερδών από την ελεγχόμενη επιχείρηση. Το γεγονός ότι το ύψος των προαιρετικών δεδουλευμένων συνδέονται αρνητικά με την διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή δείχνει ότι όσο περνάει ο καιρός και αυξάνεται η θητείας του ορκωτού, εκείνος γίνεται καλύτερος γνώστης της ελεγχόμενης εταιρίας και των πολιτικών της και αυτό του επιτρέπει να εντοπίσει και να αποτρέψει την επιθετική και παραπλανητική χρήση των προαιρετικών δεδουλευμένων από την ελεγχόμενη επιχείρηση.

4.4 Geiger και Raghunandan (2002)[28]

Ο στόχος της μελέτης των Geiger and Raghunandan είναι να εξεταστεί η σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών και των αποτυχιών του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Το κίνητρο για αυτήν την μελέτη προέρχεται από α) το ενδιαφέρον της Αμερικανικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς για την έρευνα σχετικά με αυτό το θέμα και β) το ενδιαφέρον πολλών ρυθμιστικών φορέων ανά τον κόσμο σχετικά με την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών και την ανεξαρτησία τους. Σε αυτήν την μελέτη, εξετάζονται οι εκθέσεις λογιστικού εξωτερικού ελέγχου για ένα δείγμα 117 επιχειρήσεων που κήρυξαν πτώχευση κατά τη διάρκεια της περιόδου 1996-1998 και ειδικότερα η σχέση μεταξύ του τύπου έκθεσης ελέγχου που εκδόθηκε αμέσως πριν από την πτώχευση και της διάρκειας θητείας του ορκωτού ελεγκτή.

Διάφοροι ρυθμιστικοί φορείς των ΗΠΑ έχει προβάλει κατά καιρούς το ζήτημα μιας πιθανής σχέσης μεταξύ των μακροχρόνιων διαρκειών θητείας ορκωτών ελεγκτών και των αποτυχιών του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου, μαζί με τη λύση της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών. Ενώ υπάρχουν πολλά πιθανοί ορισμοί της αποτυχίας του εξωτερικού ελέγχου (π.χ., επιβεβαιώσεις των αναφερόμενων οικονομικών πληροφοριών, που δεν ανιχνεύουν τη λογιστική απάτη, σκόπιμη παροχή ευχέρειας στη διοίκηση για χειραγώγηση των κερδών), σε αυτήν την μελέτη εξετάζονται οι εκθέσεις των ορκωτών ελεγκτών για ελεγχόμενες επιχειρήσεις που αργότερα κήρυξαν πτώχευση. Συγκεκριμένα, εξετάζεται εάν υπάρχει σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και των ελεγκτικών αποτυχιών, όπου ελεγκτική αποτυχία-σφάλμα ορίζεται η περίπτωση όπου η πτωχεύσασα επιχείρηση δεν έλαβε έκθεση η οποία περιελάμβανε αμφιβολίες σχετικά με την

[28] Geiger M. and K. Raghunandan, 2002, Auditor tenure and audit quality, Auditing: A Journal of Practice & Theory 21 pages: 187-196.

ομαλή συνέχιση της επιχειρηματικής της δραστηριότητας.

Τα ελεγκτικά πρότυπα απαιτούν από τους ορκωτούς ελεγκτές να αξιολογούν τη βιωσιμότητα των ελεγχομένων εταιριών στην έκθεση ελέγχου. Εάν αυτή η αξιολόγηση οδηγεί τον ορκωτό ελεγκτή στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν αμφιβολίες σχετικά με την ομαλή συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας της ελεγχόμενης επιχείρησης, το γεγονός αυτό πρέπει να αναφέρεται στην έκθεση ελέγχου. Οι περισσότεροι ακαδημαϊκοί υποστηρίζουν ότι στις περισσότερες των περιπτώσεων πτώχευσης εταιρίας η μη δημοσιοποίηση έκθεσης με αμφιβολίες σχετικά με την ομαλή συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, δεν αποτελεί ελεγκτική αποτυχία και δείγμα εξασθενημένης ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή. Το συμπέρασμα αυτό βασίζεται στο γεγονός ότι οι ορκωτοί ελεγκτές δεν μπορούν πάντα να προβλέπουν την πορεία και τη βιωσιμότητα της κάθε επιχείρησης όπου ελέγχουν. Παρόλα αυτά οι επενδυτές και γενικότερα οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων θεωρούν τη μη δημοσιοποίηση ανησυχητικής έκθεσης πριν από μία πτώχευση ως ελεγκτική αποτυχία και συχνά πιστεύουν ότι οι υποχρεώσεις των ορκωτών ελεγκτών δεν εξαντλούνται στην επιβεβαίωση ότι τα λογιστικά στοιχεία που δημοσιεύονται είναι ορθά αλλά περιλαμβάνουν και την έγκαιρη προειδοποίηση για τυχόν αμφιβολίες σχετικά με την βιωσιμότητα της ελεγχόμενης επιχείρησης. Το συνεχές νομοθετικό ενδιαφέρον σχετικά με το παραπάνω ζήτημα αποδεικνύεται από τις συγκεκριμένες επαγγελματικές απαιτήσεις, όπου είναι σχετικές με την υποβολή έκθεσης που περιέχει αμφιβολίες σχετικά με την ομαλή συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Η ερευνητική ερώτηση της έρευνας των Geiger and Raghunandan στηρίζεται στις αντικρουόμενες απόψεις των νομοθετών, των επενδυτών και των επιστημόνων σχετικά με την επίδραση που έχει η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών στην ανεξαρτησία και την ποιότητα του εξωτερικού λογιστικού ελέγχου. Έτσι, από την μία πλευρά υπάρχουν αυτοί που υποστηρίζουν πως η ανεξαρτησία και η ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου εξασθενίζει καθώς αυξάνεται η διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή, ενώ από την άλλη υπάρχουν και αυτοί που υποστηρίζουν ότι τα προβλήματα με την ποιότητα και την ανεξαρτησία του ελέγχου εμφανίζονται συνήθως κατά τα πρώτα έτη της σχέσης ελεγκτή-πελάτη και ότι τις περισσότερες φορές η πρόσληψη νέου ορκωτού ελεγκτή οδηγεί μόνο σε αυξημένα κόστη για την ελεγχόμενη επιχείρηση.

Βασιζόμενοι σε αυτές τις δύο θεωρίες και χρησιμοποιώντας ως ένδειξη της ποιότητας και ανεξαρτησίας του εξωτερικού λογιστικού ελέγχου τη δημοσίευση ή μη εκθέσεων με αμφιβολίες για τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων που αργότερα πτωχεύσαν, οι Geiger and Raghunandan οδηγήθηκαν στην παρακάτω ερευνητική ερώτηση της μελέτης τους:

Ερευνητική Ερώτηση: Υπάρχει σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών και των εκθέσεων ελέγχου για εταιρίες που έχουν πτωχεύσει;

Από τις 117 εταιρίες του δείγματος οι 13 (11%) έχουν ορκωτό ελεγκτή που ελέγχει την εταιρία για πρώτη φορά, 42 εταιρίες (36%) απασχολούν ορκωτούς ελεγκτές με σύντομη διάρκεια θητείας (λιγότερο από 3 έτη), και 40 εταιρίες (36%) απασχολούν ορκωτούς ελεγκτές με μεσο-μακροπρόθεσμη διάρκεια θητείας (περισσότερο από 6 έτη). Από τις εταιρίες του δείγματος, μόνο 59 (50%) είχαν λάβει εκθέσεις που περιελάμβαναν αμφιβολίες σχετικά με την βιωσιμότητά τους, πριν την πτώχευσή τους. Η ανάλυση επιχειρήσεών που κήρυξαν πτώχευση κατά τα έτη 1996-1998 δείχνει πως υπάρχει θετική σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της πιθανότητας η επιχείρηση που κήρυξε πτώχευση να έχει λάβει έκθεση που περιελάμβανε αμφιβολίες σχετικά με την ομαλή συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Κατά συνέπεια, οι ελεγκτικές αποτυχίες είναι πιθανότερο να εμφανιστούν στα αρχικά έτη της σχέσης ελεγκτή-πελάτη.

Τα αποτελέσματά της έρευνας των Geiger and Raghunandan είναι σύμφωνα με την άποψη ότι οι ορκωτοί ελεγκτές μπορεί να επηρεαστούν περισσότερο από τους πρόσφατα αποκτηθέντες πελάτες τους κατά τα πρώτα έτη της σχέσης τους και δεν υποστηρίζουν τα επιχειρήματα εκείνων που προτείνουν να γίνει υποχρεωτική η περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών. Εντούτοις δεν εξετάζεται τι θα συνέβαινε σε ένα καθεστώς υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών. Τα γενικά συμπεράσματα της έρευνας είναι αντίθετα με την άποψη α) ότι οι μακροχρόνιες διάρκειες θητείες ορκωτών ελεγκτών μπορούν να συνδεθούν με υψηλότερη πιθανότητα ελεγκτικών αποτυχιών, και (β) η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών είναι απαραίτητη για να βελτιωθεί η ποιότητα και η ανεξαρτησία του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου.

4.5. Johnson, Khurana και Reynolds (2002)[29]

Η έρευνα των Johnson, Khurana and Reynolds (2002) όπως και οι περισσότερες σχετικές έρευνες έχει ως υποκίνηση την συζήτηση που γίνεται μεταξύ θεσμικών οργάνων και ακαδημαϊκών για το εάν η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών μπορεί να αποτελέσει λύση για τη βελτίωση της ποιότητας του εξωτερικού λογιστικού ελέγχου και των δημοσιευμένων κερδών. Σε αυτήν την έρευνα εξετάζεται το κατά πόσο η σύντομη και η μακρόχρονη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών, συγκρινόμενη με την μέση διάρκεια συνδέεται με μειωμένη ποιότητα αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων και ειδικότερα των καταστάσεων κερδοφορίας. Η μελέτη εξετάζει 2460 ετήσιες παρατηρήσεις (246 εταιρίες) για αμερικανικές επιχειρήσεις με πλήρη στοιχεία της Compustat για την περίοδο 1986 έως 1995. Όλες οι εταιρίες οι οποίες εξετάζονται ελέγχονται από τις Big-5 ελεγκτικές εταιρίες. Για την μέτρηση της ποιότητας και αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων χρησιμοποιούνται δύο μεγέθη ως δείκτες. Αυτά είναι η απόλυτη τιμή των προαιρετικών δεδουλευμένων τα οποία μπορούν να επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό τα δημοσιευμένα κέρδη και να γίνουν όχημα για την χειραγώγηση των κερδών και η σχέση μεταξύ των προαιρετικών δεδουλευμένων μιας περιόδου με τα μελλοντικά κέρδη.

Οι οικονομικές καταστάσεις αποτελούν τα κύρια μέσα πληροφόρησης για το εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης. Λαμβάνοντας υπόψη την ύπαρξη της ασύμμετρης πληροφόρησης και το ενδεχόμενο της σύγκρουσης συμφερόντων μεταξύ της διοίκησης και των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων μίας εταιρίας, ο λογιστικός εξωτερικός έλεγχος μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα των παρεχόμενων οικονομικών πληροφοριών που βγάζει προς τα έξω η διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρίας. Σε αυτήν την έρευνα μελετώνται τα πιθανά αποτελέσματα της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών στην ποιότητα αυτής της πληροφόρησης μέσω της εξέτασης για το πώς οι αλλαγές στη γνώση, την εμπειρία, την αντικειμενικότητα, και τα κίνητρα μπορούν να επηρεάσουν την ποιότητα του ελέγχου καθώς αλλάζει η διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή.

Η έλλειψη γνώσης των λειτουργιών και των λογιστικών διαδικασιών του πελάτη και η απουσία εμπειρίας, αποτελούν γεγονότα που μπορούν να επηρεάσουν την ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου κατά τα πρώτα έτη της σχέσης ελεγκτή-πελάτη. Ένα ακόμη γεγονός που μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την ποιότητα του έλεγχου κατά τα πρώτα έτη της σχέσης ελεγκτή-πελάτη, αποτελεί η επιθυμία του ορκωτού ελεγκτή να διατηρήσει την

[29] Johnson, Khurana and Reynolds, 2002, Audit –firm tenure and the quality of audit reports, Contemporary Accounting Research, Winter, 19, pages: 637-660

ελεγχόμενη εταιρία στο πελατολόγιό του θυσιάζοντας πολλές φορές την ανεξαρτησία και αντικειμενικότητά του. Οι παραπάνω διαπιστώσεις οδηγούν τους ερευνητές της συγκεκριμένης μελέτης στη διατύπωση της πρώτης υπόθεσης:

Η1: Η ποιότητα των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων θα είναι χαμηλότερη όταν η διάρκεια θητείας ορκωτού ελεγκτή είναι σύντομη (έως 3 έτη), συγκριτικά με την μέση διάρκεια θητείας (4 έως 8 έτη).

Τα περισσότερα επιχειρήματα των νομοθετών και των εποπτικών αρχών υποστηρίζουν ότι με την πάροδο του χρόνου, τα κίνητρα του ορκωτού ελεγκτή μετατοπίζονται προς τη διατήρηση και το όφελος-κέρδος που προκύπτει από τη διατήρηση του πελάτη και ότι ο ελεγκτής γίνεται λιγότερο αντικειμενικός και εφαρμόζει τη λιγότερη προσπάθεια προς την ανίχνευση παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Ο Shockley (1981) χαρακτηρίζει αυτήν την κατάσταση ως «τυφλή εμπιστοσύνη μάθησης» του ορκωτού ελεγκτή προς τον πελάτη και προτείνει ότι αυτή η μαθημένη εμπιστοσύνη μπορεί να οδηγήσει σε απώλεια τόσο της ποιότητας του ελέγχου όσο και της αξιοπιστίας των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων. Βασιζόμενοι σε αυτή την επιχειρηματολογία οι Johnson και Khurana οδηγούνται στη δεύτερη υπόθεση της έρευνάς τους:

Η2: Η ποιότητα των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων θα είναι χαμηλότερη όταν η διάρκεια θητείας ορκωτού ελεγκτή είναι μακρόχρονη (9 ή περισσότερα έτη), συγκριτικά με την μέση διάρκεια θητείας (4 έως 8 έτη).

Τα αποτελέσματά της έρευνας είναι τα παρακάτω. Η σύντομη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών συνδέεται με υψηλότερα επίπεδα προαιρετικών δεδουλευμένων και αυτά τα προαιρετικά δεδουλευμένα δεν επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τα κέρδη των επόμενων χρήσεων. Αντίθετα, δεν διαπιστώνεται μία στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της μακρόχρονης διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και μεγέθους των προαιρετικών δεδουλευμένων. Τα αποτελέσματα της έρευνάς μπορούν να φωτίσουν το τοπίο στη συζήτηση που περιβάλλει το ζήτημα της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών, η οποία γίνεται τα τελευταία τουλάχιστον 40 χρόνια. Στο τρέχον ρυθμιστικό καθεστώς της έρευνας, όπου η περιοδικής εναλλαγή ελεγκτών δεν είναι υποχρεωτική, δεν διαπιστώνεται ότι οι μακρόχρονες θητείες ορκωτών ελεγκτών συνδέονται με μια εξασθένιση της ποιότητας και αξιοπιστίας των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων. Εντούτοις, η μελέτη αποκαλύπτει μια σημαντική πτώση στην ποιότητα του ελέγχου που συνδέεται με τις σύντομης διάρκειας θητείες ορκωτών ελεγκτών. Το ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί είναι εάν η εξασθένιση της ποιότητας των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων στη σύντομη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών οφείλεται στην ηθελημένη επιθυμία της διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρίας να εκμεταλλευτεί την απουσία γνώσης και εμπειρίας κατά τα πρώτα χρόνια της σχέσης ελεγκτή πελάτη έτσι ώστε να προχωρήσει σε χειραγώγηση των κερδών. Έτσι, αν διαπιστωθεί ότι οι εταιρίες του δείγματος της έρευνας είχαν σκοπό την χειραγώγηση των κερδών μετά την αλλαγή του ορκωτού ελεγκτή μπορεί αυτό το γεγονός να σημαίνει ότι η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών δεν θα οδηγήσει απαραίτητα στην εξασθένιση της ποιότητας και ανεξαρτησίας του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου.

4.6. Myers, Myers και Omer (2003)[30]

[30] Myers J., Myers L and Omer T, 2003, Exploring the Term of the Auditor-Client Relationship and the Quality of Earnings: A Case for Mandatory Rotation?, The Accounting Review (July) pages: 779-800.

Όπως και οι περισσότερες μελέτες που παρουσιάζονται στην παρούσα εργασία, η μελέτη των Myers, Myers, και Omer (2003) υποκινείται από την διαφαινόμενη καθιέρωση, από τους ρυθμιστικούς φορείς πολλών ανεπτυγμένων χωρών, της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών, σκέψη που βασίζεται στην άποψη ότι η πιο μακρόχρονη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών μειώνει την ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου και παράλληλα την ποιότητα των δημοσιευμένων κερδών. Στόχος της μελέτης των Myers, Myers, και Omer, είναι ο προσδιορισμός της σχέσης μεταξύ της ποιότητας των κερδών (χρησιμοποιώντας το μέγεθος της απόλυτης και σχετικής τιμής των προαιρετικών δεδουλευμένων ως δείκτη μέτρησης της ποιότητας των κερδών) και της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών. Οι ερευνητές θεωρούν ως δεδομένο ότι η ποιότητα των κερδών (η οποία μπορεί να μετρηθεί με τον παραπάνω τρόπο) μπορεί να χρησιμοποιηθεί έτσι ώστε να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με την ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Στην έρευνά τους οι Myers, Myers, και Omer δεν μετρούν την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου σύμφωνα με την παραδοσιακή μέτρηση - συμμόρφωση με τους Γενικά Αποδεκτά Ελεγκτικά Πρότυπα (GAAS) αλλά υποστηρίζουν ότι όταν η ποιότητα εξωτερικού ελέγχου είναι υψηλή, οι ορκωτοί ελεγκτές περιορίζουν τις ακραίες επιλογές στις οποίες προχωρούν οι διοικήσεις των ελεγχομένων εταιριών έτσι ώστε να χειραγωγήσουν τα αποτελέσματά τους. Αντίθετα, όταν η ποιότητα λογιστικού εξωτερικού ελέγχου είναι χαμηλή, υποτίθεται ότι οι ορκωτοί ελεγκτές δεν περιορίζουν αυτές τις ακραίες επιλογές και ότι σε μερικές περιπτώσεις, οι ορκωτοί ελεγκτές μπορούν ακόμη και να βοηθήσουν τις διοικήσεις των ελεγχομένων εταιριών στη χειραγώγηση των κερδών.

Η ανάπτυξη της ερευνητικής υπόθεσης γίνεται μέσω του συγκερασμού των επιχειρημάτων υπέρ και κατά της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών. Ουσιαστικά, αυτές οι δύο επιχειρηματολογίες υποστηρίζουν η μία ότι η μακρόχρονη θητεία του ορκωτού ελεγκτή βλάπτει την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και η άλλη ότι την βελτιώνει. Έτσι, από την μία οι υποστηρικτές της υποχρεωτικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών υποστηρίζουν ότι η μακρόχρονη θητεία βλάπτει την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητα του ορκωτού ελεγκτή, ενώ από την άλλη οι πολέμιοι της υποχρεωτικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών υποστηρίζουν ότι μέσω της μακρόχρονης θητείας οι ορκωτοί ελεγκτές αποκτούν γνώση και εμπειρία σχετικά με την ελεγχόμενη επιχείρηση, η οποία οδηγεί σε βελτιωμένη ποιότητα εξωτερικού ελέγχου. Σύμφωνα με την παραπάνω επιχειρηματολογία σχηματίζονται οι παρακάτω δύο αντικρουόμενες ερευνητικές υποθέσεις, για τις οποίες οι ερευνητές προσπαθούν να βρουν ποια αληθεύει.

H1: Η ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου μειώνεται όσο αυξάνεται η διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή.
H2: Η ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου αυξάνεται όσο αυξάνεται η διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή.

Η βιβλιογραφία υποστηρίζει ότι το μέγεθος των λογιστικών προαιρετικών δεδουλευμένων είναι ένας εύλογος δείκτης της ποιότητας του ελέγχου. Τα προαιρετικά δεδουλευμένα (μετρούμενα χρησιμοποιώντας το τροποποιημένο μοντέλο του Jones) έγιναν το αποδεκτό μέτρο της χειραγώγησης των κερδών και της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου. Στην έρευνά τους οι Myers, Myers, και Omer, εκτός από την απόλυτη τιμή των προαιρετικών δεδουλευμένων εξετάζουν και τις σχετικές τιμές (τιμές με παρουσία πρόσημου), έτσι ώστε να διαπιστωθεί εάν η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών επηρεάζει και την κατεύθυνση προς την οποία καταχωρούνται τα προαιρετικά δεδουλευμένα. (χειραγώγηση των κερδών προς-τα-πάνω και προ-τα-κάτω). Ο βαθμός στον οποίο τα προαιρετικά δεδουλευμένα συνδέονται με τη διάρκεια θητείας ορκωτών

ελεγκτών, στο πλαίσιο του τρέχοντος καθεστώτος οικειοθελούς εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών, δίνει την απαραίτητη πληροφόρηση στους φορείς και ενδιαφερόμενους που συζητούν την καθιέρωση της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από παρατηρήσεις που καλύπτουν το χρονικό φάσμα 1988 έως 2000. Οι παρατηρήσεις προέρχονται από Αμερικανικές επιχειρήσεις με διάρκεια ζωής τουλάχιστον 10 ετών από τις οποίες αφαιρέθηκαν οι επιχειρήσεις που εξαγοράσθηκαν ή συγχωνεύτηκαν. Αυτές οι επιχειρήσεις αφαιρέθηκαν από το δείγμα επειδή είναι σύνηθες φαινόμενο πριν από μία εξαγορά ή συγχώνευση να λαμβάνει χώρα η χειραγώγηση των αποτελεσμάτων. Το τελικό δείγμα της έρευνας των Myers, Myers, και Omer συνίσταται από 42302 ετήσιες παρατηρήσεις.

Από τα αποτελέσματα της στατιστικής και πολύ-μεταβλητής ανάλυσης προκύπτουν τα παρακάτω: Η στατιστική ανάλυση δείχνει ότι η απόλυτη τιμή των προαιρετικών δεδουλευμένων δεν αυξάνεται όσο παρατείνεται η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών, αλλά αντιθέτως μειώνεται αμυδρά, χωρίς βέβαια αυτή η μείωση να είναι ιδιαίτερα σημαντική και έντονη. Η πολύ-μεταβλητή ανάλυση δείχνει ότι όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών, η απόλυτη τιμή των προαιρετικών δεδουλευμένων μειώνεται, δηλαδή η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου αυξάνεται. Γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό αποτελεί, η παρατήρηση ότι όσο αυξάνεται η διάρκεια θητείας περιορίζονται στον ίδιο βαθμό τόσο τα προαιρετικά δεδουλευμένα που αυξάνουν τα κέρδη (θετικά) όσο και εκείνα που τα μειώνουν (αρνητικά). Τέλος, η ανάλυση ευαισθησίας δείχνει ότι η απουσία γνώσης και εμπειρίας για την ελεγχόμενη εταιρία κατά τα πρώτα έτη της σχέσης ελεγκτή-πελάτη δεν επηρεάζει την ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου.

Τελικά, η μελέτη των Myers, Myers, και Omer παρέχει χρήσιμα συμπεράσματα στους ρυθμιστικούς φορείς, τις ελεγκτικές εταιρίες, και τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων σχετικά με το κόστος και το όφελος από την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών. Συγκεκριμένα, τα αποτελέσματά προτείνουν ότι στο πλαίσιο του τρέχοντος καθεστώτος (μη υποχρεωτική εναλλαγή), η διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών δεν οδηγεί σε κατώτερη ποιότητα εξωτερικού ελέγχου και κερδών. Εάν η ποιότητα του ελέγχου είναι το κίνητρο για την καθιέρωση της υποχρεωτικής εναλλαγής, τα αποτελέσματά της έρευνας δεν υποστηρίζουν ένα τέτοιο εγχείρημα. Εντούτοις, τα αποτελέσματά επίσης δεν δείχνουν ότι οι ελεγχόμενες εταιρίες εφόσον παραμείνουν με τους ίδιους ορκωτούς ελεγκτές θα βελτιώσουν αισθητά την ποιότητα των κερδών τους. Παρέχονται δηλαδή μόνο στοιχεία που δείχνουν ότι στο πλαίσιο του τρέχοντος καθεστώτος της εθελοντικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών, η ποιότητα εξωτερικού ελέγχου δεν φαίνεται επιδεινώνεται από τη διάρκεια θητείας.

4.7. Carcello (2004)[31]

Στην έρευνα του Carcello παρέχονται νέα στοιχεία για τη σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της ποιότητας και ανεξαρτησίας του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου, μέσω της εξέτασης της σχέσης μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της

[31] Carcello and Nagy, 2004, Audit Firm Tenure and Fraudulent Financial Reporting, Auditing: A Journal of Practice & Theory (23), pages: 55-69.

υποβολής παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Εξετάζεται η σχέση τόσο της βραχύχρονης (τρία έτη και λιγότερο) όσο και της μακρόχρονης (εννέα έτη και περισσότερο) διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών με την υποβολή παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Οι περιπτώσεις υποβολής παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων προσδιορίζονται με την εξέταση των οδηγιών που έχει εκδώσει κατά τα έτη 1990-2001 η Αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC) για επιχειρήσεις οι οποίες έχουν καταπατήσει τον κανόνα περί λογιστικής απάτης. Η κύρια αιτία πραγματοποίησης ερευνών που μελετούν τη σχέση μεταξύ διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και ποιότητας και ανεξαρτησίας του εξωτερικού λογιστικού ελέγχου είναι η επιθυμία του Αμερικανικού Κογκρέσου για τη θεσμοθέτηση της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών. Η μελέτη του Carcello (2004) εξετάζει άμεσα την πηγή ενδιαφέροντος του Κογκρέσου - τη πιθανή σύνδεση μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της υποβολής παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων.

Βιβλιογραφικά υπάρχουν δύο θεωρίες αναφορικά με τη σχέση μεταξύ διάρκειας θητείας ορκωτού ελεγκτή και ανεξαρτησίας και ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου. Υπάρχει η πρώτη άποψη που υποστηρίζει ότι η ποιότητα του ελέγχου είναι χαμηλή τα πρώτα χρόνια της σχέσης ελεγκτή-πελάτη και βελτιώνεται καθώς αυξάνονται τα έτη της θητείας του ορκωτού. Υπάρχει όμως και η αντίθετη άποψη που υποστηρίζει ότι η μακρόχρονη παραμονή του ορκωτού ελεγκτή στην ελεγχόμενη εταιρία βλάπτει την ανεξαρτησία του και ότι η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου είναι η βέλτιστη δυνατή κατά τα πρώτα έτη της σχέσης ελεγκτή-πελάτη. Αν και αυτές οι δύο απόψεις φαίνονται σαφώς ασυμβίβαστες η μια με την άλλη, είναι δυνατό και οι δύο να είναι ακριβείς. Μπορεί δηλαδή η ποιότητα ελέγχου να είναι χειρότερη στη σύντομη περίοδο θητείας συγκρινόμενη με τη μέση λόγω έλλειψης γνώσεων του ορκωτού ελεγκτή για την ελεγχόμενη εταιρία και να είναι και χειρότερη στη μακρά περίοδο θητείας συγκρινόμενη με τη μέση λόγω αλλοίωσης της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή που επέρχεται με την μακρόχρονη σχέση ελεγκτή-πελάτη. Για τον παραπάνω λόγο, η έρευνα του Carcello μελετά τη σχέση απάτης και θητείας ορκωτού ελεγκτή τόσο για την σύντομη (λιγότερο από 3 έτη) όσο και την μακρά χρονική περίοδο (περισσότερο από 9 έτη).

Το πρωταρχικό επιχείρημα ενάντια στην υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών είναι ότι η ποιότητα λογιστικού ελέγχου είναι χαμηλότερη κατά πρώτα έτη της σχέσης ελεγκτή-πελάτη. Υποστηρίζεται ότι η ποιότητα εξωτερικού ελέγχου είναι χαμηλότερη τα πρώτα έτη της σχέσης επειδή ο ορκωτός ελεγκτής δεν γνωρίζει την ελεγχόμενη επιχείρηση, τις διαδικασίες, τα συστήματα, τους ελέγχους, και τις λογιστικές πολιτικές της. Επομένως, αυτοί που αντιτάσσονται στην υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών θα ανέμεναν τα επίπεδα υποβολής παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων να είναι υψηλότερα κατά πρώτα έτη της σχέσης ελεγκτή-πελάτη. Αυτό οδηγεί στην πρώτη υπόθεσή της έρευνας:

Η1: Η υποβολή παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων είναι πιθανότερη κατά τη σύντομη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών (τρία έτη ή λιγότερο) συγκριτικά με τη μέση διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών (τέσσερα έως οκτώ έτη)

Το πρωταρχικό επιχείρημα υπέρ της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών είναι ότι η μακρόχρονη παραμονή των ορκωτών ελεγκτών στην ελεγχόμενη επιχείρηση αλλοιώνει την ανεξαρτησία τους και ως συνέπεια και την ποιότητα του ελέγχου. Το γεγονός αυτό μπορεί να οφείλεται σε δύο τουλάχιστον λόγους. Οι λόγοι αυτοί είναι το γεγονός ότι καθώς αυξάνεται η διάρκεια παραμονής του ορκωτού ελεγκτή στην ελεγχόμενη εταιρία αυτός βλέπει με λιγότερη υποψία και σκεπτικισμό τις οικονομικέ καταστάσεις που του δίνει η διοίκηση της εταιρίας και το γεγονός ότι με τα χρόνια ο ορκωτός ελεγκτής αντιμετωπίζει την παραμονή τους την ελεγχόμενη εταιρία ως μέσο απόκτησης ενός σταθερού εισοδήματος-

επιδόματος, κατάσταση η οποία αλλοιώνει την ανεξαρτησία του και ως συνέπεια και την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Επομένως, αυτοί που υποστηρίζουν το μέτρο της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών θα ανέμεναν τα επίπεδα της υποβολής παραποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων να είναι χαμηλότερα κατά πρώτα έτη της σχέσης ελεγκτή-πελάτη. Αυτό οδηγεί στη δεύτερη υπόθεσή της έρευνας:

H2: Η υποβολή παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων είναι πιθανότερη κατά τη μακρά διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών (εννέα έτη και περισσότερο) συγκριτικά με τη μέση διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών (τέσσερα έως οκτώ έτη)

Το δείγμα της έρευνα αποτελείται από 104 σε σύνολο 267 αρχικών εταιριών με παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις. Για τις υπόλοιπες 163 δεν βρέθηκαν επαρκή στοιχεία, κυρίως για τη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Τα στοιχεία της έρευνας είναι των ετών 1990-2001.

Σύμφωνη με τα επιχειρήματα ότι η ποιότητα λογιστικού εξωτερικού ελέγχου είναι χαμηλότερη τα πρώτα έτη της σχέσης ελεγκτή-πελάτη και με την πρόβλεψή H1, η μελέτη δείχνει μια σημαντικά θετική σχέση μεταξύ της σύντομης διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της υποβολής παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Αντίθετα από την πρόβλεψή H2, η μελέτη αποτυγχάνει να βρει μια θετική σχέση μεταξύ της μακρόχρονης διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της λογιστικής απάτης. Επιπλέον, τα αποτελέσματά αποτυγχάνουν να προσφέρουν οποιαδήποτε στοιχεία για να υποστηριχθεί η ανησυχία ότι η μακροχρόνια διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών συνδέεται με μια μείωση της ποιότητας και ανεξαρτησίας του εξωτερικού ελέγχου. Αντιθέτως, τα αποτελέσματά προτείνουν ότι η σύντομη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών μπορεί να συνδεθεί με μειωμένη ποιότητα λογιστικού ελέγχου. Τέλος, η απάτη είναι λιγότερο πιθανή για τις εταιρίες που είναι εισηγμένες μακρύτερο χρονικό διάστημα και λιγότερο πιθανή όταν η ελεγκτική εταιρία είναι μία από τις Big-5.

Γενικά, τα αποτελέσματά της έρευνας του Carcello (2004) δείχνουν ότι η οικονομική απάτη είναι πιθανότερη τα πρώτα έτη της σχέσης ελεγκτή-πελάτη και προτείνουν ότι η μακροχρόνια διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών δεν είναι προβληματική.

4.8. Ghosh και Moon (2005)[32]

Η μελέτη των Ghosh και Moon εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο οι επενδυτές και οι οικονομικοί αναλυτές αντιλαμβάνονται τη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Αναλύεται το ερώτημα για το εάν οι επενδυτές θεωρούν ότι η ποιότητα των κερδών επηρεάζεται από τη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία της γνώμης των οικονομικών αναλυτών, στη λήψη και επεξεργασία των οικονομικών πληροφοριών για τους επενδυτές, αναλύεται ακόμη εάν οι ανεξάρτητοι οίκοι αξιολόγησης και οι οικονομικοί αναλυτές ενσωματώνουν τα πιθανά αποτελέσματα της διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών, στην ποιότητα των κερδών. Συγκεκριμένα, εξετάζεται εάν η διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών έχει επιπτώσεις στη σχέση μεταξύ των

[32] Ghosh A and Moon D, 2005, Auditor Tenure and Perceptions of Audit Quality, Accounting Review, April, Pages: 585-612.

πραγματοποιηθέντων κερδών και της αξιολόγησης της μετοχής, της αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας, και των προβλέψεων των οικονομικών αναλυτών για τα κέρδη.

Εξετάζεται το πόσο επηρεάζεται ο βαθμός στον οποίο οι οικονομικοί αναλυτές στηρίζονται στα κέρδη των προηγούμενων ετών για να προβλέψουν τα μελλοντικά κέρδη, ανάλογα με τη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών, ενώ οι περισσότερες προγενέστερες έρευνες εξετάζουν τη σχέση μεταξύ προϋπολογιστικών αποκλίσεων κερδών και διάρκειας θητείας ελεγκτών. Παρόλο που προγενέστερες έρευνες όπως του Mansi (2004) εξετάζουν την επίδραση της διάρκειας θητείας ορκωτών στο κόστος δανεισμού, η παρούσα έρευνα εξετάζει εάν η επίδραση των κερδών προηγούμενων χρόνων στην πιστοληπτική ικανότητα της επιχείρησης επηρεάζεται από τη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Η έμφασή της έρευνας δίνεται στον ενημερωτικό ρόλο της διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών και ο θεμελιώδης στόχος της είναι η εξέταση των αλλαγών στην αντιληπτή από τους επενδυτές αξιοπιστία των δηλωμένων κερδών, εξ' αιτίας της μακράς διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών.

Η έρευνα των Ghosh και Moon στοχεύει στο να διαπιστώσει εάν οι συμμετέχοντες στη χρηματιστηριακή αγορά εκλαμβάνουν την αυξημένη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών ως ένδειξη υψηλής ποιότητας και ανεξάρτητου ελέγχου. Η ένδειξη ότι οι ορκωτοί ελεγκτές είναι αντικειμενικοί και ανεξάρτητοι αυξάνει την αντιληπτή αξιοπιστία και την ποιότητα των αναφερόμενων λογιστικών καταστάσεων. Σε αυτήν την μελέτη, δίνεται έμφαση στις αντιλήψεις των επενδυτών επειδή είναι οι κύριοι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων. Προγενέστερες μελέτες επιβεβαιώνουν ότι οι επενδυτές πληρώνουν ένα μεγαλύτερο ποσό «premium» για τα υψηλής ποιότητας κέρδη επειδή πιστεύουν ότι τα υψηλής ποιότητας κέρδη θα συνεχίσουν να υπάρχουν και μελλοντικά (Schipper και Vincent 2003). Κατά συνέπεια, η εξέταση της επιρροής της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών στην τιμολόγηση των μετοχών είναι πιθανό να παρέχει πολύτιμες ιδέες-απόψεις των επενδυτών για τη σχέση μεταξύ της αλληλεπίδρασης ελεγκτή-πελάτη και της ποιότητας κερδών και της ανεξαρτησίας του ελέγχου.

Δεδομένου ότι οι οικονομικοί αναλυτές αποτελούν ένα αναπόσπαστο τμήμα της χρηματιστηριακής αγοράς μέσω της παροχής συστάσεων αγοραπωλησιών μετοχών, εκτιμήσεων πιστοληπτικής ικανότητας, και προβλέψεων κερδοφορίας αναλύεται επίσης το πώς οι οικονομικοί αναλυτές βλέπουν τη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Έτσι, εξετάζεται η σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ελεγκτών και αξιολόγησης μετοχών, εκτιμήσεων πιστοληπτικής ικανότητας, προβλέψεων κερδών ανά μετοχή. Μια θετική σχέση μεταξύ των αντιλήψεων για την ποιότητα των κερδών και της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών θα είναι σύμφωνη με την υπόθεση ότι η πιο μακρόχρονη διάρκεια θητείας βελτιώνει την ποιότητα και την ανεξαρτησία του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Αντίθετα, μία αρνητική σχέση θα είναι σύμφωνη με την υπόθεση ότι η μεγάλη διάρκεια θητείας ελεγκτών εξασθενίζει την ποιότητα και την ανεξαρτησία του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου.

Με βάση την σχέση μεταξύ της αντιληπτής αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων και της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών, η έρευνα συμπεραίνει πώς οι χρηματιστηριακές αγορές βλέπουν τη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών ως κρίσιμη επιρροή της ποιότητας λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Αναλύοντας τις αντιλήψεις τριών βασικών χρηστών των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων (επενδυτές, ανεξάρτητοι οίκοι αξιολόγησης μετοχών, και οικονομικοί αναλυτές) και χρησιμοποιώντας συντελεστές κερδοφορίας ως ένδειξη για τις αντιλήψεις των επενδυτών σχετικά με την ποιότητα των κερδών, η έρευνα επιβεβαιώνει την υπόθεση ότι οι επενδυτές αντιλαμβάνονται αυξανόμενη την ποιότητα των κερδών και του ελέγχου καθώς αυξάνεται η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Εξετάσθηκε ακόμη το πώς επηρεάζει η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών τη

σχέση μεταξύ αξιολόγησης μετοχών και δημοσιευμένων κερδών. Η ανάλυση έδειξε ότι οι ανεξάρτητοι οίκοι αξιολόγησης επηρεάζονται περισσότερο από τα δημοσιευμένα κέρδη όσο αυξάνεται η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Αντίθετα, το γεγονός αυτό δεν παρουσιάζεται και στην σχέση μεταξύ αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας και κερδοφορίας, αφού οι αξιολογητές πιστοληπτικής ικανότητας δεν επηρεάζονται στον ίδιο βαθμό από την διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Τέλος, τα ευρήματα της μελέτης επιβεβαιώνουν την υπόθεση ότι, όπως οι επενδυτές έτσι και οι οικονομικοί αναλυτές, θεωρούν πως η ποιότητα των κερδών και του εξωτερικού ελέγχου βελτιώνεται καθώς αυξάνεται η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Γενικά, τα περισσότερα από τα αποτελέσματά της μελέτης των Ghosh και Moon είναι σύμφωνα με την υπόθεση ότι η ποιότητα και η ανεξαρτησία του ελέγχου γίνεται αντιληπτή από το επενδυτικό κοινό ως βελτιωμένη καθώς αυξάνεται η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών και πως η πιθανή καθιέρωση της υποχρεωτικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών θα δημιουργούσε νέα κόστη για τους επενδυτές.

4.9. Nagy (2005)[33]

Ο Nagy (2005) προσεγγίζει τη σχέση μεταξύ διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και ποιότητας εξωτερικού ελέγχου από διαφορετική σκοπιά συγκριτικά με τους προγενέστερους ερευνητές του θέματος. Η μελέτη του συμβάλλει στην υπάρχουσα έρευνα με την εξέταση μιας αναγκαστικής αλλαγής ελεγκτικής εταιρίας (εν αντιθέσει με την εξέταση της οικειοθελούς αλλαγής που εξετάζουν οι προγενέστερες έρευνες), η οποία επιτρέπει μια αμεσότερη εξέταση του ερωτήματος για το πώς η ποιότητα λογιστικού εξωτερικού ελέγχου επηρεάζεται από την υποχρεωτική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας και από την αύξηση του βαθμού καχυποψίας των νέων ορκωτών ελεγκτών. Η πτώχευση της ελεγκτικής εταιρίας Arthur Andersen ανάγκασε πολλές επιχειρήσεις να αλλάξουν τους ορκωτούς ελεγκτές της και οδήγησε στην αύξηση της καχυποψίας για τις επιχειρήσεις-πελάτες αυτής. Η μελέτη του Nagy εξετάζει τα αποτελέσματα που είχε αυτή η αναγκαστική αλλαγή ελεγκτικής εταιρίας, θεωρώντας ότι σε ένα καθεστώς μη υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας, αυτή η αναγκαστική αλλαγή προσεγγίζει περισσότερο την υποχρεωτική. Έτσι, τα γεγονότα που αναλύονται σε αυτήν την μελέτη δεν είναι πλήρως αντιπροσωπευτικά ενός καθεστώτος υποχρεωτικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας, αλλά επιτρέπουν στον ερευνητή να εξετάσει την επίδραση που έχει μια αναγκαστική αλλαγή ορκωτών ελεγκτών στην ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου, με τρόπο που είναι ανέφικτος χρησιμοποιώντας δείγμα εθελοντικών αλλαγών ορκωτών ελεγκτών. Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι λόγο του σκεπτικισμού και της καχυποψίας που προκάλεσε η κατάρρευση της Arthur Andersen ο Nagy αναμένει την ποιότητα εξωτερικού ελέγχου να είναι σημαντικά βελτιωμένη μετά την εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας για λόγους που δεν οφείλονται αποκλειστικά στην αλλαγή και την νέα σκοπιά που δίνει αυτή.

Υπό καθεστώς υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας, ο ορκωτός ελεγκτής δεν βλέπει τον πελάτη ως πηγή σταθερού ετησίου εισοδήματος. Έτσι, σε περιπτώσεις υποχρεωτικής ή αναγκαστικής αλλαγής ελεγκτικής εταιρίας, ο νέος ελεγκτής αντιμετωπίζει με περισσότερο σκεπτικισμό και υπευθυνότητα τον λογιστικό έλεγχο. Ο ορκωτός ελεγκτής

[33] Nagy A, 2005, Mandatory audit firm turnover, financial reporting quality, and client bargaining power: The case of Arthur Andersen, Accounting Horizons 19 pages: 51-68.

μπορεί να ενεργήσει διαφορετικά σε μια επιχείρηση που άλλαξε εθελοντικά τους ελεγκτές της από μια επιχείρηση που αναγκάστηκε να τους αλλάξει. Αυτό συμβαίνει επειδή στις περιπτώσεις οικειοθελούς αλλαγής ορκωτών ελεγκτών, τις περισσότερες φορές, οι διοικήσεις των ελεγχομένων εταιριών αποβλέπουν στην εύνοια και την ευκαμψία αποφάσεων από τον νέο ορκωτό ελεγκτή.

Βάσει των παραπάνω συμπερασμάτων διαμορφώνονται οι ερευνητικές υποθέσεις, οι οποίες παρουσιάζονται παρακάτω. Το μεγαλύτερο επίπεδο σκεπτικισμού που συνδέεται με την αναγκαστική αλλαγή ορκωτών ελεγκτών (συγκριτικά με την εθελοντική αλλαγής ελεγκτών) αναμένεται να αυξήσει το επίπεδο ποιότητας του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Εντούτοις, ο νέος ελεγκτής, όπως είναι γνωστό από προγενέστερες έρευνες, έρχεται αντιμέτωπος με την άγνοια των διαδικασιών του πελάτη και την καμπύλη εκμάθησης ενός νέου ελέγχου. Επομένως, δεν είναι σαφές εάν η αύξηση στο σκεπτικισμό θα υπερκεράσει τους κινδύνους απειρίας και άγνοιας που συνοδεύουν τη νέα συνεργασία ελεγκτή-πελάτη. Ο Nagy στην παρούσα έρευνα αναμένει ότι η αύξηση του σκεπτικισμού και της καχυποψίας, στην περίπτωση της αναγκαστικής αλλαγής ελεγκτικής εταιρίας, είναι τόσο έντονη που η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου θα βελτιωθεί παρά τα προβλήματα εκμάθησης των λειτουργιών της νέας εταιρία από τον ορκωτό ελεγκτή.

Ο Nagy στη έρευνά του, χρησιμοποιεί ως δείκτη μέτρησης της ποιότητας του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου το μέγεθος των προαιρετικών δεδουλευμένων. Όπως είναι γνωστό, η απόλυτη και η σχετική τιμή των προαιρετικών δεδουλευμένων χρησιμοποιείται από τους περισσότερους ερευνητές ως αξιόπιστος δείκτης της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου, επειδή θεωρείται ότι τα προαιρετικά δεδουλευμένα δείχνουν το βαθμό χειραγώγησης των κερδών τον οποίον επιτρέπει να γίνεται ο ορκωτός ελεγκτής στην ελεγχόμενη εταιρία. Στην εξεταζόμενη παλινδρόμηση που χρησιμοποιεί ο Nagy, περιλαμβάνονται στοιχεία προαιρετικών δεδουλευμένων για τα έτη 2000-2003. Έτσι, οι παρατηρήσεις είναι αντιπροσωπευτικές της κατάστασης τόσο πριν όσο και μετά την κατάρρευση της Arthur Andersen. Το τελικό δείγμα της έρευνας αποτελείται από 12781 ετήσιες παρατηρήσεις που προέρχονται από εταιρίες μη-χρηματοοικονιμικού τομέα οι οποίες πριν το 2002 είχαν ως ορκωτό ελεγκτή την Arthur Andersen και μετά την κατάρρευσή της αναγκάστηκαν να προσλάβουν άλλους ορκωτούς ελεγκτές.

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι υπάρχει μια σημαντική μείωση των προαιρετικών δεδουλευμένων των πρώην πελατών της Arthur Andersen (AA) μετά από την αναγκαστική αλλαγή ορκωτών ελεγκτών, η οποία είναι πολύ πιο έντονη στις μικρότερου μεγέθους εταιρίες. Η έρευνα αποτυγχάνει να βρει ισχυρή σχέση μεταξύ προαιρετικών δεδουλευμένων και αλλαγής ορκωτών ελεγκτών για τις μεγαλύτερες σε μέγεθος επιχειρήσεις. Η διαπίστωση της γενικής μείωσης του μεγέθους των προαιρετικών δεδουλευμένων μετά την κατάρρευση της AA, δείχνει ότι υπάρχει γενικότερα αύξηση στο σκεπτικισμό που διέπει κάθε νέο εξωτερικό έλεγχο. Ειδικότερα στις μικρότερες επιχειρήσεις, το φαινόμενο της αύξησης των προαιρετικών δεδουλευμένων που συνόδευε συνήθως τη σύντομη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών, μετά κατάρρευση της AA τείνει να εξαλειφθεί. Ο Nagy συμπεράνει ότι αυτό συμβαίνει επειδή η αύξηση του σκεπτικισμού μετριάζει τους κινδύνους που συνδέονται με την νέα πρόσληψη ορκωτού ελεγκτή από μικρή εταιρία. Τα παραπάνω αποτελέσματα της έρευνας δημιουργούν φυσικά το ερώτημα για το εάν αυτά μπορούν κατάλληλα να επεκταθούν και σε καθεστώς υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας. Η ύπαρξη αρνητικής σχέσης μεταξύ της σύντομης διάρκειας αξιώματος ελεγκτών και των προαιρετικών δεδουλευμένων κατά τα έτη μετά την κατάρρευση της AA (σε μικρές εταιρίες) παρέχει κάποια υποστήριξη για την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας και για τις εκκλήσεις των ρυθμιστικών φορέων για περαιτέρω σχετικά με το θέμα.

4.10. Davis, Soo και Trompeter (2005)[34]

Στη παρούσα μελέτη τους οι Davis, Soo και Trompeter (2005) επανέρχονται στο θέμα της σχέσης διάρκειας θητείας ορκωτού ελεγκτή και ποιότητας εξωτερικού ελέγχου. Όπως έχει προαναφερθεί στην παρούσα εργασία οι ερευνητές αυτοί είχαν ξαναμελετήσει την παραπάνω σχέση σε μελέτη τους το έτος 2000. Έναυσμα για την επανεξέταση της σχέσης αυτής κατά το έτος 2005 αποτέλεσε η πληθώρα εταιρικών σκανδάλων που απασχόλησαν τις ΗΠΑ μετά το 2000 και τα οποία είχαν ως κοινό χαρακτηριστικό την αποτυχία των ορκωτών ελεγκτών να αποτρέψουν τη χειραγώγηση των κερδών από αυτές τις εταιρίας και να προστατέψουν τους επενδυτές. Ως εκ' τούτου ειδικότερα μετά το 2001 το θέμα της σχέσης μεταξύ διάρκειας θητείας ορκωτού ελεγκτή και ποιότητας εξωτερικού ελέγχου έχει απασχολήσει τους ερευνητές εκτενώς και πολλοί ρυθμιστικοί φορείς, όπως το GAO, έχουν προτείνει την καθιέρωση της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών ως λύση για την ενδυνάμωση της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών.

Στην παρούσα μελέτη, αξιολογείται η σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της χειραγώγησης κερδών μέσω των προϋπολογιστικών αποκλίσεων (που ορίζονται ως η διαφορά μεταξύ των προβλεπόμενων (προϋπολογισμένων) και δημοσιευμένων κερδών), και μέσω της άμεσης μέτρησης της σχέσης μεταξύ διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και χρήσης προαιρετικών δεδουλευμένων έτσι ώστε να επαληθευθούν ή να ξεπερασθούν οι προϋπολογισμοί κερδών. Αρχικά, η έρευνα εξετάζει τη σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της ποιότητας των κερδών χρησιμοποιώντας την απόλυτη τιμή των προαιρετικών δεδουλευμένων. Σε δεύτερο βαθμό, εξετάζεται εάν η διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών συνδέεται με το πώς χρησιμοποιούνται τα προαιρετικά δεδουλευμένα. Εάν δηλαδή χρησιμοποιούνται απλώς για να επαληθεύσουν ή και για να ξεπερασθούν οι προϋπολογισμοί σχετικά με τα κέρδη.

Η βιβλιογραφία επιβεβαιώνει ότι οι εταιρίες έχουν πολλαπλά κίνητρα για να επαληθεύσουν τους προϋπολογισμούς κερδών τους μέσω της χειραγώγησης των κερδών. Οι περισσότεροι ερευνητές διαπιστώνουν ότι οι εταιρίες οι οποίες επαληθεύουν ή ξεπερνούν τις προβλέψεις κερδοφορίας τους απολαμβάνουν συγκριτικά περισσότερα οφέλη (στην χρηματιστηριακή αγορά) από τις εταιρίες που αποτυγχάνουν να επαληθεύσουν τις προσδοκίες. Σχετικά με την παραπάνω διαπίστωση, οι Davis, Soo και Trompeter εξετάζουν εάν η δυνατότητα των ελεγχομένων εταιριών να επαληθεύσουν τις προβλέψεις κερδοφορίας σχετίζεται με τη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών. Υποθέτοντας ότι ο λογιστικός εξωτερικός έλεγχος περιορίζει αποτελεσματικά τη δυνατότητα της διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρίας να χειραγωγήσει τα κέρδη (είτε προς τα πάνω είτε προς τα κάτω), δεν πρέπει να υπάρχει καμία σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της απόλυτης τιμής των προϋπολογιστικών αποκλίσεων. Εντούτοις εάν η μακρόχρονη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών οδηγεί σε εξωτερικό έλεγχο χαμηλότερης ποιότητας, μπορεί αυτή να συνδεθεί με αυξανόμενη δυνατότητα της διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρίας να επαληθεύσει τους προϋπολογισμούς κερδών, και κατά συνέπεια να εμφανίζει μικρότερη απόλυτη τιμή προϋπολογιστικών αποκλίσεων. Προς διερεύνηση αυτού του ζητήματος εξετάζεται η

[34] Davis, Soo and Trompeter, 2005, Auditor Tenure and the Ability to Meet or Beat Earnings Forecasts, Working paper, Boston College, Boston, MA.

ακόλουθη υπόθεση:

Η1: Δεν υπάρχει καμία σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της απόλυτης τιμής των προϋπολογιστικών αποκλίσεων.

Πιθανή αρνητική σχέση μεταξύ των της απόλυτης τιμής των προϋπολογιστικών αποκλίσεων και της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών θα ήταν ενδεικτική της ανησυχίας των νομοθετικών ρυθμιστών ότι οι εταιρίες χειραγωγούν τα αποτελέσματά τους έτσι ώστε να επαληθεύσουν τους προϋπολογισμούς, και ότι οι μακροπρόθεσμες σχέσεις ορκωτών ελεγκτών-πελατών εξασθενίζουν την ανεξαρτησία των ορκωτών και επιτρέπουν στις διοικήσεις των ελεγχομένων εταιριών να προχωρούν σε χειραγώγηση των κερδών. Πιθανή θετική σχέση θα ήταν σύμφωνη με τον ισχυρισμό των ελεγκτικών εταιριών ότι η ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου βελτιώνεται καθώς ο ορκωτός ελεγκτής εξοικειώνεται με τον πελάτη του (καθώς αυξάνεται η θητεία του ορκωτού), και ότι γίνεται ικανότερος να περιορίσει τις παράνομες διοικητικές ενέργειες. Παρόλα αυτά, η διαπίστωση της σχέσης μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της απόλυτης τιμής των προϋπολογιστικών αποκλίσεων επιδέχεται περαιτέρω έρευνας και δεν είναι σημαντικό αποδεικτικό στοιχείο της σχέσης μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της ποιότητας κερδοφορίας (ποιότητα και αξιοπιστία οικονομικών καταστάσεων). Η διαπίστωση αυτή προκύπτει από το γεγονός ότι όπως έχει βρεθεί, οι εταιρίες που προχωρούν σε αλλαγή των ορκωτών ελεγκτών τους είναι πιθανότερο να βρίσκονται σε οικονομική δυσχέρεια και να προσπαθούν μέσω των προαιρετικών δεδουλευμένων να αλλάξουν την πορεία της ελεγχόμενης εταιρίας. Έτσι, ουσιαστικά δεν είναι η αλλαγή των ορκωτών ελεγκτών που επηρεάζει την απόλυτη τιμή των προαιρετικών δεδουλευμένων αλλά η στρατηγική σωτηρίας της εταιρίας. Σε αυτήν την περίπτωση, ο οικονομικός κίνδυνος, παρά η σύντομη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών, είναι πιθανότερα ο αρχικός οδηγός πίσω από την χειραγώγηση των κερδών. Προς ενδυνάμωση του δεσμού μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και δυνατότητας της ελεγχόμενης εταιρίας να χειραγωγήσει τα κέρδη έτσι ώστε να επαληθεύσει τους προϋπολογισμούς, οι ερευνητές ενσωματώνουν τη χρήση των προαιρετικών δεδουλευμένων (τα οποία χρησιμοποιούνται για επαλήθευση ή υπέρβαση των προϋπολογισμένων κερδών) και οδηγούνται στην παρακάτω δεύτερη υπόθεση:

Η2: Δεν υπάρχει καμία σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της συχνότητας με την οποία τα προαιρετικά δεδουλευμένα επιτρέπουν στις ελεγχόμενες εταιρίες να επαληθεύσουν ή να ξεπεράσουν τους προϋπολογισμούς των κερδών.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από παρατηρήσεις Αμερικανικών εταιριών για τα έτη 1988 έως 2001. Από το δείγμα αφαιρέθηκαν εταιρίες που δεν εμφάνιζαν επαρκή στοιχεία σχετικά με τα προαιρετικά δεδουλευμένα ή την διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών. Επίσης, αποκλείστηκαν οι τράπεζες και οι εταιρίες παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών λόγω της δυσκολίας προσέγγισης των προαιρετικών δεδουλευμένων τους. Τελικά, το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 27377 ετήσιες παρατηρήσεις προερχόμενες από 4662 εταιρίες.
Μέσω της επεξεργασίας των παραπάνω παρατηρήσεων με την βοήθεια στατιστικών και μαθηματικών μοντέλων, οι Davis, Soo και Trompeter οδηγήθηκαν στα παρακάτω συμπεράσματα: Τα συμπεράσματά δείχνουν μια μείωση της απόλυτης τιμής της προϋπολογιστικής απόκλισης των κερδών και το σημαντικότερο, μια αύξηση στη χρήση των προαιρετικών δεδουλευμένων έτσι ώστε να επαληθευθούν ή να ξεπερασθούν οι προϋπολογισμοί κερδοφορίας τόσο κατά τα πρώτα όσο και κατά τα τελευταία έτη της σχέσης ορκωτού ελεγκτή-πελάτη. Αυτά τα αποτελέσματα είναι πολύ σημαντικά για τους ακόλουθους λόγους:

Κατ' αρχάς, παρέχουν στοιχεία σύμφωνα με τα επιχειρήματα που τίθενται τόσο από τους υπερασπιστές όσο και τους αντιπάλους της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών

ελεγκτών. Αντίθετα από την προγενέστερη έρευνα τους, οι Davis, Soo και Trompeter βρίσκουν ενδείξεις αυξανόμενης χειραγώγησης κερδών και στα τελευταία έτη της σχέσης ελεγκτή-πελάτη. Σε σύμπνοια με τις περισσότερες προηγούμενες μελέτες, βρίσκουν επίσης ενδείξεις αυξανόμενης χειραγώγησης των κερδών κατά τα πρώτα έτη της σχέσης ελεγκτή-πελάτη. Αυτή η μη γραμμική σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και ποιότητας κερδών μπορεί να εξηγήσει τα μικτά αποτελέσματα που παρατηρούνται στις προγενέστερες έρευνες. Επιπλέον, διαπιστώνεται ότι ο αρνητικός αντίκτυπος της μακρόχρονης διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών στην ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου γίνεται προφανής μόνο αφού επεκτείνεται η σχέση ελεγκτή-πελάτη πέρα από 14 έτη. Οι προγενέστερες έρευνες εξετάζουν συνήθως τα αποτελέσματα της μακρόχρονης διάρκειας θητείας μετά από έναν πιο σύντομο χρονικό ορίζοντα (συνήθως 7 ετών). Τελικά, η έρευνα παρέχει μία δοκιμή της σχέσης μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της ποιότητας των κερδών με άμεση σύνδεση της διάρκειας θητείας με τη χρήση προαιρετικών δεδουλευμένων έτσι ώστε να επαληθευθούν οι προϋπολογισμοί κερδοφορίας.

Τα παραπάνω συμπεράσματα είναι σύμφωνα με την ακόλουθη περιγραφή της σχέσης ορκωτού ελεγκτή – ελεγχόμενης εταιρίας: Κατά τη διάρκεια των πρώτων ετών της σχέσης ελεγκτή-πελάτη, ο ορκωτός ελεγκτής στερείται συγκεκριμένης γνώσης για τον πελάτη και τις λειτουργίες του και κατά συνέπεια, η ποιότητα εξωτερικού ελέγχου πάσχει. Καθώς ο χρόνος περνά, η οικειότητα του ελεγκτή με τον πελάτη αυξάνει και το ίδιο συμβαίνει και με την ποιότητα του ελέγχου. Όταν όμως η σχέση ελεγκτή-πελάτη επεκτείνεται σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα, ο ορκωτός ελεγκτής αρχίζει να χάνει την ανεξαρτησία του . Κατά συνέπεια, αυτή η απώλεια αντικειμενικότητας και ανεξαρτησίας, επιδεινώνει την ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Όπως γίνεται προφανές για να υπάρχει η ιδανική ποιότητα εξωτερικού ελέγχου πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα η αμφίδρομη σχέση μεταξύ ανεπάρκειας γνώσης και εμπειρίας κατά τα πρώτα έτη και εξασθένισης ανεξαρτησίας κατά τα τελευταία. Η πρόκληση στους ρυθμιστές θα είναι να καθορίσουν τη σωστή ισορροπία μεταξύ των δύο παραπάνω προσδιοριστικών παραγόντων της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η έρευνα των Davis, Soo και Trompeter, ενώ παρέχει αποτελέσματά σύμφωνα με τους ισχυρισμούς ότι τόσο οι βραχυπρόθεσμες όσο και οι μακροπρόθεσμες σχέσεις ελεγκτή-πελάτη μπορούν να οδηγήσουν σε εξωτερικό έλεγχο και οικονομικές καταστάσεις χαμηλής ποιότητας, δεν εξετάζει άμεσα το γεγονός της εξασθένισης της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών. Για τον λόγο αυτό απαιτείται μελλοντική ερευνά σχετικά με το βαθμό στον οποίο οι αποφάσεις των ορκωτών ελεγκτών επηρεάζονται από τη διάρκεια θητείας τους.

4.11. Manry, Mock και Turner (2006)[35]

Όπως και για τις περισσότερες έρευνες που παρουσιάζονται στην παρούσα εργασία, κίνητρο για την μελέτη των Manry, Mock και Turner αποτελεί η πρόσφατη συζήτηση που γίνεται από τους ρυθμιστικούς φορείς πολλών ανεπτυγμένων κρατών σχετικά με την υιοθέτηση της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών. Στην έρευνά τους οι Manry, Mock

[35] Manry, Mock and Turner, 2006, Does Increased Audit Partner Tenure Reduce Audit Quality?, Journal of Accounting, Auditing and Finance, Winter 2006, pages: 553-572

και Turner εξετάζουν αν υπάρχει σημαντική σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της ποιότητας του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Όπως και στις περισσότερες προγενέστερες έρευνες, η μέτρηση της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου πραγματοποιείται με την μέτρηση των προαιρετικών δεδουλευμένων. Η μέτρηση των προαιρετικών δεδουλευμένων προτιμάται από τους ερευνητές επειδή η χρήση τους αντανακλά την ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων και ειδικότερα την ποιότητα των κερδών, και κατά συνέπεια και την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Εν' αντιθέσει με κάποιες προγενέστερες μελέτες που εξετάζουν την διάρκεια θητείας της ελεγκτικής εταιρίας οι Manry, Mock και Turner επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στην εξέταση της διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών.

Η ερευνητική ερώτησή της παρούσας έρευνας αφορά την εξέταση του εάν υπάρχουν στοιχεία και ενδείξεις ότι η ποιότητα λογιστικού εξωτερικού ελέγχου μειώνεται καθώς η διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών αυξάνεται. Όπως προαναφέρθηκε για την εξέταση αυτής της ερώτησης, χρησιμοποιούνται τα προαιρετικά δεδουλευμένα ως μέτρο της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου.

Η χειραγώγηση κερδών περιλαμβάνει ένα μεγάλο εύρος δραστηριοτήτων που κυμαίνονται από τις νόμιμες διοικητικές δραστηριότητες έως την υποβολή παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Ανάμεσα σε αυτές τις δύο ακραίες περιπτώσεις περιλαμβάνονται γεγονότα τα οποία άλλοτε είναι αποδεκτά από τις Γενικές Λογιστικές Αρχές και άλλοτε όχι. Έτσι, η καταχώρηση των προαιρετικών δεδουλευμένων άλλοτε γίνεται ορθά και σύμφωνα με την Αρχή των Δεδουλευμένων και άλλοτε χρησιμοποιείται ως εργαλείο χειραγώγησης των κερδών. Ο ορκωτός ελεγκτής σε αυτή τη διαδικασία διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο επειδή λόγω της θέσης του μπορεί να αποτρέψει καταχώρηση προαιρετικών δεδουλευμένων που έχει ως στόχο τη χειραγώγηση των κερδών. Ανάλογα με την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και τις ελεγκτικές διαδικασίες που χρησιμοποιεί ο ορκωτός ελεγκτής η καταχώρηση προαιρετικών δεδουλευμένων μπορεί να χαρακτηρισθεί ως συντηρητική και ως επιθετική (πολιτική με στόχο την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων). Εάν ο ορκωτός ελεγκτής πιστεύει ότι η καταχώρηση προαιρετικών δεδουλευμένων είναι επιθετική (όπως π.χ. ασυνήθιστα μεγάλη και προς θετική κατεύθυνση), μπορεί είτε να δεχτεί αυτά τα προαιρετικά δεδουλευμένα όπως παρουσιάζονται, είτε εναλλακτικά να πιέσει τη διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρίας, έτσι ώστε η καταχώρηση να γίνει πιο συντηρητική.

Ένα άλλο θέμα που απασχόλησε τους Manry, Mock και Turner ήταν η διαδικασία μέτρησης των προαιρετικών δεδουλευμένων. Στις περισσότερες προγενέστερες έρευνες, επειδή οι επιχειρήσεις μπορούν να χειραγωγήσουν τα κέρδη τους τόσο προς τα πάνω όσο και προς τα κάτω, συνήθως χρησιμοποιείται η απόλυτη τιμή των προαιρετικών δεδουλευμένων ως εξαρτημένη μεταβλητή για την έρευνα. Στην παρούσα μελέτη, οι ερευνητές έκριναν ότι για την αξιολόγηση της πιθανής προκατάληψης εκ μέρους του ορκωτού ελεγκτή, η δυνατότητα της ασυμμετρίας στη χειραγώγηση των κερδών πρέπει να εξετασθεί. Σχετικά με το θέμα αυτό, ο Becker (1998) υποστηρίζει ότι οι ελεγκτικές εταιρίες είναι λιγότερο πιθανό να μηνυθούν όταν επιτρέπουν τη χειραγώγηση κερδών που μειώνει τα κέρδη. Έτσι, στην έρευνα τους οι Manry, Mock και Turner παίρνουν υπ' όψιν τους την κατεύθυνση καταχώρησης των προαιρετικών δεδουλευμένων.

Το δείγμα της έρευνας προέρχεται από τρεις Αμερικανικές ελεγκτικές εταιρίες. Οι εταιρίες που συμμετέχουν στο δείγμα προέρχονται από ολόκληρη την αμερικανική επικράτεια και είναι επιχειρήσεις παραγωγικές, τηλεπικοινωνιών, εμπορίου και υπηρεσιών. Από το δείγμα αφαιρέθηκαν επιχειρήσεις παροχής χρηματοοικονομικών και τραπεζικών υπηρεσιών επειδή σε αυτές δεν είναι δυνατή η ακριβής μέτρηση των προαιρετικών δεδουλευμένων. Το τελικό δείγμα της μελέτης των Manry, Mock και Turner αποτελείται από 90 εταιρίες οι

παρατηρήσεις των οποίων προέρχονται από τα έτη 1999 έως 2001. Κατά τη συγκρότηση του δείγματος και κατά την εξέταση των παρατηρήσεων οι ερευνητές έλαβαν υπ' όψιν τους και τον λεγόμενο ελεγκτικό κίνδυνο. Ο ελεγκτικός κίνδυνος, είναι ο κίνδυνος που καθορίζεται από την ομάδα εξωτερικού ελέγχου πριν τη συμφωνία με την ελεγχόμενη εταιρία και την έναρξη της θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Ο έλεγχος για τον ενδεχόμενο κίνδυνο είναι απαραίτητος επειδή οι ορκωτοί ελεγκτές πρέπει να ανταποκριθούν διαφορετικά σε περιπτώσεις χειραγώγησης κερδών από πελάτες που θεωρούνται υψηλότερου κινδύνου απ' ότι από πελάτες χαμηλότερου κινδύνου. Έχει, διαπιστωθεί ότι ο ελεγκτικός κίνδυνος επηρεάζει σημαντικά το ύψος των προαιρετικών δεδουλευμένων που καταχωρούνται σε κάθε εταιρία. Προς ομαλοποίηση του δείγματος και ελέγχου του παράγοντα του ελεγκτικού κινδύνου, το δείγμα αυτής της έρευνας αποτελείται από 45 επιχειρήσεις με υψηλό ελεγκτικό κίνδυνό και 45 με χαμηλό.

Η διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών συσχετίζεται σημαντικά και αρνητικά με το μέγεθος των προαιρετικών δεδουλευμένων, γεγονός που δείχνει ότι καθώς η διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή αυξάνεται, τα προαιρετικά δεδουλευμένα τείνουν να μειωθούν. Το μέγεθος της ελεγχόμενης εταιρίας σχετίζεται επίσης αρνητικά με το μέγεθος των προαιρετικών δεδουλευμένων. Ο αρνητική αυτή σχέση μεταξύ των προαιρετικών δεδουλευμένων και του μεγέθους της ελεγχόμενης εταιρίας είναι σύμφωνη με τα συμπεράσματα των Kinney και McDaniel (1989) ότι οι μικρότερες εταιρίες έχουν μια μεγαλύτερη πιθανότητα αλλαγής των προηγούμενων οικονομικών καταστάσεων, επειδή η φιλοσοφία διοίκησής τους είναι συνήθως πιο επιθετική. Το μέγεθος των προαιρετικών δεδουλευμένων σχετίζεται θετικά και σημαντικά με τον ελεγκτικό κίνδυνο που διαπιστώνεται πριν τον έλεγχο. Έτσι, προκύπτει ότι οι εταιρίες που αντιμετωπίζονται ως επικίνδυνες εκ των προτέρων τείνουν όντως να χρησιμοποιούν υψηλά μεγέθη προαιρετικών δεδουλευμένων που κατά κύριο λόγο αυξάνουν τα κέρδη. Στην έρευνα ακόμη διαπιστώνεται μια σημαντική αρνητική σχέση μεταξύ του μεγέθους των προαιρετικών δεδουλευμένων και της διάρκειας θητείας του ορκωτού ελεγκτή που ασκεί την εποπτεία του ελέγχου. Αυτή η αρνητική σχέση δείχνει ότι, καθώς αυξάνεται η διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή, αυξάνεται η ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Το παραπάνω συμπέρασμα δείχνει ότι η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών μπορεί όχι μόνο να μη βελτιώσει την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου αλλά να την εξασθενίσει.

Τα γενικά συμπεράσματα της μελέτης των Manry, Mock και Turner είναι, ότι για τις μικρές επιχειρήσεις, ανεξάρτητα από το επίπεδο ελεγκτικού κινδύνου, η ποιότητα λογιστικού εξωτερικού ελέγχου μπορεί στην πραγματικότητα να αυξηθεί καθώς η διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών αυξάνεται. Όταν το δείγμα της έρευνας χωρισθεί ανάλογα με τον ελεγκτικό κίνδυνο και το μέγεθος της κάθε ελεγχόμενης εταιρίας προκύπτει, ότι η διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών σχετίζεται σημαντικά με την ποιότητα λογιστικού εξωτερικού ελέγχου μόνο για τις μικρές επιχειρήσεις, και όταν η διάρκεια θητείας υπερβαίνει τα 7 έτη, ανεξάρτητα από το επίπεδο κινδύνου δέσμευσης. Δεν προκύπτει καμία σημαντική σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της ποιότητας λογιστικού εξωτερικού ελέγχου για τις μεγάλες επιχειρήσεις χαμηλού ελεγκτικού κινδύνου ή για τις επιχειρήσεις υψηλού ελεγκτικού κινδύνου ή για τις μικρότερες επιχειρήσεις με σύντομη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών.

Συνολικά, η μελέτη των Manry, Mock και Turner δεν παρέχει υποστήριξη στην υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών και υποστηρίζει ότι οι σύντομες σχέσεις ελεγκτή-πελάτη συνδέονται με οικονομικές καταστάσεις χαμηλότερης ποιότητας.

4.12. Carey και Simnett (2006)[36]

Όπως έχει προαναφερθεί, η πολιτική της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών έχει προταθεί ως μέσο βελτίωσης της ποιότητας του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου και επομένως ως μέσο αύξησης της ποιότητας των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων. Τα οφέλη που προτάσσονται από τους υπέρμαχους της θεσμοθέτησης της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών είναι το ότι η καθιέρωσή της θα ενδυναμώσει την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών και ότι αυτή η νέα προοπτική στον λογιστικό εξωτερικό έλεγχο μπορεί να οδηγήσει στην εξέταση ζητημάτων που έχουν αγνοηθεί κατά τους προηγούμενους ελέγχους. Όπως φαίνεται, αυτά τα οφέλη στηρίζονται στην πεποίθηση ότι η εκτεταμένη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών συνδέεται με μείωση της ποιότητας του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Η έρευνα των Carey και Simnett (2006) παρέχει στοιχεία για την σχέση μεταξύ μακρόχρονης διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και ποιότητας εξωτερικού ελέγχου.

Όπως είναι φυσιολογικό, η εξέταση της επίδρασης της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών στην ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου, θα οδηγήσει σε ακριβέστερα και εγκυρότερα αποτελέσματα πραγματοποιούμενη σε ένα περιβάλλον και έναν χρόνο όπου η πολιτική περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών δεν είναι υποχρεωτική και η ταυτότητα του ορκωτού ελεγκτή κάθε εταιρίας μπορεί να προσδιοριστεί. Επειδή η Αυστραλία αποτελεί ένα τέτοιο περιβάλλον, οι Carey και Simnett προτίμησαν να εξετάσουν δείγμα 1021 εισηγμένων επιχειρήσεων της Αυστραλίας κατά το έτος 1995 (Από τις 1151 εισηγμένες κατά το 1995 επιχειρήσεις αφαιρέθηκαν οι 40 αλλοδαπές, 66 χωρίς επαρκή στοιχεία και οι 25 επιχειρήσεις του τραπεζικού και ασφαλιστικού τομέα). Στην Αυστραλία υπάρχει η απαίτηση να δημοσιεύεται η ταυτότητα του ορκωτού ελεγκτή στην έκθεση ελέγχου, από την δεκαετία του ’70. Έτσι υπάρχουν επαρκή στοιχεία για την εξέταση του δείγματος. Ως έτος εξέτασης οι ερευνητές διάλεξαν το έτος 1995 επειδή από το 2001 και μετά καθιερώθηκε στην Αυστραλία η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών κάθε 7 έτη και από το 1997 κάποιες ελεγκτικές εταιρίες (η Arthur Andersen αλλά και άλλες εταιρίες μέλη των Big-5 ελεγκτικών εταιριών) εφήρμοζαν την εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών με το πέρας κάποιου χρονικού διαστήματος.

Πιο συγκεκριμένα, η μελέτη των Carey και Simnett ερευνά εάν υπάρχει μια μείωση στην ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου η οποία συνδέεται με τη μακροχρόνια διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών. Για την μέτρηση της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου χρησιμοποιούνται τρεις κοινώς αποδεκτοί δείκτες μέτρησης: η ροπή του ορκωτού ελεγκτή προς την έκδοση μιας έκθεσης ελέγχου που περιλαμβάνει αμφιβολίες σχετικά με τη βιωσιμότητα της ελεγχόμενης επιχείρησης, η εξέταση του μεγέθους της απόλυτης τιμής των προαιρετικών δεδουλευμένων τα οποία χρησιμοποιούνται συνήθως για την χειραγώγηση των κερδών και η ανάλυση των αποκλίσεων μεταξύ προϋπολογισθέντων και πραγματοποιηθέντων κερδών.

Η ανάπτυξη της ερευνητικής υπόθεσης βασίσθηκε στις παρακάτω προγενέστερες απόψεις και ακαδημαϊκές έρευνες. Τα δύο επιχειρήματα που υποστηρίζουν την αρνητική σχέση μεταξύ της μακρόχρονης διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της ποιότητας λογιστικού εξωτερικού ελέγχου είναι α) η εξασθένιση της ανεξαρτησίας που μπορεί να προκύψει με την ανάπτυξη προσωπικών σχέσεων μεταξύ ορκωτού ελεγκτή και του πελάτη του, και β)

[36] Carey P and Simnett R, 2005, Audit partner tenure: implications for audit quality and mandatory rotation policy, Working Paper, University of New South Wales

επιδείνωση στην ικανότητα του ορκωτού ελεγκτή να επηρεάσει την κριτική αξιολόγηση (η οποία περιγράφεται στον κώδικα ηθικής (IFAC) ως απειλή οικειότητας).

Η ανάπτυξη προσωπικών σχέσεων μεταξύ της διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρίας και του ορκωτού ελεγκτή μπορεί να απειλήσει την ανεξαρτησία του ελεγκτή. Αυτή η απειλή στην ανεξαρτησία δεν εμφανίζεται μόνο κατά την διάρκεια της υποβολής της έκθεσης ελέγχου, αλλά έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει τις κρίσεις που γίνονται καθ' όλη τη διάρκεια του εξωτερικού ελέγχου. Κατά συνέπεια, υποστηρίζεται ότι οι εκτεταμένες προσωπικές σχέσεις μεταξύ ελεγκτή και πελάτη συνειδητά ή υποσυνείδητα θα επηρεάσουν την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητα του ορκωτού ελεγκτή. Επίσης υποστηρίζεται ότι η μακρόχρονη διάρκεια θητείας ορκωτού ελεγκτή μπορεί να οδηγήσει στην απειλή οικειότητας που μπορεί να οδηγήσει σε έναν περιορισμό στις ελεγκτικές-εξεταστικές προσεγγίσεις που γίνονται συχνά κατά τα πρώτα έτη θητείας του ορκωτού. Έτσι, το πρόγραμμα εξωτερικού ελέγχου μπορεί να γίνει σύνηθες και μη καινοτομικό δεδομένου ότι ο ορκωτός ελεγκτής «νομίζει» πως γνωρίζει όλα τα συστήματα της ελεγχόμενης εταιρίας. Υπάρχουν όμως και αντεπιχειρήματα που προτείνουν ότι η μακρόχρονη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών μπορεί να οδηγήσει σε υψηλότερη ποιότητα λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Αυτά τα επιχειρήματα δίνουν έμφαση στις υψηλότερες δαπάνες για εξωτερικό έλεγχο οι οποίες συνδέονται με τις σύντομες περιόδους διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και στην αύξηση της γνώσης για την ελεγχόμενη εταιρία η οποία αποκτιέται μέσω των επαναλαμβανόμενων ελέγχων.

Η παραπάνω συζήτηση περί της σχέσης μεταξύ διάρκειας θητείας ορκωτού ελεγκτή και της ποιότητας λογιστικού εξωτερικού ελέγχου προτείνει ότι κατά το πρώτο έτος θητείας του, ο ορκωτός ελεγκτής είναι πιθανότερο να είναι πλήρως ανεξάρτητος και να φέρει μια φρέσκια προοπτική-σκοπιά στον έλεγχο. Ενώ ο ορκωτός ελεγκτής λαμβάνει τις απαραίτητες γνώσεις και την πείρα, υπάρχει αυξανόμενος κίνδυνος αποτυχίας ανίχνευσης παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Η ελεγκτική εταιρία θα προσπαθήσει να μειώσει αυτόν τον κίνδυνο μέσω των διαδικασιών ποιοτικού ελέγχου με σκοπό να εξασφαλίσει τα κέρδη και την αξιοπιστία της εικόνας της. Αφού έχει περάσει αυτή η αρχική περίοδος και ο ορκωτός ελεγκτής έχει αποκτήσει την απαραίτητη γνώση για τον πελάτη, υπάρχει μια περίοδος όπου η ποιότητα λογιστικού εξωτερικού ελέγχου αναμένεται να φθάσει στο μέγιστό της. Κατά αυτήν την χρονική περίοδο ο σχετικά μικρός αριθμός ετών θητείας δεν αναμένεται να έχει διαβρώσει την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή. Το ακριβές μήκος αυτής της περιόδου είναι άγνωστο, αλλά οι πρόσφατες μελέτες και νομοθετικές πρωτοβουλίες την προσδιορίζουν στα πέντε με επτά έτη. Με το πέρας αυτής της περιόδου, αναμένεται μια μείωση της ποιότητας λογιστικού εξωτερικού ελέγχου μέσω της ανάπτυξης προσωπικών σχέσεων ελεγκτή-πελάτη και της εμφάνισης της απειλής οικειότητας. Η παραπάνω περιγραφόμενη σχέση μεταφράζεται στην παρακάτω ερευνητική υπόθεση:

Η1: Υπάρχει αρνητική σχέση μεταξύ ποιότητας εξωτερικού ελέγχου και διάρκειας θητείας ορκωτού ελεγκτή.

Στις αναλύσεις της έρευνας, μακροχρόνια διάρκεια θητείας ορκωτού ελεγκτή θεωρείται η διάρκεια θητείας που ξεπερνά τα 7 έτη ως οι καταστάσεις όπου ο ελεγκτής είναι ένας συνεργάτης υπεύθυνος για περισσότερο από επτά έτη και σύντομη διάρκεια θητείας ορκωτού ελεγκτή θεωρείται η θητεία που δεν ξεπερνά τα 2 έτη.

Κατά την εξέταση των εκθέσεων ελέγχου που περιλαμβάνουν αμφιβολία σχετικά με την βιωσιμότητα της ελεγχόμενης επιχείρησης, η έρευνα διαπιστώνει ότι η ροπή του ορκωτού ελεγκτή προς την έκδοση τέτοιων εκθέσεων ελαττώνεται με την αύξηση της διάρκειας θητείας του. Οι αναλύσεις ευαισθησίας προτείνουν ότι η αυτή η μείωση στη ροπή αυτή είναι εντονότερη για ορκωτούς ελεγκτές των εταιριών που δεν ανήκουν στις Big-6 ελεγκτικές

εταιρίες.

Η έρευνα των Carey και Simnett δεν βρίσκει κανένα στοιχείο ύπαρξης σχέσης μεταξύ απόλυτης τιμής προαιρετικών δεδουλευμένων και διάρκειας θητείας ορκωτού ελεγκτή. Αυτό το αποτέλεσμα είναι αντίθετο με τις περισσότερες από τις προγενέστερες έρευνες τις σχετικές με το θέμα, οι οποίες στο σύνολό τους υποστηρίζουν ότι η μακροχρόνια διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών συνδέεται με μειωμένη ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων. Αυτή η διαφορά μπορεί να είναι ένα αποτέλεσμα των πολιτιστικών διαφορών ανάμεσα στην Αυστραλία και τις άλλες χώρες στις οποίες διεξήχθησαν οι προγενέστερες έρευνες.

Η εξέταση της σχέσης μεταξύ διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και αποκλίσεων μεταξύ προϋπολογισθέντων και πραγματοποιηθέντων κερδών οι οδηγεί στα παρακάτω συμπεράσματα: Υπάρχουν στοιχεία που δείχνουν ότι όταν η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών είναι μακρόχρονη, οι αποκλίσεις κερδοφορίας είναι μικρότερες, δηλαδή η διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρίας φαίνεται να έχει μεγαλύτερη ευχέρεια χειραγώγησης των αποτελεσμάτων και ως συνέπεια επαλήθευσης των προϋπολογισμών. Η ανάλυση ευαισθησίας σχετικά με τις αποκλίσεις κερδοφορίας δείχνει ότι η εξασθένιση της ποιότητας ελέγχου, μετρούμενη υπό το πρίσμα των αποκλίσεων, είναι εντονότερη στις ελεγχόμενες επιχειρήσεις που δεν ελέγχονται από τις Big-6 ελεγκτικές εταιρίες.

Συμπερασματικά, η μελέτη των Carey και Simnett επιβεβαιώνει ότι η μακρά θητεία ορκωτών ελεγκτών εξασθενίζει την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου όταν αυτή μετράται υπό το πρίσμα των εκθέσεων με αμφιβολία και των αποκλίσεων προϋπολογισμών κερδοφορίας, αλλά όταν η ποιότητα του ελέγχου μετράται με τη χρήση των προαιρετικών δεδουλευμένων, δεν προκύπτει σημαντική σχέση μεταξύ αυτής και της διάρκειας θητείας. Τα αποτελέσματα αυτά παρέχουν υποστήριξη για την εισαγωγή της πολιτικής της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών μετά από θητεία 7 ετών. Παρόλα αυτά, οι Carey και Simnett σημειώνουν ότι τα αποτελέσματα της έρευνας για τη σχέση μεταξύ θητείας και ποιότητας ελέγχου μπορεί να είναι εντελώς διαφορετικά σε ένα περιβάλλον υποχρεωτικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών, επειδή η γνώση του ορκωτού ελεγκτή ότι μετά από κάποιο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα θα πρέπει να εγκαταλείψει την ελεγχόμενη εταιρία, μπορεί να τον οδηγήσει σε εντελώς διαφορετική αντιμετώπιση της διαδικασίας του ελέγχου.

4.13. Ye, Carson και Simnett (2006)[37]

Η οικονομική εξάρτηση που προκύπτει από την παροχή μη-ελεγκτικών υπηρεσιών από τις ελεγκτικές εταιρίες προς τις ελεγχόμενες και η οικειότητα που αναπτύσσεται ανάμεσα στον ορκωτό ελεγκτή και τη διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρίας λόγω της μακρόχρονης διάρκειας θητείας του, λέγεται ότι συμβάλουν στην εξασθένιση της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών. Για την αποφυγή των παραπάνω απειλών έχουν προταθεί διάφορα μέτρα, όπως η υποχρεωτική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών και η απαγόρευση παροχής συγκεκριμένου είδους μη-ελεγκτικών υπηρεσιών από την ελεγκτική εταιρία προς την ελεγχόμενη εταιρία πελάτη.

Παρόλα αυτά, τα παραπάνω μέτρα προτείνονται χωρίς πρώτα να έχουν απαντηθεί κάποια ερωτήματα που έχουν άμεση σχέση με αυτές τις απειλές και κινδύνους κατά της ανεξαρτησίας. Παραδείγματος χάριν, δεν έχει ερευνηθεί ποιοί παράγοντες επηρεάζουν την

[37] Ye, Carson and Simnett, 2006, Threats to Auditor Independence: The Impact of Non-Audit Services, Tenure, and Alumni Affiliation, University of NSW Sydney, NSW 2052

απόφαση της ελεγχόμενης επιχείρησης να αγοράσει μη-ελεγκτικές υπηρεσίες από τον ορκωτό ελεγκτή της, καθώς και πώς οι οικονομικοί δεσμοί και κοινωνικοί δεσμοί μεταξύ των ορκωτών ελεγκτών και των πελατών έχουν επιπτώσεις στην ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή. Η παρούσα μελέτη των Ye, Carson και Simnett εξετάζει αυτές τις δύο ερευνητικές ερωτήσεις. Στοχεύει, αφενός στην εξακρίβωση των καθοριστικών παραγόντων που επηρεάζουν το επίπεδο μη-ελεγκτικών υπηρεσιών που παρέχονται, με εστίαση στη διάρκεια θητείας τόσο του ορκωτού ελεγκτή, όσο και της ελεγκτικής εταιρίας, για να εξετάσει τα κίνητρα και τα αντικίνητρα αγοράς μη-ελεγκτικών υπηρεσιών από τις ελεγκτικές εταιρίες, και αφετέρου, να εξετάσει εάν και πώς η ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών (εξεταζόμενη από την σκοπιά της έκφρασης αμφιβολιών στην έκθεση λογιστικού ελέγχου για την ομαλή συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας(going-concern opinions)) επηρεάζεται από την έκταση παροχής μη-ελεγκτικών υπηρεσιών, τη διάρκεια θητείας της ελεγκτικής εταιρίας και τη διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή.

Η παρούσα έρευνα είναι η πρώτη κατά την οποία ερευνάται ο ρόλος της διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών στον προσδιορισμό της έκτασης των παρεχόμενων μη-ελεγκτικών υπηρεσιών. Οι προγενέστερες έρευνες εστίαζαν κυρίως στη σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών και της ποιότητας εξωτερικού ελέγχου. Εντούτοις, υπάρχουν άλλες διαστάσεις του εξωτερικού ελέγχου (μη-ελεγκτικές υπηρεσίες) οι οποίες επηρεάζουν την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή, που η διάρκεια θητείας μπορεί να επηρεάσει. Με την εξέταση της κοινής επίδρασης της διάρκειας θητείας ορκωτού ελεγκτή και ελεγκτικής εταιρίας και της παροχής μη-ελεγκτικών υπηρεσιών στην ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών, αυτή η έρευνα επεκτείνει την τρέχουσα γνώση πιθανών απειλών για την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών.

Η μελέτη των Ye, Carson και Simnett εξετάζει το έτος 2002, δηλαδή την μετά-Enron εποχή και επομένως είναι σε θέση να συλλάβει τα πιο πρόσφατα χαρακτηριστικά της σχέσης ορκωτού ελεγκτή-πελάτη μέσα σε ένα πλαίσιο αυξανόμενης αμφισβήτησης της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 912 επιχειρήσεις, οι οποίες είναι εισηγμένες το έτος 2002 στο Χρηματιστήριο Αξιών της Αυστραλίας (Australian Stock Exchange). Από τις αρχικά 1238 επιχειρήσεις του δείγματος αφαιρέθηκαν οι εταιρίες χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, οι ξένες επιχειρήσεις και κάποιες επιχειρήσεις που δεν εμφάνιζαν επαρκή για την έρευνα στοιχεία.

Η πρώτη υπόθεση της έρευνας φασίζεται στην θεώρηση ότι η αυξημένη διάρκεια θητείας της ελεγκτικής εταιρίας οδηγεί σε καλύτερο διαμοιρασμό γνώσης μεταξύ της ελεγκτικής εταιρίας και της ελεγχόμενης εταιρίας-πελάτη, καθώς επίσης και σε μειωμένες δαπάνες σχετικά με τη εύρεση νέου προμηθευτή διοικητικών (μη-ελεγκτικών υπηρεσιών). Υπό αυτήν άποψη, οι ελεγχόμενες εταιρίες έχουν το κίνητρο να αγοράσουν μη-ελεγκτικές υπηρεσίες άμεσα από τους ορκωτούς ελεγκτές τους αντί άλλων άγνωστων προμηθευτών, γεγονός που οδηγεί σε μια θετική σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ελεγκτικής εταιρίας και του μεγέθους των παρεχόμενων μη-ελεγκτικών υπηρεσιών. Έτσι, η πρώτη υπόθεση είναι η εξής:

Η1: Όσο αυξάνεται η διάρκεια θητείας της ελεγκτικής εταιρίας, η ελεγχόμενη εταιρία-πελάτης θα αγοράζει περισσότερες μη-ελεγκτικές υπηρεσίες.

Τα συναισθήματα της στενής σχέσης, φιλίας και εμπιστοσύνης μεταξύ ορκωτού ελεγκτή και διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρίας μπορούν να επηρεάσουν τις επαγγελματικές τους σχέσεις. Η μεγάλη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών οδηγεί σε καλύτερες διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ του βασικού προσωπικού αμφότερων των συμβαλλόμενων εταιριών (ελεγκτική - ελεγχόμενη), γεγονός το οποίο σύμφωνα με τη θεωρία μάρκετινγκ επηρεάζει θετικά τις μεταξύ των εταιριών μελλοντικές πωλήσεις. Υπό αυτήν την άποψη, οι ορκωτοί ελεγκτές που παραμένουν μακροχρόνια στην ελεγχόμενη εταιρία έχουν τη

δυνατότητα να κάνουν διευκολύνσεις όχι μόνο τη διαδικασία του ελέγχου, αλλά και στην πώληση μη-ελεγκτικών υπηρεσιών. Βάσει αυτής της λογικής, υποστηρίζεται ότι η μεγάλη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών θα έχει θετική επίδραση στο μέγεθος των μη-ελεγκτικών υπηρεσιών που αγοράζονται από την ελεγχόμενη εταιρία, μέσω της παραγωγής μιας υγιούς διαπροσωπικής σχέσης μεταξύ των ορκωτών ελεγκτών και των πελατών. Έτσι η δεύτερη υπόθεση είναι η εξής:

Η2: Όσο αυξάνεται η διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή (συνεργάτη), η ελεγχόμενη εταιρία-πελάτης θα αγοράζει περισσότερες μη-ελεγκτικές υπηρεσίες.

Οι επόμενες υποθέσεις της έρευνας εστιάζουν στην ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών. Έτσι, εξετάζεται η πιθανής επίδραση των μη-ελεγκτικών υπηρεσιών και της μακρόχρονης σχέσης ορκωτού ελεγκτή-πελάτη, στην ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή. Η εξέταση της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή γίνεται με την εξέταση της συμπεριφοράς του σε περιπτώσεις όπου πρέπει να εκδώσει έκθεση ελέγχου που περιέχει αμφιβολίες σχετικά με την δυνατότητα ομαλής συνέχισης της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Άρα, οι υποθέσεις της έρευνας που προκύπτουν είναι οι παρακάτω:

Η3: Υψηλά επίπεδα μη ελεγκτικών υπηρεσιών (ως αποτέλεσμα της αυξημένης διάρκειας θητείας ορκωτού ή ελεγκτικής εταιρίας), περιορίζουν τη δυνατότητα του ορκωτού ελεγκτή να διαπιστώσει αμφιβολίες σχετικά με την ομαλή συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας της επιχείρησης.

Η4: Αυξημένη διάρκεια θητείας της ελεγκτικής εταιρίας, περιορίζει τη δυνατότητα του ορκωτού ελεγκτή να διαπιστώσει αμφιβολίες σχετικά με την ομαλή συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας της επιχείρησης.

Η5: Αυξημένη διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή, περιορίζει τη δυνατότητα του ορκωτού ελεγκτή να διαπιστώσει αμφιβολίες σχετικά με την ομαλή συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας της επιχείρησης.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η έρευνα υποθέτει ότι οι πελάτες τείνουν να αγοράσουν περισσότερες μη-ελεγκτικές υπηρεσίες από την ελεγκτική εταιρία όταν υπάρχει μια στενή σχέση ορκωτών ελεγκτών-πελατών. Οι σχέσεις ορκωτού ελεγκτή-πελάτη που εξετάζονται εδώ είναι: η διάρκεια θητείας ελεγκτικής εταιρίας και η διάρκεια θητείας ορκωτού ελεγκτή. Με βάση 709 παρατηρήσεις αυστραλιανών επιχειρήσεων που αγόρασαν μη-ελεγκτικές υπηρεσίες από την ελεγκτική εταιρία τους το 2002, τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν το θεωρητικό πλαίσιο που κρύβεται κάτω από την προθυμία της ελεγχόμενης επιχείρησης να αγοράσει περισσότερες μη-ελεγκτικές υπηρεσίες από την ελεγκτική εταιρία της. Η σχέση ορκωτού ελεγκτή-πελάτη, και ιδιαίτερα η διάρκεια θητείας της ελεγκτικής εταιρίας προκύπτει ότι είναι ένας σημαντικός παράγοντας που προτρέπει τις ελεγχόμενες επιχειρήσεις να προμηθευτούν μη-ελεγκτικές υπηρεσίες από τους τρέχοντες ελεγκτές τους. Εντούτοις, η διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών δεν φαίνεται να επηρεάζει ιδιαίτερα τα επίπεδα μη-ελεγκτικών υπηρεσιών. Αυτό δείχνει ότι αν και η διαπροσωπική σχέση είναι ένα σημαντικό συστατικό της σχέσης ελεγκτικής-ελεγχόμενης εταιρίας, από μόνο του αυτό δεν είναι επαρκές για να επηρεάσει την απόφαση του πελάτη να αγοράσει μη-ελεγκτικές υπηρεσίες.

Κατά εξέταση των απειλών κατά της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών, η έρευνα καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η δυνατότητα των ορκωτών ελεγκτών να εκφράσουν αμφιβολίες σχετικά με την ομαλή συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας της ελεγχόμενης επιχείρησης, επηρεάζεται από το επίπεδο των μη-ελεγκτικών υπηρεσιών που παρέχονται από την ελεγκτική στην ελεγχόμενη εταιρία. Αυτό το συμπέρασμα βρίσκεται στην ίδια κατεύθυνση με τα συμπεράσματα προγενέστερων ερευνών όπως των Wines (1994) και Frankel (2002).

Το γενικό συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει η έρευνα είναι ότι υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ διάρκειας θητείας ελεγκτών (κυρίως διάρκεια θητεία ελεγκτικής εταιρίας), επιπέδου παρεχόμενων μη-ελεγκτικών υπηρεσιών, και ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή.

4.14. Knechel και Vanstraelen (2007)[38]

Το ερώτημα για το εάν η ποιότητα εξωτερικού λογιστικού ελέγχου επηρεάζεται από το χρονικό διάστημα όπου ένας ορκωτός ελεγκτής ελέγχει μία εταιρία-πελάτη έχει τύχει εκτενούς προσοχής από τους ερευνητές τα τελευταία χρόνια. Στη συγκεκριμένη έρευνα των Knechel και Vanstraelen, παρέχεται πρόσθετη πληροφόρηση με την εξέταση του αντίκτυπου που έχει η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών στην πιθανότητα ένας ορκωτός ελεγκτής να εκδώσει έκθεση ελέγχου που περιέχει αμφιβολίες σχετικά με την συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας της ελεγχόμενης επιχείρησης.

Η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου συνδέεται άμεσα με την ανεξαρτησία και την ικανότητα του ορκωτού ελεγκτή. Η αυξημένη διάρκεια θητείας μπορεί να ασκήσει αρνητική επίδραση στο καθένα από τα δύο. Η μακροχρόνια διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών μπορεί να αυξήσει την ικανότητα του ελεγκτή δεδομένου ότι ο ελεγκτής μπορεί να στηρίξει τις αποφάσεις του ελέγχου στην εκτενή γνώση για τον πελάτη, η οποία έχει αναπτυχθεί με την πάροδο του χρόνου, ή μπορεί να υπονομεύσει την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών δεδομένου ότι η μεγάλη διάρκεια θητείας ενθαρρύνει τη στενότητα μεταξύ της διοίκησης και του ελεγκτή. Η σύντομη διάρκεια θητείας ορκωτών μπορεί να υπονομεύσει την ικανότητα τους δεδομένου ότι ο ελεγκτής γνωρίζει λιγότερα για την ελεγχόμενη επιχείρηση κατά πρώτα έτη ενός εξωτερικού ελέγχου, αλλά μπορεί επίσης να υπονομεύσει την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών δεδομένου ότι οι ελεγκτές θα επιθυμήσουν να διατηρήσουν έναν νέο πελάτη για να κάνουν απόσβεση των δαπανών της αρχικής οργάνωσης του εξωτερικού ελέγχου.

Η συγκεκριμένη έρευνα των Knechel και Vanstraelen γίνεται σε ένα περιβάλλον όπου η εκτεταμένη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών είναι πιθανότερο να οδηγήσει σε μια πιθανή εξασθένιση της ανεξαρτησίας του ορκωτού και ως συνέπεια, σε πλήγμα της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου. Για αυτόν τον λόγο, εστιάζει σε ιδιωτικές εταιρίες του Βελγίου. Αυτό το περιβάλλον είναι ενδιαφέρον επειδή οι ιδιωτικές εταιρίες αποτελούν την πλειοψηφία της οικονομίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η τέταρτη οδηγία της ΕΕ επιβάλλει οι ιδιωτικές εταιρίες που πληρούν ορισμένα κριτήρια μεγέθους να πραγματοποιούν λογιστικό εξωτερικό έλεγχο. Επιπλέον, επειδή στο Βέλγιο οι κανόνες ελέγχου σχετικά με το ζήτημα της υποβολής έκθεσης ανησυχίας για την ομαλή συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας έχουν αναπτυχθεί λιγότερο απ' ότι στις ΗΠΑ, οι ορκωτοί ελεγκτές έχουν μεγαλύτερη ευελιξία στην απόφαση δημοσίευσης για το ποιά επιχείρηση μπορεί να αντιμετωπίσει οικονομικά προβλήματα.

Οι ερευνητές κατά καιρούς έχουν χρησιμοποιήσει διάφορα μέτρα της ποιότητας λογιστικού

[38] Knechel and Vanstraelen, 2007, The Relationship between Auditor Tenure and Audit Quality Implied by Going Concern Opinions, AUDITING: A JOURNAL OF PRACTICE & THEORY Vol. 26, No. 1 May 2007 pages: 113–131

ελέγχου και της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών για να εξετάσουν τη σχέση αυτών με τη διάρκεια θητείας των ορκωτών, συμπεριλαμβανομένης της επίπτωσης των αποτυχιών εξωτερικού ελέγχου, την πιθανότητα έκδοσης των τροποποιημένων εκθέσεων ελέγχου, και της έκτασης της διαχείρισης κερδών όπως μετριέται από το μέγεθος των προαιρετικών δεδουλευμένων. Στην παρούσα έρευνα, η μέτρηση της ποιότητας εξωτερικού ελέγχου έγινε με την εξέταση της πιθανότητας ενός ελεγκτή να εκδώσει έκθεση που θα περιλαμβάνει αμφιβολίες σχετικά με την συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας της ελεγχόμενης επιχείρησης. Χρησιμοποιείται ένα δείγμα 618 εκθέσεων εξωτερικού ελέγχου από βελγικές επιχειρήσεις, που χωρίζεται ομοιόμορφα μεταξύ επιχειρήσεων που χρεοκόπησαν και επιχειρήσεων που τελικά επιβίωσαν.

Λαμβάνοντας υπόψη τη δημόσια αποκάλυψη των εταιρικών πτωχεύσεων και τη γενική προσδοκία από το επενδυτικό κοινό και τους ρυθμιστές της οικονομίας ότι οι ορκωτοί ελεγκτές θα χρησιμεύσουν ως ένα σύστημα προειδοποίησης προς τους επενδυτές, πολλοί θεωρούν την μη έκδοση έκθεσης που περιέχει αμφιβολίες σχετικά με την ομαλή συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, ως αποτυχία του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Ενώ η έκδοση μιας ανησυχητικής έκθεσης είναι ατελής προάγγελος της επόμενης πτώχευσης, θεωρείται ότι μια μείωση στην πιθανότητα έκδοσης μιας ανησυχητικής έκθεσης, όταν στη συνέχεια πτωχεύσει η εταιρία αυτή, αποτελεί ένδειξη της μειωμένης ποιότητας λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Δεδομένου ότι οι προγενέστερες έρευνες προτείνουν ότι η μεγάλη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών μπορεί να μην μειώνει την ποιότητα λογιστικού εξωτερικού ελέγχου, για τις επιχειρήσεις με οικονομικά προβλήματα αναμένεται ότι ένας ορκωτός ελεγκτής δεν θα είναι λιγότερο πιθανό να εκδώσει μια ανησυχητική έκθεση όταν η διάρκεια θητείας του είναι μεγαλύτερη. Αυτό οδηγεί στην πρώτη υπόθεσή, η οποία είναι:

Η1: Η αυξημένη διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή δεν μειώνει την ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου, όταν αυτή μετράται με κριτήριο την πιθανότητα ο ορκωτός ελεγκτής να μην έχει εκδώσει έκθεση ελέγχου με ανησυχητικές εκτιμήσεις σχετικά με την ομαλή συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας μιας επιχείρησης που στη συνέχεια πτωχεύει.

Τα συμβατικά επιχειρήματα για την ποιότητα λογιστικού εξωτερικού ελέγχου στις σύντομες θητείες ορκωτών ελεγκτών τείνουν να εστιάσουν στο ζήτημα της ικανότητας αγνοώντας την πιθανή απώλεια ανεξαρτησίας που συνδέεται με την επιθυμία να διατηρηθεί ένας πελάτης Εντούτοις, μια αύξηση στην πιθανότητα ένας ορκωτός ελεγκτής να εκδώσει μία ανησυχητική έκθεση για μια επιχείρηση που στη συνέχεια δεν πτωχεύει μπορεί να είναι ενδεικτική μιας μείωσης στην ικανότητα του. Με την δεύτερη υπόθεση εξετάζεται η φύση των λαθών στις εκθέσεις των ορκωτών ελεγκτών για ένα δείγμα επιχειρήσεων που τελικά δεν πτωχεύουν. Βάσει της προγενέστερης βιβλιογραφίας σχετικά με τη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών, αναμένεται ότι μία εκτεταμένη σχέση ελεγκτή-πελάτη θα βελτιώσει τη δυνατότητα του ορκωτού ελεγκτή να διακρίνει πότε μια επιχείρηση είναι αληθινά σε κίνδυνο πτώχευσης. Αυτό οδηγεί στη δεύτερη υπόθεσή η οποία είναι η εξής:

Η2: Η αυξημένη διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή αυξάνει την ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου, όταν αυτή μετράται με κριτήριο την πιθανότητα ο ορκωτός ελεγκτής να μην έχει εκδώσει έκθεση ελέγχου με ανησυχητικές εκτιμήσεις σχετικά με την ομαλή συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας μιας επιχείρησης που στη συνέχεια δεν πτωχεύει.

Τα αποτελέσματα της έρευνας οδηγούν στα παρακάτω συμπεράσματα. Χρησιμοποιώντας δείγμα Βελγικών επιχειρήσεων που στη συνέχεια κήρυξαν πτώχευση, εξετάζοντας δηλαδή την πρώτη υπόθεση της έρευνας, παρατηρείται ότι επιβεβαιώνεται η υπόθεση, δηλαδή η μακρόχρονη θητεία των ορκωτών ελεγκτών δεν επηρεάζει την ανεξαρτησία τους. Το

συμπέρασμα αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι η παράλειψη δημοσίευσης εκθέσεων που αμφισβητούν την ομαλή συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας επιχειρήσεων που στη συνέχεια πτώχευσαν, δεν συνδέεται με την διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Όσον αφορά την δεύτερη υπόθεση, εξετάζοντας το δείγμα προβληματικών επιχειρήσεων που στη συνέχεια δεν κήρυξαν πτώχευση, επιβεβαιώνεται και αυτή. Παρατηρείται δηλαδή, ότι όσο αυξάνεται η διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή, τόσο μειώνεται να εκδώσει εκείνος μία έκθεση που αμφισβητεί την ομαλή συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας προβληματικής επιχείρησης που στη συνέχεια διασώζεται. Το γενικό συμπέρασμα της έρευνας των Knechel και Vanstraelen είναι το γεγονός πως δεδομένου ότι το Βελγικό επιχειρηματικό περιβάλλον είναι ένα περιβάλλον όπου η διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών είναι πολύ πιθανό να υπονομεύσει την κρίση τους, τα αποτελέσματα της έρευνας αντικρούουν τον ισχυρισμό ότι οι μακροπρόθεσμες σχέσεις ελεγκτή-πελάτη υπονομεύουν την ποιότητα και την ανεξαρτησία του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου.

4.15. Bamber και Iyer (2007)[39]

Η έρευνα των Bamber και Iyer (2007) υποκινείται από την πρόσφατη συζήτηση των ρυθμιστικών φορέων σχετικά με την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών και τη φύση της σχέσης μεταξύ των ορκωτών ελεγκτών και των πελατών τους. Όπως είναι γνωστό, το Συμβούλιο Ανεξάρτητου Ελέγχου (Independence Standards Board) προσδιορίζει την οικειότητα των ορκωτών ελεγκτών με τον πελάτη ως μια από τις πέντε απειλές για την ανεξαρτησία των ελεγκτών (ISB 2000). Φυσικά, τελευταία γίνεται τεράστια συζήτηση γύρω από την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών και την πιθανή θεσμοθέτηση της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία και η ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Το έναυσμα για την διενέργεια αυτής της έρευνας δόθηκε από το γεγονός ότι δεν υπάρχει ισχυρή αιτιολόγηση ότι οι στενοί δεσμοί μεταξύ του ορκωτού ελεγκτή και του πελάτη είναι ακατάλληλοι επειδή εξασθενίζουν την αντικειμενικότητα του ελεγκτή κατά την εκτέλεση του λογιστικού ελέγχου. Είναι κοινώς αποδεκτό ότι οι ορκωτοί ελεγκτές πρέπει να εξοικειωθούν με τον πελάτη τους για να καταλάβουν τον πελάτη και τις λειτουργίες του αρκετά καλά έτσι ώστε να προγραμματίσουν και να εκτελέσουν έναν αποτελεσματικό και αποδοτικό λογιστικό εξωτερικό έλεγχο. Αυτή η σύγκρουση μεταξύ των γεγονότων: α) ότι οι ορκωτοί ελεγκτές πρέπει να εξοικειωθούν με τον πελάτη προκειμένου να εκτελεσθεί ποιοτικός εξωτερικός έλεγχος, εναντίον β) της απειλής στην αντικειμενικότητα λόγω αυτής της οικειότητας, έχουν οδηγήσει τους ακαδημαϊκούς να υποστηρίξουν ότι δεν είναι δυνατόν οι ορκωτοί ελεγκτές να ασκήσουν τελείως αντικειμενικό και αμερόληπτο έλεγχο.

Σκοπός της μελέτης των Bamber και Iyer (2007) είναι να μοντελοποιηθούν εμπειρικά οι σχέσεις των ορκωτών ελεγκτών με τους πελάτες τους. Η μελέτη έχει τρεις στόχους. Κατ' αρχάς, στηριζόμενοι στην Θεωρία Κοινωνικής Ταυτότητας (Tajfel and Turner 1985) να αναπτυχθεί και να εξετασθεί ένα θεωρητικό μέτρο του βαθμού στον οποίο οι ορκωτοί

[39] Bamber and Iyer, 2007, Auditors' Identification with Their Clients and Its Effect on Auditors' Objectivity, AUDITING: A JOURNAL OF PRACTICE & THEORY Vol. 26, No. 2 November 2007 pages: 1–24

ελεγκτές σχετίζονται με τους πελάτες τους. Αυτό το μέτρο χρησιμοποιείται για να εξετασθεί εάν οι ελεγκτές σχετίζονται μέσω του ελέγχου με τους πελάτες τους, και εάν ναι, κατά πόσο διαφέρει η ένταση της σχέσης ανάλογα με τον ορκωτό ελεγκτή. Κατά δεύτερον, η μελέτη εξετάζει το αποτέλεσμα της σχέσης ορκωτού ελεγκτή-πελάτη. Έτσι, εξετάζεται εάν οι ορκωτοί ελεγκτές που αναπτύσσουν ιδιαίτερους δεσμούς με έναν πελάτη είναι πιθανότερο να συμφωνήσουν στην πίεση της διοίκησης να επιτρέψουν επιθετικές λογιστικές πολιτικές (χειραγώγησης κερδών). Τρίτον, η μελέτη αναζητά τους παράγοντες που αυξάνουν τη συσχέτιση μεταξύ ελεγκτή και πελάτη, και εξετάζεται εάν η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών μπορεί να μειώσει την αλληλεπίδραση ελεγκτή-πελάτη και να αυξήσει την αντικειμενικότητα του εξωτερικού ελέγχου.

Η ανάπτυξη των ερευνητικών υποθέσεων γίνεται ως εξής: Αρχικά εξετάζονται τρεις παράγοντες που σύμφωνα με την Θεωρία Κοινωνικής Ταυτότητας επηρεάζουν τον βαθμό αλληλεπίδρασης ορκωτών ελεγκτών-πελατών. Ο πρώτος παράγοντας είναι διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών, δηλαδή το χρονικό διάστημα όπου ο ελεγκτής ασκεί εξωτερικό έλεγχο στον πελάτη. Αναμένεται ο βαθμός στον οποίο οι ορκωτοί ελεγκτές σχετίζονται με τους πελάτες τους να αυξάνεται καθώς παρατείνεται η θητεία τους στην ελεγχόμενη εταιρία. Έτσι η πρώτη υπόθεση της έρευνας είναι:

H1a: Ο βαθμός συσχέτισης ορκωτού ελεγκτή-πελάτη αυξάνεται όσο αυξάνεται η διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή.

Εκτός από την παραπάνω ερευνητική υπόθεση οι Bumber και Iyer εξετάζουν δύο ακόμη υποθέσεις, οι οποίες δεν σχετίζονται άμεσα με το θέμα της παρούσας εργασίας. Αυτές οι υποθέσεις είναι:

H1b: Ο βαθμός αλληλεπίδρασης μεταξύ ορκωτών ελεγκτών και πελατών αυξάνεται όσο αυξάνεται η σημασία του πελάτη για την ελεγκτική εταιρία.

H1c: Ο βαθμός αλληλεπίδρασης μεταξύ ορκωτών ελεγκτών και πελατών αυξάνεται όσο αυξάνεται όσο πιο βελτιωμένη είναι η εικόνα του πελάτη. («image»)

Εφόσον αποδειχθεί ότι οι ορκωτοί ελεγκτές αλληλεπιδρούν σε μεγάλο βαθμό με τους πελάτες τους, είναι απαραίτητο να διευκρινιστεί αν αυτή η αλληλεπίδραση επηρεάζει την αντικειμενικότητα των ελεγκτών. Τα κριτήρια αντικειμενικότητας απαιτούν από τον ορκωτό ελεγκτή να έχει αμερόληπτη κρίση κατά την διενέργεια του εξωτερικού ελέγχου και να μην συμβιβάζεται με τις επιθυμίες του πελάτη. Η αντικειμενικότητα αποτελεί το βασικό χαρακτηριστικό του ορκωτού ελεγκτή έτσι ώστε να εκφράσει μια αμερόληπτη άποψη σχετικά με την εγκυρότητα των οικονομικών καταστάσεων. Ανάλογα με την επαγγελματική κατάρτιση και εμπειρία τους, οι ορκωτοί ελεγκτές μπορούν να ελέγξουν τον βαθμό αλληλεπίδρασης με τους πελάτες τους έτσι ώστε να μην εξασθενίσει η αντικειμενικότητα και η ανεξαρτησία τους. Σε αντίθετη περίπτωση, η αλληλεπίδραση ελεγκτή-πελάτη μπορεί να παρεμποδίσει τον ανεξάρτητο έλεγχο με την πρόκληση προκαταλήψεων.

Βασιζόμενοι στις παραπάνω διαπιστώσεις οι Bumber και Iyer υποθέτουν ότι η αλληλεπίδραση των ορκωτών ελεγκτών με τους πελάτες τους εξασθενίζει την αντικειμενικότητά τους κι έτσι οι ορκωτοί ελεγκτές εμφανίζουν περισσότερες πιθανότητες να συμφωνήσουν με επιθετικές λογιστικές πολιτικές της διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρίας.

H2: Η πιθανότητα συναίνεσης των ορκωτών ελεγκτών με πολιτικές χειραγώγησης κερδών από του πελάτες τους αυξάνεται όσο αυξάνεται ο βαθμός αλληλεπίδρασης μεταξύ ελεγκτή-πελάτη.

Όπως έχει ειπωθεί, από πολλούς ρυθμιστικούς φορείς προτείνεται ως λύση για την βελτίωση της ποιότητας του ελέγχου η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας. Σχετικά

με αυτό το θέμα οι Bumber και Iyer εξετάζουν εάν η διάρκεια θητείας ελεγκτικής εταιρίας έχει επιπτώσεις στην αντικειμενικότητα της κρίσης των ορκωτών ελεγκτών. Η γνώση που αποκτιέται από την ελεγκτική εταιρία σχετικά με τις λειτουργίες της ελεγχόμενης εταιρία μπορεί να βοηθήσει τους ορκωτούς ελεγκτές να έχουν καλύτερη και αντικειμενικότερη κρίση κατά την διενέργεια του εξωτερικού ελέγχου. Δεδομένου και του γεγονότος ότι οι ρυθμιστικοί φορείς θεωρούν ότι η περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας μπορεί να βελτιώσει την αντικειμενικότητα και ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών, η έρευνα προτείνει την παρακάτω υπόθεση:

Η3: Η πιθανότητα συναίνεσης των ορκωτών ελεγκτών με πολιτικές χειραγώγησης κερδών από του πελάτες τους δεν επηρεάζεται από τη διάρκεια θητείας της ελεγκτικής εταιρίας.

Το δείγμα της έρευνας προέρχεται από τις απαντήσεις 257 Αμερικανών ορκωτών ελεγκτών οι οποίοι απάντησαν στα ερωτηματολόγια των Bumber και Iyer. Για την μέτρηση διαφόρων παραγόντων και μεταβλητών κατά την έρευνα χρησιμοποιήθηκαν μέσα όπως η κλίμακα Likert (κλιμακούμενη από το (1) διαφωνώ απόλυτα έως το (2) συμφωνώ απόλυτα). Η μέτρηση του βαθμού αλληλεπίδρασης ορκωτού ελεγκτή-πελάτη βασίζεται στην Οργανωσιακή Προσδιοριστική Κλίμακα (Mael και Ashforth 1992).

Τα αποτελέσματα της έρευνας των Bumber και Iyer προτείνουν ότι κοινωνικά κίνητρα των ελεγκτών διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στη διενέργεια του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Αυτά τα ευρήματα έχουν τις ανάλογες επιπτώσεις στους ορκωτούς, στους ρυθμιστικούς φορείς, και στους ακαδημαϊκούς ερευνητές.

Διαπιστώνεται ότι οι ορκωτοί ελεγκτές αλληλεπιδρούν με τους πελάτες τους, αν και υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση ανάλογα με το επίπεδο κατάρτισης και εμπειρίας των ελεγκτώ. Παρόλα αυτά, οι σημαντικές σχέσεις αλληλεπίδρασης ελεγκτών-πελάτων αποτελούν πιθανή πηγή ανησυχίας για την αντικειμενικότητα του εξωτερικού ελέγχου. Ειδικότερα, τα αποτελέσματά της μελέτης δείχνουν ότι η αλληλεπίδραση ελεγκτών-πελατών μπορεί να εξασθενίσει την αντικειμενικότητα των ελεγκτών, και συγκεκριμένα οι ορκωτοί ελεγκτές που αλληλεπιδρούν περισσότερο με τον πελάτη τους είναι πιθανότερο να συναινέσουν σε προσπάθειες χειραγώγησης κερδών από τους πελάτες τους και να μην απαιτήσουν αλλαγή των ενδεχομένων παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Οι πιο πεπειραμένοι ορκωτοί ελεγκτές και οι ελεγκτές που διαθέτουν υψηλότερα επίπεδα επαγγελματικής συνείδησης είναι λιγότερο πιθανό να συναινέσουν με τις επιθετικές στρατηγικές του πελάτη τους. Αυτά τα αποτελέσματα υποστηρίζουν τις πρόσφατες προσπάθειες των ρυθμιστικών φορέων και των ελεγκτικών εταιριών να υπογραμμίσουν τη σημασία της μεταφοράς προς τα κάτω στην διοικητική ιεραρχία της ελεγκτικής εταιρίας, της σωστής επαγγελματικής συνείδησης και του κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας. Όπως προκύπτει το μέγεθος του πελάτη (μέγεθος ελεγχόμενης εταιρίας) δεν σχετίζεται με την αντικειμενικότητα των ορκωτών ελεγκτών, ενώ η διάρκεια θητείας ελεγκτικής εταιρίας συνδέεται οριακά με μεγαλύτερη αντικειμενικότητα από την μεριά των ορκωτών ελεγκτών. Τα αποτελέσματά της έρευνας σχετικά με τη διάρκεια θητείας ελεγκτικής εταιρίας δεν υποστηρίζουν τις πρόσφατες εισηγήσεις των ρυθμιστικών φορέων για θεσμοθέτηση της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας ως λύση για τη βελτίωση της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου.

Τα συμπεράσματά της έρευνας σχετικά με την αναπόφευκτη αλληλεπίδραση ελεγκτή-πελάτη και της αρνητικής επίδρασης αυτής στην αντικειμενικότητα των ορκωτών ελεγκτών υποστηρίζουν τις ανησυχίες για την απειλή της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών όταν αυτοί βρίσκονται πολύ «κοντά» στους πελάτες τους. Σχετικά με την φύση της αλληλεπίδρασης ορκωτού ελεγκτή-πελάτη, οι ερευνητές εξέτασαν τρεις προσδιοριστικούς παράγοντες αυτής. Όπως προκύπτει, η διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών, η εικόνα («image») πελατών, και η σημασία του πελάτη επηρεάζουν το βαθμό αλληλεπίδρασης

ορκωτού ελεγκτή-πελάτη. Οι ελεγκτικές εταιρίες πρέπει να είναι σε θέση να διαχειριστούν μέχρι ενός βαθμού την ανάπτυξη και ισχυροποίηση των δεσμών ελεγκτή-πελάτη. Γενικότερα, τα αποτελέσματά της έρευνας υποστηρίζουν την ανάπτυξη από μέρους των ελεγκτικών εταιριών δικλίδων ασφαλείας έτσι ώστε να διασφαλιστεί η αντικειμενικότητα και η ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών.

Ένα ακόμη συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει η παρούσα μελέτη και είναι αρκετά διαφορετικό από τα συμπεράσματα προγενέστερων μελετών είναι ότι το πλήγμα στην αντικειμενικότητα των ορκωτών ελεγκτών δεν είναι απλά το αποτέλεσμα της ανάπτυξης της τυπικής σχέσης ελεγκτή-πελάτη ή αποτέλεσμα της οικονομικής εξάρτησης. Το πλήγμα στην αντικειμενικότητα προκύπτει από την έμφυτη κοινωνική ανάγκη των ορκωτών ελεγκτών να συναναστραφούν με τους πελάτες τους. Λόγω αυτής της διαπίστωσης, προκύπτει ότι η καθιέρωση περιορισμένης θητείας και η οριοθέτηση του χρόνου ο οποίος μπορεί να επιδράσει αρνητικά στην ποιότητα του ελέγχου ίσως είναι ενέργειες καθαρά και μόνο τεχνοκρατικές, που δεν μπορούν να αποτρέψουν την δημιουργία διαπροσωπικών σχέσεων ελεγκτή-πελάτη και το αναπόφευκτο πλήγμα της ανεξαρτησίας του ελέγχου.

4.16. Fairchild (2007)[40]

Όπως έχει ξαναειπωθεί, υπό το φως των μεγάλων εταιρικών σκανδάλων όπως της Enron και Worldcom, η ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών έχει γίνει θέμα εκτενούς συζήτησης και έρευνας από τις εποπτικές αρχές και τους ακαδημαϊκούς. Το γνωστό ερώτημα που απασχολεί νομοθέτες και ερευνητές είναι το εάν θα πρέπει μια εταιρία να αναγκαστεί να αντικαταστήσει τον ορκωτό ελεγκτή της με το πέρας κάποιου συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος, ή αν θα πρέπει ο ορκωτός ελεγκτής να παραμείνει καιρό στην ελεγχόμενη εταιρία και να χτίσει μία δυνατή σχέση με τον πελάτη, η οποία θα συνοδεύεται από αυξημένη γνώση και εμπειρία των λειτουργιών του.

Η έρευνα του Fairchild (2007) συμβάλλει στη συζήτηση σχετικά με την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών υιοθετώντας ένα διαφορετικό μοντέλο από τις προγενέστερες έρευνες, οι οποίες τις περισσότερες φορές εξετάζουν τη σχέση θητείας και ανεξαρτησίας ορκωτού ελεγκτή με την μελέτη του επιπέδου χειραγώγησης των κερδών και συγκεκριμένα με την μέτρηση των προαιρετικών δεδουλευμένων. Η μελέτη του Fairchild γίνεται με την ανάπτυξη ενός απλού ελεγκτικού μοντέλου στο οποίο ο διευθυντής της ελεγχόμενης εταιρίας λαμβάνει μια απόφαση για το αν πρέπει ή όχι να γίνει χειραγώγηση των κερδών (λογιστική απάτη). Ο ορκωτός ελεγκτής έπειτα αποφασίζει εάν θα εκτελέσει έναν βασικό ή έναν εκτεταμένο λογιστικό εξωτερικό έλεγχο. Το επίπεδο του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου έχει επιπτώσεις στην πιθανότητα ανίχνευσης της λογιστικής απάτης. Μετά από την διενέργεια του ελέγχου, ο ορκωτός ελεγκτής αποφασίζει εάν θα δημοσιεύσει μία θετική ή αρνητική για τον πελάτη έκθεση ελέγχου. Στο μοντέλο του Fairchild, η δυνατότητα ανίχνευσης της λογιστικής απάτης από τον ορκωτό ελεγκτή συσχετίζεται θετικά με τη διάρκεια θητείας του, γεγονός που υπονοεί ότι η αυξανόμενη διάρκεια θητείας ορκωτού ελεγκτή μειώνει τα κίνητρα της διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρίας για χειραγώγηση των κερδών. Εντούτοις, μια αύξηση στη διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή μπορεί επίσης να οδηγήσει σε μια αύξηση στα συναισθήματα συμπάθειας των ορκωτού ελεγκτή προς τη διοίκηση (εξασθένιση ανεξαρτησίας) λόγω της στενής αλληλεπίδρασης που δημιουργείται

[40] Fairchild R, 2007, Audit Tenure, Report Qualification and Fraud, Working Paper, University of Bath

από την μακρόχρονη σχέση ελεγκτή-πελάτη, γεγονός που υπονοεί ότι η αυξανόμενη διάρκεια θητείας ορκωτού ελεγκτή μπορεί να αυξήσει τα κίνητρα της διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρίας για διενέργεια λογιστικής απάτης. Το μοντέλο που αναπτύσσεται σε αυτή την έρευνα από τον Fairchild εξετάζει την αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών των δύο προσδιοριστικών παραγόντων των κινήτρων της διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρίας για λογιστική απάτη.

Η έρευνα υιοθετεί μία θεωρητική προσέγγιση παιγνίου στην οποία ο πελάτης και ο ελεγκτής ενεργούν στρατηγικά, λαμβάνοντας υπόψη ο καθένας τις προσδοκίες του άλλου. Ως εκ τούτου, στην επιλογή του επιπέδου λογιστικής απάτης στο πρώτο στάδιο του παιγνίου, ο διευθυντής της ελεγχόμενης εταιρίας λαμβάνει υπόψη την επιλογή του ορκωτού ελεγκτή σχετικά με την έκταση του ελέγχου (βασικού ή εκτεταμένου), και την επιλογή του ορκωτού σχετικά με τον χαρακτήρα της έκθεσης ελέγχου (θετικού ή αρνητικού). Κατά το πρώτο στάδιο του παιγνίου, δηλαδή κατά την επιλογή του τύπου λογιστικού εξωτερικού ελέγχου, ο ορκωτός ελεγκτής λαμβάνει υπόψη το επίπεδο απάτης στο οποίο μπορεί να έχει προβεί η διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρίας. Στην ισορροπία του μοντέλου, οι προσδοκίες κάθε μέρους για τις ενέργειες του άλλου είναι σωστές, και οι ενέργειες κάθε μέρους είναι αυτές που οδηγούν στο καλύτερο αποτέλεσμα. Το μοντέλο της έρευνας του Fairchild μοιάζει με το μοντέλο παιγνίου απάτης των Matsumura και Tucker (1992). Εκείνο εξετάζει ένα παίγνιο στο οποίο ο η διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρίας λαμβάνει απόφαση σχετικά με την χειραγώγηση ή όχι των κερδών (απάτη) και έπειτα ο ορκωτός ελεγκτής λαμβάνει δύο αποφάσεις. Εάν πρέπει να ψάξει για λογιστικά σφάλματα (ακούσια), και εάν πρέπει να ψάξει για σκόπιμα λάθη (εκούσια)(λογιστική απάτη). Ο Fairchild στην έρευνά του επεκτείνει το πρότυπο των Matsumura και Tucker με την εξέταση της επίδρασης της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών στις αποφάσεις των δύο μερών (ελεγκτή-πελάτη). Ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τα θετικά αποτελέσματα της διάρκειας θητείας ορκωτού ελεγκτή στη δυνατότητα του ελεγκτή να ανιχνεύσει την απάτη, και τα αρνητικά αποτελέσματα της διάρκειας θητείας ορκωτού ελεγκτή στην ανεξαρτησία αυτού. Τα υπάρχοντα παιχνίδι-θεωρητικά πρότυπα δεν εξετάζουν τη διάρκεια αξιώματος ελεγκτών.

Αναλυτικά το μοντέλο της έρευνας του Fairchild λειτουργεί ως εξής: Το παίγνιο αποτελείται από μια κίνηση για τη διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρίας, που ακολουθείται από δύο κινήσεις του ορκωτού ελεγκτή. Κατ' αρχάς, ο διευθυντής αποφασίζει εάν θα προχωρήσει σε λογιστική απάτη ή όχι. Ο ορκωτός ελεγκτής δεν μπορεί να ξέρει αυτήν την απόφαση του πελάτη του. Έπειτα, ο ορκωτός ελεγκτής αποφασίζει εάν θα εκτελέσει έναν βασικό λογιστικό εξωτερικό έλεγχο, ή έναν δαπανηρότερο εκτεταμένο. Εάν η διοίκηση της εταιρίας έχει προχωρήσει σε λογιστική απάτη, ο ορκωτός ελεγκτής αποκαλύπτει την απάτη με μια ορισμένη πιθανότητα. Τέλος, ο ορκωτός ελεγκτής αποφασίζει εάν θα εκδώσει μία θετική ή αρνητική έκθεση ελέγχου. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται εξέταση δύο συγκρουόμενων αποτελεσμάτων της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών στα κίνητρα για λογιστική απάτη. Η δυνατότητα των ορκωτών ελεγκτών να ανιχνεύσουν την απάτη αυξάνεται όσο αυξάνεται η διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών (επειδή ο ελεγκτής μαθαίνει για την ελεγχόμενη επιχείρηση και τις λειτουργίες της διοίκησης με την πάροδο του χρόνου). Το γεγονός αυτό μπορεί να μειώσει τα κίνητρα της διοίκησης για χειραγώγηση των κερδών (λογιστική απάτη). Από την άλλη μεριά, η θετική προδιάθεση του ορκωτού ελεγκτή προς τη διοίκηση της εταιρίας μπορεί να αυξηθεί με την πάροδο του χρόνου, μειώνοντας ίσως τις προσπάθειες του για ανίχνευση της λογιστικής απάτης. Το γεγονός αυτό μπορεί να αυξήσει τα κίνητρα της διοίκησης για χειραγώγηση των κερδών (λογιστική απάτη).

Το θεωρητικό μοντέλο παιγνίου του Fairchild, το οποίο εξετάζει την πολιτική της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών δείχνει ότι η δυνατότητα των ορκωτών ελεγκτών να ανιχνεύσουν τη λογιστική απάτη και τη χειραγώγηση των κερδών αυξάνεται, όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας τους. Επομένως, καθώς η διάρκεια θητείας

αυξάνεται, αυξάνεται η πιθανότητα ο ορκωτός ελεγκτής να μπορέσει να ανιχνεύσει την απάτη και κατά συνέπεια ελαττώνονται τα κίνητρα της διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρίας για πραγματοποίηση απάτης. Πέρα από ένα «κρίσιμο» σημείο της διάρκειας θητείας, η αύξηση της δυνατότητας ανίχνευσης απάτης από τους ελεγκτές, μειώνει τόσο πολύ τα κίνητρα της διοίκησης για απάτη, ώστε μειώνεται και ο αριθμός των πραγματοποιηθέντων ελέγχων. Επιπλέον, πέρα από ένα «κρίσιμο» σημείο της διάρκειας θητείας, ο ελεγκτής γίνεται συμπονετικός προς τη διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρίας, και μειώνει τις προσπάθειες και τους ελέγχους για ανίχνευση της λογιστικής απάτης. Αυτό οδηγεί σε μείωση των κατάλληλων λογιστικών ελέγχων και αύξηση του βαθμού χειραγώγησης των κερδών (εξασθένιση ποιότητας εξωτερικού ελέγχου).

Συμπερασματικά, η πρώτη μελέτη που εξέτασε τη σχέση ποιότητας εξωτερικού ελέγχου και διάρκειας θητείας ορκωτού ελεγκτή, μέσω της ανάπτυξης ενός θεωρητικού μοντέλου παιγνίου, δείχνει ότι όπως προτείνεται από τους ρυθμιστικούς φορείς, υπάρχει εξασθένιση της ποιότητας ελέγχου μετά από κάποιο κρίσιμο σημείο της θητείας του ορκωτού, λόγω της εξασθένισης της ανεξαρτησίας του, ως συνέπεια της ανάπτυξης διαπροσωπικών σχέσεων ελεγκτή-πελάτη.

4.17. Gul, Jaggi και Krishnan (2007)[41]

Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, διάφορες μελέτες έχουν εξετάσει εάν υπάρχει σχέση μεταξύ των αμοιβών που πληρώνεται στις ελεγκτικές εταιρίες για μη-ελεγκτικές υπηρεσίες και της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών. Οι περισσότερες από αυτές τις έρευνες εξετάζουν τον αντίκτυπο που έχουν οι αμοιβές για μη-ελεγκτικές υπηρεσίες στο μέγεθος των προαιρετικών δεδουλευμένων, που αποτελεί την κύρια ένδειξη χειραγώγησης των κερδών. Πολλές ακόμη έρευνες εστιάζουν στη σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών και της διάρκειας θητείας τους, δηλαδή την διάρκεια παραμονής τους σε έτη στην ελεγχόμενη εταιρία.

Στην μελέτη των Gul, Jaggi, και Krishnan συνδέεται η έρευνα για τη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών με την έρευνα για τις αμοιβές μη-ελεγκτικών υπηρεσιών και υποστηρίζεται ότι μια έρευνα για τη σχέση μεταξύ των αμοιβών για μη-ελεγκτικές υπηρεσίες και της ανεξαρτησίας ορκωτών ελεγκτών χωρίς συνεκτίμηση της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών είναι πιθανό να παρέχει μια ελλιπή εικόνα. Επομένως, η διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών περιλαμβάνεται στις αναλύσεις της σχέσης μεταξύ των αμοιβών για μη-ελεγκτικές υπηρεσίες και της ανεξαρτησίας ορκωτών ελεγκτών και αξιολογείται εάν η διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών έχει επιπτώσεις σε αυτήν τη σχέση. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 4720 Αμερικανικές επιχειρήσεις και η έρευνα πραγματοποιήθηκε με στοιχεία των ετών 2000 και 2001.

Βασική υπόθεση της έρευνας είναι το ότι οι αμοιβές για μη-ελεγκτικές υπηρεσίες είναι πιθανότερο να έχουν επιπτώσεις στην ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών για τις εταιρίες με

[41] Gul, Jaggi, and Krishnan, 2007, Auditor Independence: Evidence on the Joint Effects of Auditor Tenure and Non-audit Fees, AUDITING: A JOURNAL OF PRACTICE & THEORY Vol. 26, No. 2 November 2007 pages: 117–142

σύντομη διάρκεια θητείας ελεγκτών, αλλά όχι για τις εταιρίες με μακροχρόνια διάρκεια θητείας ελεγκτών. Υποστηρίζεται ότι οι ορκωτοί ελεγκτές με σύντομη διάρκεια θητείας είναι πιθανό να δώσουν περισσότερη έμφαση στα κέρδη της ελεγκτικής εταιρίας από το να προσπαθήσουν να διασώσουν τη φήμη της ελεγκτικής εταιρίας. Επιπλέον, θέματα ανταγωνισμού μεταξύ ελεγκτικών εταιριών θα μπορούσαν να αναγκάσουν τον ορκωτό ελεγκτή να μην είναι εξαιρετικά ανεξάρτητος κατά τα πρώτα έτη της σχέσης ορκωτού ελεγκτή-πελάτη. Κάτω από αυτές τις περιστάσεις, οι υψηλότερες αμοιβές για μη ελεγκτικές υπηρεσίες είναι πιθανότερο να έχουν μια δυσμενή συνέπεια στην ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών για τις εταιρίες με σύντομη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών. Επίσης υποστηρίζεται ότι οι ορκωτοί ελεγκτές με σύντομη διάρκεια θητείας είναι πιθανότερο να μη γνωρίζουν τα συστήματα λογιστικής και ελέγχου, γεγονός που διευκολύνει τους πελάτες τους (ελεγχόμενες εταιρίες) να χειραγωγήσουν τα κέρδη τους. Κατά συνέπεια, αυτοί οι δύο παράγοντες είναι πιθανό να συμβάλουν στην αρνητική σχέση μεταξύ των αμοιβών για μη ελεγκτικές υπηρεσίες και της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών για εταιρίες με σύντομη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών. Αφ' ενός, οι ορκωτοί ελεγκτές που έχουν μια μακρόχρονη σχέση με τους πελάτες τους είναι πιθανότερο να ανησυχήσουν για την προστασία φήμης των ελεγκτικών εταιριών και είναι λιγότερο πιθανό να επηρεαστούν από τις αμοιβές για μη ελεγκτικές υπηρεσίες. Επιπλέον, σε μία μακρόχρονη σχέση ελεγκτή-πελάτη είναι πιθανότερο ο ελεγκτής να έχει συγκεκριμένες γνώσεις που θα του επέτρεπαν να αποτρέψει τη χειραγώγηση των κερδών αποτελεσματικότερα.

Με βάση τα στοιχεία σχετικά με τον αντίκτυπο της σύντομης διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών στη χειραγώγηση των κερδών, η έρευνα υποθέτει ότι θα υπάρξει μια αρνητική σχέση μεταξύ των αμοιβών για μη ελεγκτικές υπηρεσίες και της ανεξαρτησίας ορκωτών ελεγκτών για τις εταιρίες με τη σύντομη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Τα επιχειρήματα παρακάτω παρουσιάζονται υπέρ της υπόθεσής αυτής.

Η επιθυμία να διατηρηθούν τα κέρδη της ελεγκτικής εταιρίας από μια υπάρχουσα σχέση ελεγκτή-πελάτη τα πρώτα έτη της θητείας θα μπορούσε να αναγκάσει τον ορκωτό ελεγκτή να προσαρμόζεται περισσότερο στις επιθυμίες του πελάτη και ως συνέπεια να του δίνει μεγαλύτερο περιθώριο για χειραγώγηση των κερδών του. Κατά συνέπεια, μπορεί να υποστηριχτεί ότι ένας πελάτης (ελεγχόμενη εταιρία) θα αγόραζε μη-ελεγκτικές υπηρεσίες τα πρώτα έτη της σχέσης ελεγκτή-πελάτη και θα έπειθε τον ορκωτό ελεγκτή να μην προχωρήσει σε βαθιές αναλύσεις που θα μπορούσαν να αποκαλύψουν τη χειραγώγηση των κερδών. Είναι επίσης δυνατό ο ορκωτός ελεγκτής να αντιμετωπίσει πρόσθετα προβλήματα κατά τη διάρκεια του εξωτερικού λογιστικού ελέγχου νωρίτερα στη διάρκεια θητείας λόγω της άγνοιας για την επιχείρηση του πελάτη, και μπορεί έτσι να αντιμετωπίσει δυσκολίες στην ανίχνευση της χειραγώγησης των κερδών. Με βάση αυτά τα επιχειρήματα, οι ερευνητές υποθέτουν ότι οι μεγάλες αμοιβές για μη ελεγκτικές υπηρεσίες όταν συνδυάζονται με σύντομη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών είναι πιθανό να συνδεθούν με περισσότερα κρούσματα χειραγώγησης των κερδών. Αντίθετα, ένας ορκωτός ελεγκτής με μια σχετικά πιο μακρόχρονη διάρκεια θητείας και μια καθιερωμένη σχέση με τον πελάτη για εκτενή χρονική περίοδο είναι πιθανότερο να δώσει περισσότερη έμφαση στην προστασία της φήμης της ελεγκτικής εταιρίας από το κέρδος αυτής, και είναι λιγότερο πιθανό να επηρεαστεί από τις υψηλές αμοιβές για μη ελεγκτικές υπηρεσίες. Ως συνέπεια της μακρόχρονης διάρκειας θητείας, ο ορκωτός ελεγκτής θα έχει μια καλύτερη κατανόηση του συστήματος λογιστικής του πελάτη και θα είναι σε θέση να ανιχνεύσει τη χειραγώγηση των κερδών. Συνεπώς, υποστηρίζεται ότι λόγω ενός συνδυασμού προστασίας φήμης και καλύτερης κατανόησης του συστήματος λογιστικής του πελάτη, οι υψηλές αμοιβές για μη ελεγκτικές υπηρεσίες είναι απίθανο να συνδεθούν με τη χειραγώγηση των κερδών όταν η διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών είναι μακρόχρονη. Έτσι, αναπτύσσεται η ακόλουθη υπόθεση για να εξεταστεί ο αντίκτυπος της

διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών στη σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας τους και των αμοιβών για μη-ελεγκτικές υπηρεσίες:

Η1: Οι υψηλότερες αμοιβές για μη ελεγκτικές υπηρεσίες συνδέονται με μεγαλύτερη τιμή προαιρετικών δεδουλευμένων όταν η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών είναι σύντομη.

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι οι υψηλότερες ελεγκτικές αμοιβές μειώνουν την πιθανότητα της υποβολής μη αντικειμενικής έκθεσης ελέγχου για τις εταιρίες με μακρόχρονη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών, και πιθανώς αυτό οφείλεται στο ότι οι ορκωτοί ελεγκτές είναι πιο ανεξάρτητοι. Αυτό το αποτέλεσμα είναι σύμφωνο με την άποψη ότι μια μακρόχρονη σχέση ελεγκτή-πελάτη οδηγεί σε έναν λογιστικό εξωτερικό έλεγχο υψηλού επιπέδου δεδομένου ότι οι ελεγκτές αποκτούν μια σε βάθος γνώση των επιχειρησιακών διαδικασιών και των λογιστικών συστημάτων του πελάτη. Τα αποτελέσματα επίσης δείχνουν ότι οι ορκωτοί ελεγκτές με πιο μακροχρόνια διάρκεια θητείας παρέχουν αποτελεσματικότερο έλεγχο της χειραγώγησης των κερδών. Αντίθετα, οι υψηλότερες αμοιβές για μη-ελεγκτικές υπηρεσίες που χρεώνονται από τους ορκωτούς ελεγκτές στη διάρκεια της σύντομη διάρκεια θητείας τους δείχνουν ότι η αποτελεσματικότητα ελέγχου των ελεγκτών καθώς και η ανεξαρτησία τους μειώνεται. Το τελικό συμπέρασμα της έρευνας είναι ότι η ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών μπορεί να καμφθεί όταν αυτοί λαμβάνουν υψηλές αμοιβές για μη ελεγκτικές υπηρεσίες και η διάρκεια της θητείας τους είναι σύντομη. Τέλος, τα αποτελέσματά δείχνουν ότι το μέγεθος της ελεγχόμενης εταιρίας θα μπορούσε να παίξει ενεργό ρόλο στον σύνδεσμο μεταξύ ανεξαρτησίας ορκωτών ελεγκτών, μη-ελεγκτικών αμοιβών και διάρκειας θητείας ορκωτών.

4.18. Jenkins και Velury (2008)[42]

Η μελέτη των Jenkins και Velury εξετάζει τη σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της συντηρητικότητας των δημοσιευμένων κερδών. Η μελέτη αυτή παρακινείται από τις συζητήσεις που γίνονται σχετικά με την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών, η οποία έχει προταθεί ως η πιθανή λύση για να εξαλειφθεί το φαινόμενο όπου οι εκτεταμένες και μακρόχρονες σχέσεις ελεγκτή-πελάτη οδηγούν στην εξασθένιση της ποιότητας και της ανεξαρτησίας του εξωτερικού λογιστικού ελέγχου. Η βιβλιογραφική έρευνα σχετικά με την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών ενδυναμώνεται με την εξέταση της σχέσης συντηρητικότητας οικονομικών καταστάσεων και διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών. Σύμφωνα με το μοντέλο του Basu (1997), η συντηρητικότητα μετριέται μέσω της ασύμμετρης επικαιρότητας στις εκθέσεις ελέγχου, των κακών ειδήσεων σχετικά με αυτή των καλών ειδήσεων. Η μελέτη εστιάζει σε αυτό το χαρακτηριστικό της συντηρητικότητας επειδή το γεγονός της έγκαιρης δημοσιοποίησης εκθέσεων που περιέχουν άσχημα για την ελεγχόμενη εταιρία γεγονότα αποτελεί ισχυρό μέτρο προστασίας για το επενδυτικό κοινό και αυτομάτως καθιστά τις επενδύσεις του ασφαλέστερες. Ενισχυτικές του ανωτέρου ισχυρισμού αποτελούν οι εμπειρικές μελέτες όπου έχουν τεκμηριώσει τα οφέλη της συντηρητικότητας στην υποβολή εκθέσεων με την απόδειξη ότι ο συντηρητισμός συνδέεται με χαμηλότερη αναμενόμενη απόδοση μετοχής (Francis,

[42] Jenkins and Velury, 2008, Does auditor tenure influence the reporting of conservative earnings?, Journal of Accounting and Public Policy 27 (2008) pages: 115-132

2004) και χαμηλότερο κόστος δανεισμού (Ahmed, 2002).

Ο συντηρητικότητα στην υποβολή εκθέσεων αναφέρεται στην υποβολή έκθεσης χαμηλότερων λογιστικών κερδών σε περίπτωση όπου η ελεγχόμενη εταιρία εμφανίζει σύγχρονες οικονομικές απώλειες-δυσκολίες. Κατά συνέπεια, ο ορισμός της συντηρητικότητας περιλαμβάνει την έγκαιρη αναγνώριση των οικονομικών απωλειών στις οικονομικές καταστάσεις έτσι ώστε να είναι αντιπροσωπευτικές της πραγματικής οικονομικής κατάστασης της ελεγχόμενης εταιρίας ανά πάσα στιγμή.

Η μελέτη των Jenkins και Velury εκτείνεται την 25ετή χρονική περίοδο από το 1980 έως το 2004. Για κάθε μία παρατήρηση που περιλαμβάνεται στη μελέτη πρέπει να υπάρχουν πλήρεις πληροφορίες για τα κέρδη, τον ορκωτό ελεγκτή, και τις μερισματικές αποδόσεις των μετοχών. Επιπλέον, απαιτείται όλες οι εταιρίες της έρευνας να έχουν ελεγχθεί από τις Big-5 ελεγκτικές εταιρίες. Το πρώτο μέτρο συντηρητικότητας στην υποβολή εκθέσεων χρησιμοποιεί τα ετήσια κέρδη ως εξαρτημένη μεταβλητή. Η έρευνα βασίζεται στην αποδοχή του αξιώματος ότι οι τιμές των μετοχών απεικονίζουν πληροφορίες εκτός αυτών των οικονομικών καταστάσεων και ότι οι τιμές των μετοχών επηρεάζονται από τα κέρδη. Μια θετική σχέση μεταξύ των αρνητικών γεγονότων (δηλ., κακές ειδήσεις) και των κερδών αναμένεται να δείχνει την πιο έγκαιρη υποβολή στις εκθέσεις των κακών ειδήσεων σχετικά με αυτήν των καλών ειδήσεων. Επιπλέον, το μοντέλο της έρευνας υποστηρίζει ότι μέσω της συντηρητικής λογιστικής, οι κακές ειδήσεις επηρεάζουν τα κέρδη αμέσως αλλά η επίδραση δεν εμμένει, ενώ οι καλές ειδήσεις θέλουν περισσότερο χρόνο για να επηρεάσουν τα κέρδη και είναι πιθανότερο η επίδραση αυτή να είναι μακρόχρονη. Έτσι, μια μείωση στα τρέχοντα κέρδη κατά τη διάρκεια μιας κακής περιόδου ειδήσεων είναι πιθανό να αντιστραφεί στην επόμενη περίοδο όπου θα υπάρχουν καλές ειδήσεις.

Στην μελέτη των Jenkins και Velury εξετάζονται τρία μέτρα της συντηρητικότητας στην υποβολή εκθέσεων σχετικά με την επικαιρότητα της δημοσίευσης αρνητικών γεγονότων (λογιστικών γεγονότων που μειώνουν τα κέρδη) στις οικονομικές καταστάσεις έναντι στη δημοσίευση θετικών γεγονότων. Τα αποτελέσματά της δείχνουν μια αύξηση στη συντηρητικότητα υποβολής εκθέσεων μεταξύ της σύντομης και μέσης διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και καμία αλλαγή στη συντηρητικότητα μεταξύ της μέσης και μακρόχρονης διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών. Αυτά τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η συντηρητικότητα στα δημοσιευμένα κέρδη των οικονομικών καταστάσεων είναι πιθανό να είναι σχετικά χαμηλότερη κατά τα πρώτα έτη της σχέσης ελεγκτή-πελάτη. Η μελέτη αυτή συμβάλλει στη βιβλιογραφία τη σχετική με την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών προτείνοντας ότι η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την επικαιρότητα υποβολής των αρνητικών γεγονότων στις οικονομικές καταστάσεις. Τα αποτελέσματά της έρευνας ωστόσο αναφέρονται μόνο στην αλλαγή ορκωτών ελεγκτών και όχι στην αλλαγή ελεγκτικής εταιρίας.

Τα γενικά συμπεράσματα της έρευνας των Jenkins και Velury, τα οποία είναι αντίθετα με την άποψη των νομοθετών σχετικά με τη σχέση ανεξαρτησίας ελέγχου και θητείας ορκωτών, προτείνουν ότι η καθιέρωση της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών μπορεί να οδηγήσει σε αλλαγές που είναι καταστρεπτικές για τους μετόχους, τους κατόχους ομολογιών και για τους υπόλοιπους ενδιαφερόμενους (stakeholders).

4.19. Chen και Lin (2008)[43]

Έρεισμα για την έρευνα των Chen και Lin (2008) αποτελεί, όπως και για τις περισσότερες έρευνες που παρουσιάζονται στην παρούσα εργασία, η διαμάχη μεταξύ των νομοθετών και των οικονομικών επιστημόνων για τη σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και ανεξαρτησίας του ελέγχου, καθώς και για το κατά πόσο η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών μπορεί να αποτελέσει την λύση για το πρόβλημα της «διαφαινόμενης» εξασθένισης της ανεξαρτησίας του ορκωτού με το πέρασμα των ετών. Οι περισσότερες από τις προϋπάρχουσες μελέτες εξετάζουν μόνο την σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της ποιότητας-ανεξαρτησίας του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Όμως, η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών μπορεί να εμφανιστεί είτε σε επίπεδο ατόμων-συνεργατών (ορκωτών ελεγκτών) είτε σε επίπεδο ελεγκτικής εταιρίας. Η περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών έχει υιοθετηθεί από κάποιες χώρες, ενώ η υποχρεωτική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας είναι ένα θέμα που βρίσκεται υπό το καθεστώς μελετών και συζητήσεων. Στην έρευνά τους οι Chen και Lin (2008) εξετάζουν την επιρροή στη ποιότητα του ελέγχου και των κερδών, της διάρκειας θητείας τόσο των ορκωτών ελεγκτών όσο και της ελεγκτικής εταιρίας.

Το δείγμα της έρευνας προέρχεται από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Ταϊβάν. Οι ρυθμιστικές δικλίδες σχετικές με τον εξωτερικό έλεγχο στην Ταϊβάν απαιτούν οι εισηγμένες εταιρίες να ελέγχονται από δύο ορκωτούς ελεγκτές της ίδιας ελεγκτικής εταιρίας. Η περιοδικής εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας δεν είναι υποχρεωτική και η υποχρεωτική ισχύς της περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών έχει αφετηρία το 2003. Οι παρατηρήσεις της έρευνας αυτής περιέχουν στοιχεία μέχρι και το 2001 κι έτσι δεν μπορούν να προκύψουν συμπεράσματα σχετικά με τα αποτελέσματα που έχει η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών. Όπως έχει προαναφερθεί το διαφορετικό στοιχείο στην έρευνα των Chen και Lin είναι η ταυτόχρονη εξέταση τόσο της θητείας ελεγκτικής εταιρίας όσο και της θητείας ορκωτών ελεγκτών.

Οι υπερασπιστές της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας υποστηρίζουν ότι οι ελεγκτές είναι πιθανότερο να συμβιβάσουν την ποιότητα ελέγχου καθώς η χρονική διάρκεια της σχέσης ελεγκτή-πελάτη αυξάνεται. Αντίθετα, οι αντίπαλοι της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας υποστηρίζουν ότι η έλλειψη συγκεκριμένων γνώσεων και εμπειριών των νέων ορκωτών ελεγκτών εξασθενίζει την ποιότητα λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Οι Chen και Lin πιστεύουν ότι η θητεία της ελεγκτικής εταιρίας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την θητεία των ορκωτών ελεγκτών επειδή αυτοί έχουν κίνητρα να διατηρήσουν τις καλές σχέσεις με τους πελάτες τους προκειμένου να διατηρηθούν τα οφέλη που προκύπτουν από την ελεγκτική εταιρία τους από τον έλεγχο του πελάτη. Το επιχείρημα ενάντια στην υποχρεωτική περιοδική εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας ισχύει μόνο εάν η γνώση και η εμπειρία δεν μπορούν να μεταφερθούν στους νέους ορκωτούς ελεγκτές. Εάν η μακρόχρονη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών εξασθενίζει ή όχι την ποιότητα λογιστικού εξωτερικού ελέγχου είναι μια εμπειρική ερώτηση. Έτσι με εστίαση στην ποιότητα των κερδών ως εξαρτημένη μεταβλητή, διατυπώνεται η παρακάτω πρώτη υπόθεση (με μηδενική μορφή):

Η1: Η ποιότητα των κερδών δεν επηρεάζεται από τη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών.

[43] Chen and Lin, 2008, Audit Partner Tenure, Audit Finn Tenure, and Discretionary Accruals: Does Long Auditor Tenure Impair Earnings Quality?, Accounting Research Vol. 25 No. 2 (Summer 2008) pages: 415-45

Όταν η περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών είναι υποχρεωτική αλλά η εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας δεν είναι, προκύπτει το ερώτημα για το εάν η ποιότητα των κερδών θα βελτιωνόταν περαιτέρω ή θα εξασθένιζε εάν έμπαινε ένα όριο στη διάρκεια θητείας της ελεγκτικής εταιρίας. Καμία από τις προγενέστερες μελέτες δεν ερευνά τα δύο είδη θητείας (ορκωτού ελεγκτή και ελεγκτικής εταιρίας) ταυτόχρονα. Έχοντας αυτό το γεγονός υπόψη, οι Chen και Lin θέλησαν να διαπιστώσουν τη σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ελεγκτικής εταιρίας και της ποιότητας των κερδών όταν αυτή δεν επηρεάζεται από τη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Διατυπώνεται έτσι η δεύτερη υπόθεση (με μηδενική μορφή) ως εξής:

Η2: Η ποιότητα των κερδών δεν επηρεάζεται από τη διάρκεια θητείας της ελεγκτικής εταιρίας, όταν μένει ανεπηρέαστη από τη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών.

Για την μέτρηση της ποιότητας των κερδών και την εξέταση της ανεξαρτησίας του ελέγχου, στην έρευνα των Chen και Lin χρησιμοποιήθηκε ως μέτρο το μέγεθος των προαιρετικών δεδουλευμένων, τα οποία επηρεάζουν σημαντικά τα δημοσιευμένα κέρδη και αποτελούν χρήσιμο εργαλείο στα χέρια αυτών που επιθυμούν να χειραγωγήσουν τα κέρδη της εταιρίας τους. Διαπιστώνουμε ότι τόσο η απόλυτη τιμή όσο και τα θετικά προαιρετικά δεδουλευμένα μειώνονται σημαντικά καθώς αυξάνεται η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Αυτά τα συμπεράσματα δεν είναι σύμφωνα με το επιχείρημα ότι η ποιότητα των κερδών και του εξωτερικού ελέγχου μειώνεται με την αύξηση της διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών, κυρίως όταν οι προσπάθειες για χειραγώγηση κερδών προς τα πάνω είναι το κύριο ζήτημα ανησυχίας. Με εξαγωγή της επιρροής της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών, διαπιστώνεται ότι η απόλυτη τιμή των προαιρετικών δεδουλευμένων μειώνεται σημαντικά με την αύξηση της διάρκειας θητείας της ελεγκτικής εταιρίας. Όπως διαπιστώνεται, κανένα από τα αποτελέσματά της έρευνας των Chen και Lin δεν είναι σύμφωνα με το επιχείρημα ότι η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών και ελεγκτικής εταιρίας θα βελτίωνε την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Η μελέτη αυτή παρουσιάζει πολύ σημαντικά ευρήματα σχετικά με την επίδραση που έχει η διάρκεια θητείας ελεγκτικής εταιρίας στην ανεξαρτησία του εξωτερικού ελέγχου και την ποιότητα των κερδών. Αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό ζήτημα επειδή η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας (που είναι πιο δαπανηρή από την εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών) δεν μπορεί να δικαιολογηθεί εάν όπως προκύπτει από την έρευνα η μακρόχρονη διάρκεια θητείας ελεγκτικής εταιρίας δεν έχει τα δυσμενή αποτελέσματα στην ποιότητα των κερδών.

4.20. Cameran, Prencipe και Trombetta (2008)[44]

Στη μελέτη τους οι Cameran, Prencipe and Trombetta (2008) εκμεταλλεύονται το Ιταλικό θεσμικό πλαίσιο, όπου η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας βρίσκεται σε ισχύ για περισσότερο από 20 έτη, έτσι ώστε να εξετάσουν τα αποτελέσματα της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της αλλαγής των ορκωτών ελεγκτών στην ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου σε ένα περιβάλλον υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών. Μπορεί να υπάρχουν πολυάριθμες μελέτες που εξετάζουν τη σχέση μεταξύ θητείας ορκωτών ελεγκτών και ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου δεν υπάρχει όμως

[44] Cameran, Prencipe and Trombetta, 2008, Earnings management, audit tenure and auditor changes: does mandatory auditor rotation improve audit quality?, Working Paper, Università Bocconi, Milan, Italy

καμία άλλη μελέτη σχετική με αυτό το ζήτημα, το δείγμα της οποίας να προέρχεται από ένα επιχειρησιακό περιβάλλον όπου η περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας είναι υποχρεωτική. Τα συμπεράσματα των προγενέστερων ερευνών δεν συγκλίνουν προς την ίδια κατεύθυνση. Επιπλέον, αυτές οι μελέτες, όπως προαναφέρθηκε, πραγματοποιήθηκαν κάτω από καθεστώς εθελοντικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών, ή κάτω από μια «αναγκαστική» αλλαγή που προήλθε λόγω της κατάρρευσης της Arthur Andersen (Nagy 2005). Ως εκ τούτου, αυτές οι μελέτες δεν παρέχουν άμεσα στοιχεία εάν η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας βελτιώνει ή εξασθενίζει την ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου.

Σε αυτή τη μελέτη οι Cameran, Prencipe and Trombetta εστιάζουν τόσο στη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών όσο και στην εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών. Αρχικά εξετάζεται η σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και της ποιότητας λογιστικού εξωτερικού ελέγχου σε ένα καθεστώς υποχρεωτικής εναλλαγής με το πέρας 9 ετών. Στη συνέχεια, συγκρίνονται τα αποτελέσματα των εθελοντικών και υποχρεωτικών εναλλαγών ορκωτών ελεγκτών.

Η έλλειψη εμπειρικών στοιχείων σχετικά με το ζήτημα της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών οφείλεται κυρίως στον περιορισμένο αριθμό χωρών όπου η εναλλαγή επιβάλλεται υποχρεωτικά. Η Ιταλία είναι μια από τις πολύ λίγες χώρες όπου το καθεστώς της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας ισχύει εδώ και περισσότερο από 20 έτη. Ειδικότερα στην Ιταλία, από την οποία προέρχεται και το δείγμα της έρευνας, η θητεία της ελεγκτικής εταιρίας μπορεί και οφείλει να ανανεωθεί κάθε 3 έτη, με τη μέγιστη θητεία να μη μπορεί να υπερβεί τις 2 ανανεώσεις, δηλαδή τα 9 έτη. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι στην Ιταλία επιβάλλεται τόσο η εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας το πολύ ανά 9 έτη, όσο και η διατήρηση της το λιγότερο για 3 έτη. Στο τέλος κάθε τρίχρονης περιόδου, η ελεγχόμενη εταιρία πρέπει να αποφασίσει εάν θα ανανεώσει τη θητεία των ελεγκτών. Μετά από 9 διαδοχικά έτη θητείας, η εναλλαγή της ελεγκτικής εταιρίας είναι υποχρεωτική. Αυτός ο κανόνας εκδόθηκε προκειμένου να διασφαλισθεί η ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών, βασιζόμενος στην υπόθεση ότι η ανεξαρτησία θα μπορούσε να εξασθενίσει λόγω μιας μακρόχρονης σχέσης ελεγκτή-πελάτη.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από Ιταλικές εταιρίες εισηγμένες στο Χρηματιστήριο του Μιλάνου. Από το δείγμα έχουν αφαιρεθεί οι επιχειρήσεις παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών λόγω της δυσκολίας προσδιορισμού των δεδουλευμένων τους. Η περίοδος εξέτασης καλύπτει χρονικό διάστημα 20 ετών, και συγκεκριμένα τα έτη 1985 έως 2004. Από το σύνολο των παρατηρήσεων οι οποίες εμφάνιζαν πληρότητα σε όλα τα χαρακτηριστικά που αποτελούν αντικείμενο μελέτης αφαιρέθηκαν οι ακραίες άνω και κάτω (1%) παρατηρήσεις κι έτσι το τελικό δείγμα αποτελείται από 1439 ετήσιες παρατηρήσεις. Για τη μέτρηση της ποιότητας του ελέγχου χρησιμοποιείται όπως και στις περισσότερες προγενέστερες έρευνες η μέτρηση των προαιρετικών δεδουλευμένων, τόσο στην απόλυτη τιμή τους έτσι ώστε να εξακριβωθεί το μέγεθος της χειραγώγησης των κερδών όσο και στην σχετική τιμή τους έτσι ώστε να διαπιστωθεί προς ποια κατεύθυνση κινείται η χειραγώγηση των κερδών [χειραγώγηση προς τα πάνω (επιθετική χειραγώγηση διόγκωσης των αποτελεσμάτων) και χειραγώγηση προς τα κάτω (συντηρητική χειραγώγηση περιστολής των αποτελεσμάτων)]. Για να εξετασθεί η επίδραση της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών στην ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου, η μέγιστη περίοδος θητείας (9 έτη) διαιρείται σε τρεις τρίχρονες περιόδους.

Από την έρευνα προκύπτει ότι ο μέσος όρος των σχετικών (θετικών ή αρνητικών) προαιρετικών δεδουλευμένων κατά τη διάρκεια της πρώτης τριετούς περιόδου θητείας ελεγκτών είναι σημαντικά μεγαλύτερος από το μέσο όρο των σχετικών προαιρετικών

δεδουλευμένων στην τρίτη (τελευταία) τριετή περίοδο διάρκειας θητείας ελεγκτών. Το παραπάνω αποτέλεσμα επιβεβαιώνεται όταν ομαδοποιείται η πρώτη και η δεύτερη περίοδος θητείας ορκωτών ελεγκτών και συγκρίνεται με την τρίτη περίοδο. Επομένως, οι ερευνητές συμπεραίνουν πως δεδομένου ότι οι επιχειρήσεις, καθώς αυξάνεται η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών, τείνουν να κινηθούν από επιθετικότερες (αυξητικές των κερδών) προς πιο συντηρητικές (μειωτικές των κερδών) λογιστικές πολιτικές. Επιπλέον, μπορεί να παρατηρηθεί ότι καθώς η διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών αυξάνεται παρατηρείται μικρότερη έκταση χειραγώγησης των κερδών. Αυτό το συμπέρασμα υποστηρίζεται από τη συμπεριφορά της απόλυτης τιμής των προαιρετικών δεδουλευμένων. Τέλος, παρατηρείται επίσης ότι οι ελεγχόμενες επιχειρήσεις διαφοροποιούν τις επιθετικές λογιστικές πολιτικές τους κατά τα τελευταία έτη θητείας των ορκωτών ελεγκτών.

Όπως η μεταβλητή ανάλυση τα αποτελέσματα της οποίας παρουσιάσθηκαν παραπάνω, έτσι και η πολύμεταβλητή ανάλυση δείχνει μία τάση για πιο συντηρητικές λογιστικές πολιτικές καθώς οι ελεγχόμενες επιχειρήσεις κινούνται από την πρώτη περίοδο θητείας στην τελευταία. Αντιθέτως, δεν υπάρχει κανένα στοιχείο μείωσης των προαιρετικών δεδουλευμένων ανεξαρτήτως πρόσημου, όπως δείχνει η μεταβλητή ανάλυση . Τέλος, η πολύμεταβλητή ανάλυση δείχνει ότι η καταχώρηση προαιρετικών δεδουλευμένων προς τη θετική κατεύθυνση (αύξησης των κερδών) είναι εντονότερη κατά το έτος της δημόσιας εγγραφής μιας ελεγχόμενης επιχείρησης. Η ανάλυση ευαισθησίας δείχνει ότι η επίδραση της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών στο μέγεθος της απόλυτης τιμής των προαιρετικών δεδουλευμένων δεν είναι στατιστικά σημαντική.

Γενικά τα αποτελέσματά της έρευνας σχετικά με τη θητεία των ελεγκτών και την ποιότητα του ελέγχου, προτάσσουν θετική επίδραση της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών στην ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου, σε ένα καθεστώς υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας. Γενικά τα αποτελέσματά μας επιβεβαιώνουν, σε μια υποχρεωτική περιστροφή λογιστικού ελέγχου που θέτει, τη θετική επίδραση της διάρκειας αξιώματος λογιστικού ελέγχου στην ποιότητα λογιστικού ελέγχου, που τεκμηριώθηκε ήδη από την προηγούμενη λογοτεχνία σε μια εθελοντική ρύθμιση περιστροφής. Επίσης, δεν προκύπτει κάποιο στοιχείο ότι η ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών, και συνεπώς η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου, εξασθενίζει καθώς η διάρκεια θητείας αυξάνεται. Ως εκ τούτου δεν μπορεί να υποστηριχθεί και η υπόθεση των Elitzur και Falk (1996) που δηλώνει ότι η ποιότητα του εξωτερικού έλεγχου μειώνεται όταν η διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή είναι γνωστή και πεπερασμένη.

Κάτω από ένα καθεστώς υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας, οι ορκωτοί ελεγκτές αναμένονται να εξαντλήσουν το μέγιστο περιθώριο θητείας που τους δίνει ο νόμος (π.χ. τα 9 έτη για την Ιταλία). Εμπειρικά αποτελέσματα προτείνουν ότι η ποιότητα λογιστικού εξωτερικού ελέγχου τείνει να είναι υψηλότερη πριν από την υποχρεωτική αλλαγή και να χαμηλώνει μετά από αυτήν, ενδεχομένως λόγω της διαδικασίας εκμάθησης του ορκωτού ελεγκτή που οδηγεί στη δυνατότητά του να αποφύγει τις ελεγκτικές αποτυχίες. (DeAngelo, 1981, Carcello και Nagy, 2004) Η μελέτη των Cameran, Prencipe and Trombetta σχετικά με αυτό το ζήτημα προσπαθεί να ρίξει φως στα αποτελέσματα που έχει η μη υποχρεωτική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών σε καθεστώς υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής τους. Αυτό το ζήτημα είναι πολύ σημαντικό και τα εμπειρικά αποτελέσματα προερχόμενα από το Ιταλικό περιβάλλον μπορούν να βοηθήσουν να κατανοηθούν καλύτερα τα αποτελέσματα και η χρησιμότητα ενός καθεστώτος υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, αναμένεται ο ορκωτός ελεγκτής που προηγείται της εθελοντικής εναλλαγής να ενεργεί κατά πιο συντηρητικό τρόπο κατά την περίοδο πριν από

την εναλλαγή από το νέο ελεγκτή. Τούτη η αξίωση βασίζεται στην ιδέα ότι οι διοικήσεις των εταιριών τείνουν να απομακρύνουν τους συντηρητικούς ελεγκτές τους όταν αποβλέπουν στο να διορίσουν κάποιους που θα τους επιτρέπουν επιθετικότερες λογιστικές πολιτικές. Ένα χαμηλότερο επίπεδο ποιότητας εξωτερικού ελέγχου μετά από την εναλλαγή θα μπορούσε να οφείλεται στη διαδικασίας εκμάθησης της ελεγχόμενης εταιρίας από τον νέο ορκωτό ελεγκτή. Εντούτοις, υπό το πρίσμα κάποιων διαφορετικών επιχειρημάτων που θεωρούν την εθελοντική αλλαγή των ορκωτών ελεγκτών ως «σημάδι», μπορεί να υπάρξουν αντίθετα με τα παραπάνω αποτελέσματα. Όπως προαναφέρθηκε, κάτω από ένα υποχρεωτικό καθεστώς περιοδικής εναλλαγής, μια εθελοντική αλλαγή του ελεγκτή αποτελεί εξαίρεση. Αυτή η περίπτωση μπορεί να αντιπροσωπεύει ένα κακό σημάδι τόσο για τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων όσο και για τον διάδοχο ορκωτό ελεγκτή. Ο εισερχόμενος ορκωτός ελεγκτής μπορεί να αντιληφθεί έναν υψηλότερο κίνδυνο προσφυγής του στο δικαστήριο. Συνεπώς, ίσως υιοθετεί μια πιο συντηρητική προσέγγιση στις διαδικασίες λογιστικού εξωτερικού ελέγχου προκειμένου να μειωθεί ο αντιληπτός κίνδυνος. Η πρακτική ερευνητική εξέταση για τα αποτελέσματα της εθελοντικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών παρουσιάζεται στην παρούσα έρευνα μέσω εξέτασης 83 περιπτώσεων εθελοντικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών που περιλαμβάνονται στο δείγμα.

Τα αποτελέσματα της έρευνας σχετικά με την εναλλαγή ορκωτών προτείνουν τα παρακάτω: Η υποχρεωτική εναλλαγή του ορκωτού ελεγκτή χαρακτηρίζεται από μετατόπιση από πιο συντηρητικές σε πιο επιθετικές λογιστικές πολιτικές. Το παραπάνω συμπέρασμα επιβεβαιώνει τις προγενέστερες έρευνες. Στην περίπτωση των εθελοντικών εναλλαγών ορκωτών ελεγκτών παρατηρείται μια αντίθετη τάση. Η καταχώρηση προαιρετικών δεδουλευμένων κατά την πρώτη τριετή περίοδο διάρκειας θητείας μετά από την εθελοντική εναλλαγή είναι πιο συντηρητική, κατά μέσο όρο, από την καταχώρηση προαιρετικών δεδουλευμένων στο διάστημα τριετούς περιόδου πριν από την εναλλαγή. Ως εκ τούτου μια εθελοντική εναλλαγή του ορκωτού ελεγκτή χαρακτηρίζεται από μια μετατόπιση από επιθετικότερες σε πιο συντηρητικές λογιστικές πολιτικές. Τα αποτελέσματά της έρευνας σχετικά με την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ελεγκτικής εταιρίας επιβεβαιώνουν τα προηγούμενα αποτελέσματά σχετικά με τη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών.

Τα τελικά συμπεράσματα της τρέχουσας μελέτης των Cameran, Prencipe and Trombetta είναι σύμφωνα με την πεποίθηση ότι οι ορκωτοί ελεγκτές γίνονται πιο αποδοτικοί και επιτυχημένοι στον περιορισμό των πολιτικών χειραγώγησης των κερδών προς τα πάνω, όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας τους. Με άλλα λόγια, η ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου συσχετίζεται θετικά με τη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών. Το συμπέρασμα ότι η υποχρεωτική εναλλαγή του ορκωτού ελεγκτή ακολουθείται από επιθετικότερες λογιστικές πολιτικές, ενώ η εθελοντική εναλλαγή του ελεγκτή ακολουθείται από πιο συντηρητικές λογιστικές πολιτικές δείχνει ότι δεν υπάρχει κανένα στοιχείο ευεργετικών αποτελεσμάτων της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών στην ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου.

4.21. Chin και Huang (2009)[45]

Στη μελέτη τους οι Chi και Huang (2009), χρησιμοποιούν στοιχεία προερχόμενα από την

[45] Chin and Huang, 2009, Mandatory Audit Partner Rotation, Audit Quality, and Market Perception: Evidence from Taiwan, Contemporary Accounting Research Vol. 26 No. 2 (Summer 2009) pages: 359–91

Ταϊβάν, όπου η περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών κάθε 5 χρόνια έγινε υποχρεωτική το 2004, έτσι ώστε να εξετάσουν την αποτελεσματικότητα της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών στην προώθηση της ποιότητας του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου. Επηρεασμένα από το γενικότερο κλίμα και ειδικότερα από τον νόμο Sarbanes-Oxley (2002), τα δύο κύρια χρηματιστήρια της Ταϊβάν - αποθεμάτων της Ταϊβάν (TWSE και GTSM) θέσπισαν ένα σύνολο κανόνων τον Απρίλιο του 2003 που απαίτησαν την αλλαγή του ορκωτού ελεγκτή όταν συμπληρώσει πενταετή θητεία στην ελεγχόμενη εταιρία. Η απαίτηση αυτή έγινε πλήρως απαιτητή από το 2004 και μετά με το έτος 2003 ως μεταβατική περίοδο. Έτσι, το οικονομικό και θεσμικό περιβάλλον της Ταϊβάν κρίθηκε κατάλληλο από τους ερευνητές για να μελετηθεί η επίδραση της διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών στην ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου, σε ένα περιβάλλον υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών.

Οι πρόσφατες μελέτες σχετικά με τη διάρκεια θητείας της ελεγκτικής εταιρίας προτείνουν ότι η ποιότητα του ελέγχου αυξάνεται όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητεία. Συναντάται μία καμπύλη εκμάθησης, δηλαδή όσο αυξάνεται η θητεία της ελεγκτικής εταιρίας οι ορκωτοί ελεγκτές αποκτούν περισσότερη γνώση και εμπειρία σχετικά με την ελεγχόμενη εταιρία, με αποτέλεσμα να βελτιώνεται η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Ωστόσο, οι πρόσφατες μελέτες για τη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών, προτείνουν συγκρουόμενα συμπεράσματα σχετικά με τη σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας και της ποιότητας του ελέγχου. Σημαντικό στοιχείο βέβαια σε αυτές τις έρευνες αποτελεί το γεγονός ότι πολλές από αυτές εξετάζουν τη σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και ελεγκτικής εταιρίας με τη ποιότητα του ελέγχου κάτω εθελοντικά καθεστώτα περιοδικής εναλλαγής και επομένως, δεν εξετάζεται άμεσα η επίδραση της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών στην ποιότητα του ελέγχου. Στη συγκεκριμένη έρευνα εξετάζεται η επίδραση της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών στην ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου, χρησιμοποιώντας στοιχεία από την Ταϊβάν. Για την ανάπτυξη της έρευνας διατυπώθηκαν οι ακόλουθες δύο υποθέσεις (βασισμένες στην παραπάνω συζήτηση):

Η1: Η ποιότητα εξωτερικού ελέγχου των επιχειρήσεων των οποίων οι ορκωτοί ελεγκτές αλλάζουν υποχρεωτικά κάθε 5 έτη είναι υψηλότερη από την ποιότητα εξωτερικού ελέγχου των επιχειρήσεων των οποίων οι ορκωτοί ελεγκτές δεν απαιτείται να αλλάξουν.

Η2: Η αντίληψη του επενδυτικού κοινού για την ποιότητα εξωτερικού ελέγχου των επιχειρήσεων των οποίων οι ορκωτοί ελεγκτές αλλάζουν υποχρεωτικά κάθε 5 έτη είναι υψηλότερη από την αντίληψη του επενδυτικού κοινού για την ποιότητα εξωτερικού ελέγχου των επιχειρήσεων των οποίων οι ορκωτοί ελεγκτές δεν απαιτείται να αλλάξουν.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από επιχειρήσεις εισηγμένες στις δύο κύριες χρηματιστηριακές αγορές της Ταϊβάν (TWSE και GTSM). Όπως προαναφέρθηκε, κατά το έτος 2003, η εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών ήταν προαιρετική με το μέτρο να ισχύει υποχρεωτικά από το 2004. Οι Chi και Huang για να μελετήσουν την επίδραση του μέτρου στη ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και τις αντιλήψεις του επενδυτικού κοινού για αυτήν, συνέλλεξαν ίσο αριθμό παρατηρήσεων από εταιρίες που δεν άλλαξαν τους ορκωτούς ελεγκτές τους και από εταιρίες που τους άλλαξαν, και σύγκριναν τα δεδομένα στην ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Ως δείκτης μέτρησης της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου χρησιμοποιήθηκε η απόλυτη και η σχετική (με πρόσημο) τιμή των προαιρετικών δεδουλευμένων. ¨όπως και στις περισσότερες προγενέστερες έρευνες, τα προαιρετικά δεδουλευμένα χρησιμοποιούνται ως δείκτης μέτρησης της ποιότητας του ελέγχου επειδή δείχνουν σε ποιο βαθμό οι ορκωτοί ελεγκτές επιτρέπουν τη διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρίας να προχωρήσει σε χειραγώγηση των κερδών της.

Η εξέταση της επίδρασης της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών στην

ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου, χρησιμοποιώντας τόσο την απόλυτη τιμή όσο και της σχετικές τιμές των προαιρετικών δεδουλευμένων ως μέτρα της ποιότητας του ελέγχου έδειξε ότι η ποιότητα του ελέγχου στις επιχειρήσεις τις υποκείμενες στην υποχρεωτική αλλαγή ορκωτών ελεγκτών του 2004 δεν είναι σημαντικά διαφορετική από την ποιότητα ελέγχου των επιχειρήσεων που δεν άλλαξαν τους ορκωτούς ελεγκτές τους. Επιπλέον, διαπιστώνεται ότι η ποιότητα εξωτερικού ελέγχου στις επιχειρήσεις τις υποκείμενες στην υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών του 2004 υπό τους νέους ορκωτούς ελεγκτές είναι σημαντικά χαμηλότερη από την ποιότητα ελέγχου των ίδιων επιχειρήσεων ένα έτος νωρίτερα (2003-πριν την υποχρεωτική αλλαγή). Επομένως, τα συμπεράσματα της έρευνας δεν υποστηρίζουν την πεποίθηση ότι η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών βελτιώνει την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Εξετάζοντας την επίδραση της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών στην αντίληψη των επενδυτών για την ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου, διαπιστώθηκε ότι οι επενδυτές δεν θεωρούν ότι στις επιχειρήσεις όπου άλλαξαν οι ορκωτοί ελεγκτές λόγω της απαίτησης, η ποιότητα του ελέγχου είναι ανώτερη.

Εξετάζοντας άμεσα την επίδραση της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών στην ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου, η έρευνα παρέχει στοιχεία που είναι ασυμβίβαστα με την υπονοούμενη υπόθεση ότι η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών βελτιώνει την ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου ή τις αντιλήψεις του επενδυτικού κοινού για την ποιότητα αυτή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου, ειδικά σήμερα όπου το ξέσπασμα τεράστιων εταιρικών σκανδάλων έχει επηρεάσει ιδιαίτερα το επενδυτικό κοινό, είναι ένα πολύ σημαντικό στοιχείο για την εύρυθμη λειτουργία των χρηματιστηριακών αγορών παγκοσμίως, λόγω της σημασίας που δίνει το επενδυτικό κοινό στην ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και κατά συνέπεια στην ποιότητα των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων. Ποιοτικός εξωτερικός έλεγχος είναι ο έλεγχος που γίνεται από όσο το δυνατόν περισσότερο ανεξάρτητους ορκωτούς ελεγκτές, και ο οποίος καταφέρνει να αποκαλύψει τις λανθασμένες διατυπώσεις που περιλαμβάνονται στις οικονομικές καταστάσεις της ελεγχόμενης εταιρίας. Έτσι, ο εξωτερικός έλεγχος υψηλής ποιότητας αποτελεί το προστατευτικό μέτρο των επενδυτών απέναντι στις προσπάθειες των διοικήσεων των ελεγχομένων εταιριών για διενέργεια λογιστικής απάτης και χειραγώγησης των αποτελεσμάτων.

Τα τελευταία χρόνια, κυρίως λόγο των τεράστιων οικονομικών σκανδάλων (Enron,WorldCom κτλ), οι ρυθμιστικοί φορείς της οικονομίας παγκοσμίως, αναζητούν τα κατάλληλα μέτρα για την βελτίωση της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου και την ενδυνάμωση της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών. Τα περισσότερα νομοθετήματα, όπως ο Νόμος Sarbanes-Oxley (2002), βασιζόμενα στην υιοθέτηση της άποψης ότι η μακρόχρονη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών ή της ελεγκτικής εταιρίας επηρεάζει αρνητικά την ανεξαρτησία και την ποιότητα του ελέγχου, προτείνουν την υιοθέτηση τη θέσπιση του μέτρου της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών και ελεγκτικής εταιρίας ως μέτρο για τη βελτίωση της ποιότητας του ελέγχου. Σχετικά με το θέμα της σχέσης διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και ποιότητας του ελέγχου, έχουν διεξαχθεί πολλές μελέτες οι οποίες οδηγούνται σε ποικίλα συμπεράσματα.

Στην παρούσα εργασία, έγινε προσπάθεια ορισμού και επεξήγησης των διαφόρων εννοιών που σχετίζονται με το βασικό θέμα της εργασίας. Έτσι στο πρώτο μέρος (Κεφάλαια 1 και 2), αναλύθηκαν διάφορες βασικές έννοιες όπως οι έννοιες του εξωτερικού ελέγχου, της ποιότητας αυτού, της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή και της χειραγώγησης των αποτελεσμάτων. Στη συνέχεια (Κεφάλαιο 3), παρουσιάσθηκε το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τις οικονομικά πιο ανεπτυγμένες χώρες της υφηλίου, σχετικά με το θέμα της θητείας των ορκωτών ελεγκτών και της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής τους. Όπως παρατηρείται, η πλειοψηφία των ανεπτυγμένων οικονομιών έχουν ήδη υιοθετήσει το μέτρο της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών, σε μία προσπάθεια ισχυροποίησης της ανεξαρτησίας τους και κατά συνέπεια και ενδυνάμωσης της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου. Αντίθετα, ελάχιστες χώρες όπως η Ιταλία και η Αυστρία (Ισπανία έως το 1995), έχουν υιοθετήσει το μέτρο της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας. Τέλος σε κάποιες χώρες όπως η Βραζιλία, η Σιγκαπούρη και ο Καναδάς, το μέτρο της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών ισχύει μόνο για τις Τράπεζες.

Η διεθνής αρθρογραφία περιλαμβάνει πολλές μελέτες και έρευνες που εξετάζουν τη σχέση μεταξύ διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου. Στο

κύριο μέρος της παρούσας εργασίας (Κεφάλαιο 4), παρουσιάσθηκαν οι διάφορες μελέτες που εξετάζουν αυτή τη σχέση και το κατά πόσο η προτεινόμενη πολιτική της υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών μπορεί να αποτελέσει τη λύση για τη βελτίωση της ποιότητας του ελέγχου. Όπως παρατηρείται από την βιβλιογραφική επισκόπηση τα αποτελέσματα των ερευνών είναι αντικρουόμενα. Έτσι υπάρχουν μελέτες που υποστηρίζουν ότι η μακρόχρονη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών εξασθενίζει την ποιότητα του ελέγχου, ενώ άλλες υποστηρίζουν πως η μακρά θητεία είτε δεν επηρεάζει την ποιότητα του ελέγχου, είτε ακόμα και την ωφελεί. Η εξήγηση για το γεγονός ότι τα συμπεράσματα των ερευνών δεν είναι προς την ίδια κατεύθυνση μπορεί εύκολα να δοθεί από τον ορισμό της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου είναι μια αλληλεπίδραση της δυνατότητας του ορκωτού ελεγκτή να ανιχνεύσει τις λανθασμένες διατυπώσεις στις οικονομικές καταστάσεις (ικανότητα ορκωτών ελεγκτών) και της προθυμίας του να αποκαλύψει τις πιθανές λανθασμένες διατυπώσεις (ανεξαρτησία ορκωτών ελεγκτών). Επομένως κατά τη λειτουργία του εξωτερικού ελέγχου θέτονται αντιμέτωπες η ικανότητα και η ανεξαρτησία των ορκωτού ελεγκτή. Όπως είναι φυσικό, όσο αυξάνεται η διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή ενισχύεται η ικανότητά του και εξασθενίζει η ανεξαρτησία του. Ο συγκερασμός αυτών των δύο παραγόντων οδηγεί στα αντικρουόμενα συμπεράσματα που παρουσιάζονται στις σχετικές έρευνες.

Από τη βιβλιογραφική επισκόπηση προέκυψαν τα παρακάτω συμπεράσματα. Υπάρχουν έρευνες όπως των Davis, Soo και Trompeter (2000), Carey και Simnett (2006), Ye, Carson και Simnett (2006) και Bamber και Iyer (2007), οι οποίες τάσσονται υπέρ της προτεινόμενης υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών και υποστηρίζουν ότι η μακρόχρονη θητεία ορκωτών ελεγκτών εξασθενίζει την ποιότητα του ελέγχου. Στο ίδιο πνεύμα με τις παραπάνω έρευνες κινείται και η μελέτη του Nagy (2005), η οποία υποστηρίζει ότι η σύντομη διάρκεια θητείας και η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών βελτιώνει την ποιότητα του ελέγχου. Βέβαια, παράγοντας που ίσως είναι σημαντικός είναι το γεγονός ότι η έρευνα του Nagy εξετάζει επιχειρήσεις όπου ελέγχονταν από την Arthur Andersen και μετά την κατάρρευσή της υποχρεώθηκαν να αλλάξουν ορκωτούς ελεγκτές.

Αντίθετα από τις παραπάνω μελέτες, μελέτες όπως του Ebrahim (2001), Ghosh και Moon (2005), Manry, Mock και Turner (2006), Gul, Jaggi και Krishman (2007), Jenkins και Velury (2008) και Cameran, Prencipe και Trombetta (2008), υποστηρίζουν ότι η μακρόχρονη θητεία των ορκωτών ελεγκτών, όχι μόνο δεν εξασθενίζει την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου, αλλά αντίθετα την βελτιώνει. Αυτές, υιοθετούν την άποψη ότι η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών και ελεγκτικής εταιρίας δεν αποτελεί το ενδεδειγμένο μέτρο για την βελτίωση της ποιότητας του ελέγχου. Στο ίδιο μήκος κύματος κινούνται και οι έρευνες των Geiger και Raghunandan (2002), Johnson, Khurana και Reynolds (2002) και Carcello (2004), οι οποίες υποστηρίζουν ότι η σύντομη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών και η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών εξασθενίζει την ποιότητα του ελέγχου.

Επιπλέον, μελέτες όπως των Myers, Myers και Omer (2003), Knechel και Vanstraelen (2007), και Chen και Lin (2009) δείχνουν ότι η μακρόχρονη θητεία των ορκωτών ελεγκτών δεν επηρεάζει σημαντικά την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Τέλος, δύο από τις μελέτες που παρουσιάζονται στη βιβλιογραφική επισκόπηση, αυτές των Davis, Soo και Trompeter

(2005) και Fairchild (2007), υπό μία έννοια δίνουν την εξήγηση για τα αντικρουόμενα αποτελέσματα των υπολοίπων ερευνών. Σύμφωνα με αυτές, κατά τη διάρκεια των πρώτων ετών της θητείας του ορκωτού ελεγκτή, η ποιότητα του ελέγχου πάσχει. Όσο ο ορκωτός ελεγκτής εξοικειώνεται με την εταιρία, η ποιότητα του ελέγχου βελτιώνεται, έως ότου η αλληλεπίδραση ελεγκτή-πελάτη αρχίσει να εξασθενίζει την ποιότητα του ελέγχου. (περίπου μετά από διάστημα 14 ετών)

Γενικά, μπορούμε να πούμε ότι, οι δύο παραπάνω έρευνες δείχνουν την πραγματική σχέση μεταξύ διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου. Έτσι, κατά τα πρώτα έτη της σχέσης ελεγκτή-πελάτη, όπου ο ένας από τους δύο προσδιοριστικούς παράγοντες της ποιότητας του ελέγχου (ικανότητα ορκωτού ελεγκτή) πάσχει λόγω της μη άριστης γνώσης από τον ορκωτό ελεγκτή των λειτουργιών της ελεγχόμενης επιχείρησης, η ποιότητα του ελέγχου δεν είναι υψηλή. Όσο αυξάνεται η διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή και βελτιώνεται αναλόγως και η ικανότητά του, βελτιώνεται η ποιότητα του ελέγχου. Υπάρχει όμως κάποιο κρίσιμο χρονικό σημείο όπου αρχίζει να πλήττεται ο δεύτερος προσδιοριστικός παράγοντας της ποιότητας του ελέγχου (ανεξαρτησία ορκωτού ελεγκτή), και από το σημείο αυτό και μετά αρχίζει να εξασθενίζει η ποιότητα του ελέγχου. Σύμφωνα με την παραπάνω περιγραφή της σχέσης μεταξύ θητείας ορκωτού ελεγκτή και ποιότητας του ελέγχου, δεν μπορεί να υιοθετηθεί κάποιο άριστο μέτρο ενδυνάμωσης της ποιότητας του ελέγχου, επειδή ακόμα κι αν βρεθεί το κρίσιμο σημείο μετά το οποίο αρχίζει να πλήττεται η ποιότητα του ελέγχου, η εναλλαγή των ορκωτών μετά το πέρας αυτού του διαστήματος θα οδηγήσει στα αρνητικά αποτελέσματα της σύντομης διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Ελληνική

1. Γαγάνης και Ζοπουνίδης, 2008, Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων – Μεθοδολογικό Πλαίσιο και Εφαρμογές, Κλειδάριθμος, σελ: 17-32

2. Κάντζος Κωνσταντίνος, 2006, Ελεγκτική: Θεωρία και Πρακτική, Εκδόσεις Σταμούλη, σελ. 41-45
3. Σαλάμ Σούζαν, 2007, Earnings Management και Λογιστική, Μεταπτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη

4. Σπαθής, 2002, Εμπειρική Διερεύνηση της Παραποίησης Οικονομικών Καταστάσεων, Λογιστής, Τεύχος 570, Σεπτέμβριος 2002, σελ: 1286-1292

5. Ταχυνάκης Π, 1999, Η Επαγγελματική Ανεξαρτησία του Ορκωτού Ελεγκτή – Λογιστή, Τιμητικός Τόμος για την ομότιμη Καθηγήτρια Λίτσα Νικολάου-Σμοκοβίτη, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Σελ. 1705-1712, Πειραιάς

Β. Ξενόγλωσση

1. Bamber and Iyer, 2007, Auditors' Identification with Their Clients and Its Effect on Auditors' Objectivity, AUDITING: A JOURNAL OF PRACTICE & THEORY Vol. 26, No. 2 November 2007 pages: 1–24

2. Cameran, Prencipe and Trombetta, 2008, Earnings management, audit tenure and auditor changes: does mandatory auditor rotation improve audit quality?, Working Paper, Università Bocconi, Milan, Italy

3. Carcello and Nagy, 2004, Audit Firm Tenure and Fraudulent Financial Reporting, Auditing: A Journal of Practice & Theory (23), pages: 55-69

4. Carey and Simnett , 2005, Audit partner tenure: implications for audit quality and mandatory rotation policy, Working Paper, University of New South Wales

5. Chen and Lin, 2008, Audit Partner Tenure, Audit Finn Tenure, and Discretionary Accruals: Does Long Auditor Tenure Impair Earnings Quality?, Accounting Research Vol. 25 No. 2 (Summer 2008) pages: 415-45

6. Chin and Huang, 2009, Mandatory Audit Partner Rotation, Audit Quality, and Market Perception: Evidence from Taiwan, Contemporary Accounting Research Vol. 26 No. 2 (Summer 2009) pages: 359–91

7. Davis, Soo, and Trompeter. 2000. Auditor tenure, auditor independence, and earnings management. Working paper, Boston College, Chestnut Hill, MA

8. Davis, Soo and Trompeter, 2005, Auditor Tenure and the Ability to Meet or Beat Earnings Forecasts, Working paper, Boston College, Boston, MA

9. DeAngelo, 1981. Auditor Size and Audit Quality. Journal of Accounting and Economics. Vol. 3, No. 3: 183-199

10. Ebrahim A, 2001, Auditing Quality, Auditor Tenure, Client Importance and Earnings Management: An Additional Evidence, Working Paper, Rutgers University

11. Fairchild R, 2007, Audit Tenure, Report Qualification and Fraud, Working Paper, University of Bath

12. Geiger M. and K. Raghunandan, 2002, Auditor tenure and audit quality, Auditing: A Journal of Practice & Theory 21 pages: 187-196

13. Ghosh A and Moon D, 2005, Auditor Tenure and Perceptions of Audit Quality, Accounting Review, April, Pages: 585-612.

14. Gray, Iain and Manson, 2000, The audit process: principles, practice and cases, Business Press Thomson Learning

15. Gul, Jaggi, and Krishnan, 2007, Auditor Independence: Evidence on the Joint Effects of Auditor Tenure and Non-audit Fees, AUDITING: A JOURNAL OF PRACTICE & THEORY Vol. 26, No. 2 November 2007 pages: 117–142

16. Jenkins and Velury, 2008, Does auditor tenure influence the reporting of conservative earnings?, Journal of Accounting and Public Policy 27 (2008) pages: 115-132

17. Johnson, Khurana and Reynolds, 2002, Audit –firm tenure and the quality of audit reports, Contemporary Accounting Research, Winter, 19, pages: 637-660

18. Knechel and Vanstraelen, 2007, The Relationship between Auditor Tenure and Audit Quality Implied by Going Concern Opinions, AUDITING: A JOURNAL OF PRACTICE & THEORY Vol. 26, No. 1 May 2007 pages: 113–131

19. Levitt A, 2000, Renewing the Covenant with Investors

20. Manry, Mock and Turner, 2006, Does Increased Audit Partner Tenure Reduce Audit Quality?, Journal of Accounting, Auditing and Finance, Winter 2006, pages: 553-572

21. Myers J., Myers L and Omer T, 2003, Exploring the Term of the Auditor-Client Relationship and the Quality of Earnings: A Case for Mandatory Rotation?, The Accounting Review (July) pages: 779-800.

22. Nagy A, 2005, Mandatory audit firm turnover, financial reporting quality, and client bargaining power: The case of Arthur Andersen, Accounting Horizons 19 pages: 51-68.

23. Rezaee, 2003, Improving corporate governance: the role of audit committee disclosures, Managerial Auditing Journal, (18)6/7, pages: 530-537

24. Schauer, P. (2001), "Differences in quality among audit firms", *Journal of Accountancy*, Vol. 192 No.1, pp.85

25. Turner D, 2001, Securities Exchange Act, Release No. 44591

26. Ye, Carson and Simnett, 2006, Threats to Auditor Independence: The Impact of Non-Audit Services, Tenure, and Alumni Affiliation, University of NSW Sydney, NSW 2052

Γ. Ηλεκτρονική

1. www.soel.gr
2. www.taxheaven.gr
3. www.uom.gr
4. www.ifac.org
5. www.aicpa.org

Δ. Νομολογία

1. 8th Company Law Directive on Statutory Audit (Directive 2006/43/EC)
2. Guide to Professional Ethics Statement (GPES) 1: Integrity, Objectivity and Independence (ICAEW, 1997)
3. U.K. Companies Act, 1985, (c. 6)
4. Κανονισμός Επαγγελματικής Δεοντολογίας των Μελών του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών, 1997, ΦΕΚ 364/1997
5. ISA 220 Quality Control for Audit Work
6. ISA 260 Communications of Audit Matters with Those Charged with Governance
7. Statement on Auditing Standards No. 99: Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit
8. ISA 240 The Auditor's Responsibility to Consider Fraud in an Audit of Financial Statements
9. SAS 47, Audit Risk and Materiality in Conducting an Audit
10. SAS 82, Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit
11. Sarbanes-Oxley Act of 2002, 2002, H.R. 3763

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΤΟΠΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ
Davis, Soo και Trompeter	2000	Η.Π.Α.	Η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου εξασθενίζει όσο αυξάνεται η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών και επιπλέον, η αυξημένη ευελιξία από τη δυνατότητα χειραγώγησης των κερδών χρησιμοποιείται για τη μείωση των δημοσιευμένων κερδών.
Ebrahim	2001	Η.Π.Α.	Η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου βελτιώνεται όσο αυξάνεται η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών και οι πελάτες των μικρότερων ελεγκτικών εταιριών σχετίζονται με υψηλότερα επίπεδα χειραγώγησης των κερδών (χαμηλότερη ποιότητα ελέγχου).
Geiger και Raghunandan	2002	Η.Π.Α.	Σε περιβάλλον μη υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών η ποιότητα του ελέγχου δεν είναι υψηλότερη όταν η θητεία του ορκωτού ελεγκτή είναι σύντομη και η αλλαγή ορκωτού ελεγκτή δεν βελτιώνει την ποιότητα του ελέγχου.
Johnson, Khurana και Reynolds	2002	Η.Π.Α.	Η σύντομη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών συνδέεται με υψηλότερα επίπεδα χειραγώγησης των κερδών και χαμηλότερο επίπεδο εξωτερικού ελέγχου. Δεν διαπιστώνεται σχέση μεταξύ μακράς διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και ποιότητας ελέγχου.
Myers, Myers και Omer	2003	Η.Π.Α.	Η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου δεν εξασθενίζει από την μακρά θητεία των ορκωτών ελεγκτών, ωστόσο δεν διαπιστώνεται βελτίωση αυτής με την παράταση της θητείας.
Carcello	2004	Η.Π.Α.	Η πιθανότητα πραγματοποίησης απάτης (ελλιπής εξωτερικός έλεγχος) είναι μεγαλύτερη κατά τα πρώτα έτη της σχέσης ελεγκτή-πελάτη και η μακροχρόνια διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών δεν είναι προβληματική.
Ghosh και Moon	2005	Η.Π.Α.	Οι επενδυτές δίνουν σημασία στη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών στην ελεγχόμενη εταιρία κατά την κρίση αξιοπιστίας της. Το επενδυτικό κοινό και οι ανεξάρτητοι οίκοι αξιολόγησης αντιλαμβάνονται αυξανόμενη την ποιότητα του ελέγχου όσο αυξάνεται η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών.
Nagy	2005	Η.Π.Α.	Η σύντομη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών και η υποχρεωτική εναλλαγή τους βελτιώνει την ποιότητα και την ανεξαρτησία του ελέγχου.

Davis, Soo και Trompeter	2005	Η.Π.Α.	Κατά τη διάρκεια των πρώτων ετών της θητείας του ελεγκτή, η ποιότητα του ελέγχου πάσχει. Όσο ο ορκωτός ελεγκτής εξοικειώνεται με την εταιρία, η ποιότητα του ελέγχου βελτιώνεται, έως ότου η αλληλεπίδραση ελεγκτή-πελάτη αρχίσει να εξασθενίζει την ποιότητα του ελέγχου. (περίπου μετά από διάστημα 14 ετών)
Manry, Mock και Turner	2006	Η.Π.Α.	Η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου μπορεί να αυξηθεί καθώς η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών αυξάνεται. Η σχέση διάρκειας θητείας και ποιότητας ελέγχου είναι εντονότερη σε μικρές επιχειρήσεις.
Carey και Simnett	2006	Αυστραλία	Η μακρά θητεία ορκωτών ελεγκτών εξασθενίζει την ποιότητα του ελέγχου, όταν αυτή μετράται υπό το πρίσμα των εκθέσεων που περιέχουν αμφιβολίες και των αποκλίσεων των προϋπολογισμών των κερδών.
Ye, Carson και Simnett	2006	Αυστραλία	Η διάρκεια θητείας της ελεγκτικής εταιρίας σχετίζεται θετικά με την προμήθεια μη-ελεγκτικών υπηρεσιών, γεγονός που σημαίνει και παράλληλη εξασθένιση της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών και της ποιότητας του ελέγχου.
Knechel και Vanstraelen	2007	Βέλγιο	Η μακρόχρονη θητεία ορκωτών ελεγκτών δεν επηρεάζει την ανεξαρτησία τους και την ποιότητα του ελέγχου.
Bamber και Iyer	2007	Η.Π.Α.	Η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών επηρεάζει την έκταση της αλληλεπίδρασης ελεγκτή-πελάτη και ως συνέπεια και την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή.
Fairchild	2007	Η.Π.Α.	Μέχρι ενός «κρίσιμου» χρονικού σημείου, καθώς η διάρκεια θητείας ορκωτού ελεγκτή αυξάνεται, βελτιώνεται και η ποιότητα του ελέγχου. Μετά από αυτό το σημείο όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας εξασθενίζει και η ποιότητα του ελέγχου.
Gul, Jaggi και Krishnan	2007	Η.Π.Α.	Η μακρόχρονη σχέση ελεγκτή-πελάτη οδηγεί σε λογιστικό εξωτερικό έλεγχο υψηλού επιπέδου.
Jenkins και Velury	2008	Η.Π.Α.	Ο βαθμός συντηρητικότητας στην υποβολή των οικονομικών καταστάσεων, είναι χαμηλότερος κατά τα πρώτα χρόνια της θητείας του ελεγκτή, δηλαδή όσο αυξάνεται η θητεία βελτιώνεται η ποιότητα του ελέγχου.
Chen και Lin	2008	Ταϊβάν	Η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου δεν εξασθενίζει, όσο αυξάνεται η διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών και της ελεγκτικής εταιρίας.
Cameran, Prencipe και Trombetta	2008	Ιταλία	Η ποιότητα του ελέγχου, σε περιβάλλον υποχρεωτικής περιοδικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρίας, συσχετίζεται θετικά με τη διάρκεια θητείας της ελεγκτικής εταιρίας και των ορκωτών ελεγκτών.
Chin και Huang	2009	Ταϊβάν	Η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών δεν βελτιώνει την ποιότητα του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου.